

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929.5Gorup

Prejeto: 7. 10. 2009

Angelika Hribar

bibliotekarka – visokošolska sodelavka na Filozofski fakulteti v Ljubljani v pokoju, Prečna 3, SI-1000 Ljubljana
e-pošta: angelika.hribar@volja.net

Josip Gorup in njegova rodbina

IZVLEČEK

Prispevek v prvem delu navaja podatke o družini v Slavini, iz katere je izšel Josip Gorup, ter o njegovem gmotnem in družbenem vzponu, ki ga je omogočilo dedovanje po stricu Janezu Kalistru. V nadaljevanju opisuje njegovo lastno družino, v kateri se mu je v dveh zakonih rodilo štirinajst otrok. Iz ohranjenih spominov ene od hčera, Milene Gorup, izvemo marsikaj o značaju Josipa Gorupa in njihovem družinskem življenju. V drugem delu je prikazan boj za dedščino s krajšimi ali daljšimi življenjskimi zgodbami vsakega od otrok in deloma tudi zgodbe njihovih potomcev.

KLJUČNE BESEDE

rodbina Josipa Gorupa, spomini Milene Gorup Fiorese, Slavina, Reka (Rijeka), Zakamen pri Celovcu (Stein bei Klagenfurt), Ljubljana

ABSTRACT

JOSIP GORUP AND HIS FAMILY

In its first part, the paper provides data on the family from the village of Slavina into which Josip Gorup was born, as well as on his material and social ascendancy enabled by the inheritance from his uncle Janez Kalister. Then follows the description of Josip's own family, which counted fourteen children by two marriages. The preserved memoirs of one of his daughters, Milena Gorup, reveal the contours of Josip Gorup's character and family life. In its second part, the paper describes the struggle for heirloom and portrays, at various lengths, the lives of all his children and partly also their descendants.

KEY WORDS

the family of Josip Gorup, the memoirs of Milena Gorup Fiorese, Slavina, Rijeka, Zakamen (Stein), Ljubljana

I. DEL: POREKLO IN OSEBNOST JOSIPA GORUPA

Kratek življenjepis

Josip Gorup se je rodil 6. aprila 1834 v Slavini pri Postojni. Njegova starša sta bila Matevž Gorup (1803–1849) in Marija, roj. Kalister (1813–1861). Za Josipom (tudi Jože in Jozef) so se rodili še štirje otroci: Andrej (1836–1881), Marija (1840–1862), Franc (1843–1881) in Ivana (1849–?).

Andrej Gorup se je leta 1860 poročil z Marijo Boštjančič (1837–1874) iz vasi Koče pri Slavini. Imela sta sedem otrok: Jakoba (1861–?), Terezijo (1862–?), Janeza (1864–?), Filipa (1866–?), Andreja (1868–?), Marijo (1870–?) in Kornelijo (1871–?).

Marija Gorup je leta 1860 vzela Luka Deveta (1839–?). Farni rodovnik iz Slavine navaja le eno hčer Terezijo (1861–?). Iz neke pogodbe za ladijsko plovbo iz leta 1872 je razvidno, da je Luka Devet bival na Reki in sodeloval z Josipom Gorupom, ki je bil tedaj še v Trstu.¹

Franc Gorup (1843–1881) se je 1863 poročil s Heleno Ižanec (1843–?) iz Ljubljane.² Imela sta tri otroke: najprej Frančiško (1864–?) in Štefana (1865–1866) ki sta se rodila še v Slavini, pozneje pa še Amalijo (1871–1948), ki se je očitno rodila po preselitvi v Trst.³

Ivana Gorup (1849–?) se je poročila z Edvardom Muho,⁴ vendar o njenem možu ni najti več podatkov, ona pa je navedena kot lastnica ladje *Aurora M.* od 1877–1885 v Trstu.⁵

Kam je Josip Gorup hodil v osnovno šolo, ni znano, saj tedaj še ni bilo šole v Slavini. V letih 1846/47 je obiskoval prvi letnik gimnazije v Gorici, nato gimnazijo v Ljubljani, kjer je leta 1854 tudi maturiral. Njegovo šolanje je podpiral stric Janez Kalister (1806–1864), veletrgovec v Trstu, in ga nato tudi zaposlil v svojem podjetju, ki se je ukvarjalo s finančnimi posli, gradnjo železnic in užitninskimi zakupi. Po nekajletni trgovski praksi je leta 1862 Gorup postal glavni prokurator stričevega podjetja. Leta 1863 je vodil gradnjo železniške proge med Mariborom in Celovcem.

Ker sta stricu Janezu oba otroka umrla,⁶ sta postala Josip Gorup in njegov bratranec Franc Kalister (1839–1901) glavna dediča stričevega premoženja. Josip je tako prevzel vodstvo firme *Kalister & dediči*.⁷

Leta 1876 sta se bratranca razšla in Josip Gorup je na Reki ustanovil lastno podjetje. Gorup je zgodaj zaslutil pomen mesta Reke za povezavo Madžarske z morjem. V sedemdesetih letih 19. stoletja je začel vlagati kapital v gradnjo tega mesta. Kupil si je zemljišče na Mlaki (danes Podpinjol), in tam začel 1874 zidati družinsko vilo, v katero se je leta 1876 preselil z vso svojo številno družino.⁸

Na pobudo Ivana Hribarja je leta 1886 s prispevkom 10.000 kron položil temelj podpornemu društvu za slovenske srednješolce in visokošolce. Društvo je Ivan Hribar poimenoval *Radogoj*.⁹ Tudi Franc Kalister je podaril društvu 5.000 kron.¹⁰ Po-

Josip Gorup, ok. 1904 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

¹ Milena Gorup v svojih spominih omenja teto Devet, vdovo, očetovo sestrično, ki je bivala na Reki in je bila zelo ponosna na svoje nečake Kalistre. Morda se je Luka Devet po Marijini smrti znova poročil z eno od Gorupovih sestričen.

² Tudi priimek Ižanc izvira iz Slavine. Materi Janeza Kalistra je bilo ime Marija Ižanc (1777–1847).

³ Rodoslovni podatki iz župnijskega arhiva Slavina in iz *Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs 1908/09*, str. 211–213.

⁴ Na slovenskem naznanilu o njuni zaroki piše Eduard Mucha.

⁵ Pahor, *Sto let slovenskega ladjarstva*, str. 14.

⁶ Otroka Janeza Kalistra sta bila Helena in Janez. Helena je umrla pri devetih mesecih v Slavini, Janez pa pri enajstih letih v Trstu.

⁷ *PSBL I*, str. 457.

⁸ Gl. Bučić, Josip Gorup pl. Slavinski, str. 76.

⁹ Radogoj je bilo božanstvo staroslovanske gostoljubnosti. Glej: *Domovina*, 15. 7. 1893, str. 4.

¹⁰ Hribar, *Moji spomini I*, str. 176. Franc Kalister je že leta 1894 podaril *Radogoju* kar dvakrat po 3.000 kron, drugič v obliki delnic *Narodne tiskarne*. Glej: *Domovina*, 15. 3. 1894, str. 3 in 15. 8. 1894, str. 4.

leg tega je ustanovil številne štipendije za slovenske srednješolce, visokošolce in študente trgovskih akademij. Akademsko društvo "Slovenija" na Dunaju pa mu je 1888 v zahvalo podelila častno članstvo.¹¹

Od 1889 do 1891 je bil Gorup poslanec v kranjskem deželnem zboru in je zastopal okraje Postojna–Vrhnikija–Lož. V tem obdobju je bil tudi član finančnega odseka in odseka za deželno hipotekarno banko (1889), leta 1890 pa še član odseka za dolensko železnico.

Leta 1891 je skupaj z bratrancem Francem Kalistrom podaril rodni Slavini *Ljudsko šolo* in ustanovil štipendije za živinorejce slavinske občine.

Leta 1888 je kupil zemljišče stare bolnišnice na Dunajski cesti v Ljubljani,¹² nato pa je to zemljišče s precejšnjim delom vrta prodal ljubljanski občini. S tem denarjem je omogočil ustanovitev Višje deklinške šole (1896) in pozneje gradnje Mestnega deklinškega liceja (1907). Za to gradnjo je zopet poklonil 100.000 kron, za štipendije gojenkam pa namenil drugih 100.000 kron.¹³

Ob otvoritvi višje deklinške šole 9. novembra 1896, ki je sprva domovala v Zoisovi hiši na Bregu, omenja tedanji župan Ivan Hribar v svojem nagovoru tudi Josipa Gorupa: *"O tem slovesnem trenotku pa nas veže dolžnost, da se spomnimo onih, ki so pospeševali ustanovitev mestne višje deklinške šole. Tu mi pred vsem stopa pred oči blagi obraz onega plemenitega moža, ki – noseč v prsih svojih zlato srce – na tistem snuje načrte v blaginjo ljubljenega si rodu. On, Josip Gorup, je pravi ustanovitelj učilišča, katero danes odvarjamo, kajti žrtvoval je za njo za naše razmere ogromno svoto 170.000 gl. Zato bode njegovo ime ostalo zapisano z zlatimi črkami v zgodovinski knjigi višje deklinške šole; še z lepšimi – s črkami hvaležnosti – pa v srcih deklet, ki bodo zadobile višjo izomiko na tem zavodu."*¹⁴

Župan Hribar že v tem govoru omenja načrtovano gradnjo mestne višje deklinške šole, ki je bila zgrajena 1907 in se je imenovala Mestni licej. Mesto Ljubljana se je oddolžilo Josipu Gorupu s spominsko ploščo ob glavnem vhodu v stavbo.

Slovenski matici je Gorup leta 1886 ponudil gmotno pomoč za izdajo antologije staroslovanskih tekstov v vzporednem prevodu v sodobno slovenščino, a ta njegova zamisel ni bila uresničena. Tudi sicer je gmotno podpiral društva in posameznike.¹⁵ *"G. Josip Gorup je ustanovil leta 1888. deset ustanov za srednje- in visokošolce in deset ustanov za učenke višje deklinške šole v Ljubljani (teh deset ustanov je naraslo iz interkalarnih obresti na trinajst). Nadalje je ustanovil*

*leta 1898. še štiri ustanove za trgovske akademike."*¹⁶

Leta 1898 je bil Josip Gorup odlikovan z viteškim križcem reda Franca Jožefa, leta 1903 pa povzdignjen v viteški stan s predikatom Slavinski.

Družinsko življenje Josipa Gorupa

Leta 1862 je, kot rečeno, Josip Gorup postal glavni prokurist v podjetju svojega strica Janeza Kalistra in že naslednje leto 1863 je vodil gradnjo železniške proge Maribor–Celovec. Iz zapiskov njegove hčere iz drugega zakona Milene Gorup, poročene Fiorese, med drugim izvemo tudi to, da se je v tistem obdobju kljub odgovornemu delu imenitno zabaval na raznih prireditvah in plesih. Skoraj gotovo je prav tam spoznal svojo prvo ženo Ano Pergkofer von Perghoffen¹⁷ (1842–1881) iz Zakamna (nem. Stein) pri Celovcu. Poročila sta se 10. septembra 1866. Po poroki sta sprva živela v Trstu, leta 1874 sta bila že na Reki (saj se je tu rodil peti otrok), leta 1876 pa sta se vselila v novo zgrajeno družinsko vilo na Mlaki.

Vendar se je Ana pogosto vračala v svoj rodni podeželski dvorec Steinhof.¹⁸ Tam so se rodili tudi nekateri od njenih otrok in tam so preživljali poletne počitnice vsi Gorupovi otroci, saj je Gorup po Anini smrti hodil tja tudi z drugo ženo Klavdijo Keesbacher in njenimi otroki. Steinhof so imeli vsi otroci zelo radi, le Klavdija ne. Pozneje je Gorup kupil počitniško vilo v Krivi Vrbi (Krumpendorf) ob Vrbskem jezeru.

Ana Pergkofer je Josipu rodila osem otrok: Kornelija (Kornel, 1868–1952), Milana (1870–1914), Marijo (Mici, 1871–1956), Olgo (1873–1898), Jožefino (Joza, 1874–1955), Ano (Anca, 1876–1960), Vladimirja (Vladi, 1877–1929) in Bogomila (tudi Bogumil in Bogi, 1879–1957). V družini Pergkofer je bila huje duševno prizadeta Anina sestra Berta, vendar je menda tudi Ana psihično zbolela, to pa naj bi vplivalo tudi na nekatere od njenih otrok.

Osemindvajsetega marca 1883 so *Novice gospodarske, obrtniške in narodne* objavile novico, da se je *"(Gospod Josip Gorup), znan naš slovenski veljak, navadno bivajoč na Reki, poročil ... včeraj v Ljubljani z gospico Keesbacherjevo."*¹⁹ Josip se je torej znova poročil 27. marca 1883 z mlado Ljubljankanko Klavdijo Keesbacher (1863–1941). Klavdijin oče je bil Friedrich Keesbacher (1831–1901), rojen v Schwazu na Tirolskem; študiral je medicino na Dunaju in

¹¹ Vencajz, *Spomenica*, str. 138.

¹² Ta predel Ljubljane se imenuje Ajdovščina.

¹³ *SBL I*, str. 234.

¹⁴ *Slovenski narod*, 1896, št. 258, str. 2. 170.000 goldinarjev je bilo 340.000 kron.

¹⁵ *PSBL I*, str. 457. O Gorupovi podpori pesnika Simona Gregorčiča je pisal Silvo Fatur.

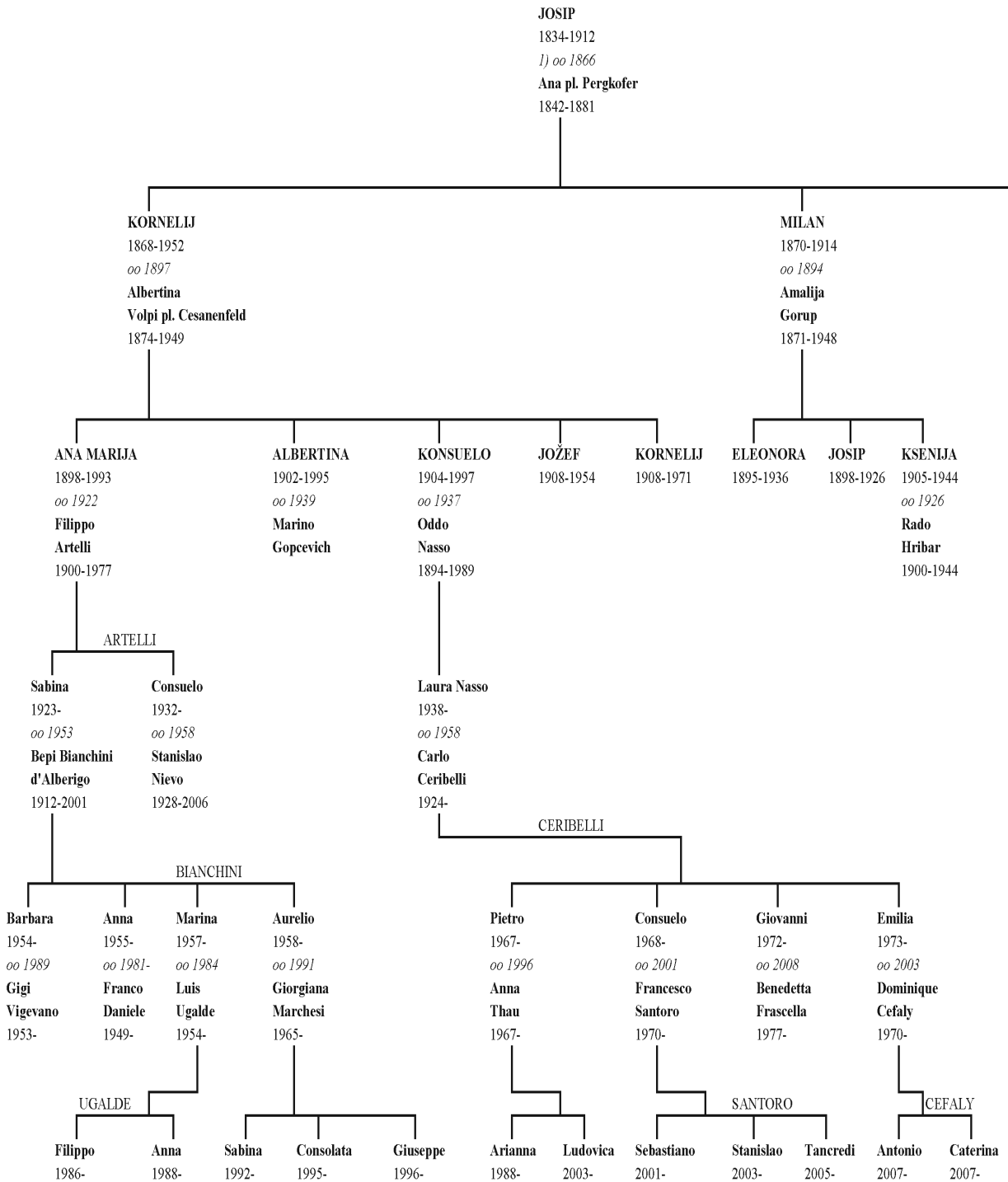
¹⁶ *Slovenec*, 27. 4. 1912, str. 8. Gorupovo štipendijo je med drugimi prejela Pavla Hočevar (1889–1972), učiteljica, publicistka, feministka. *Pozabljena polovica*, str. 229.

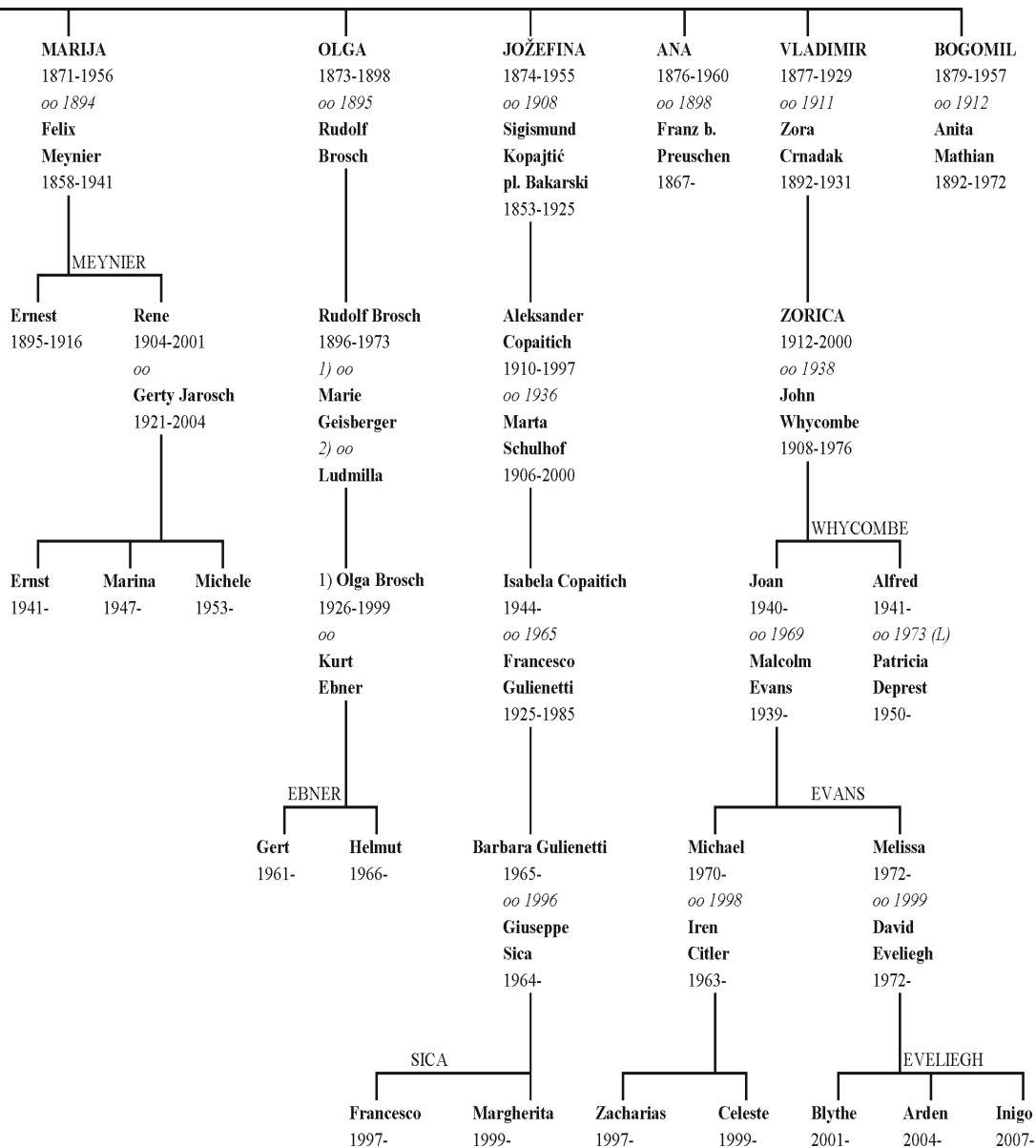
¹⁷ Ta oblika priimka je v *Genealogisches Taschenbuch 1908/09*, str. 211. V drugih tiskanih virih sta še variantni obliki: Perghofer in Bergkoffer. Glej: Hildebrandt, *Kärntner Adel*, str. 187 in *Carinthia I*, 1908, str. 140–146.

¹⁸ Nekoliko predelan dvorec Steinhof še stoji in je sedaj v lasti družine Wallner.

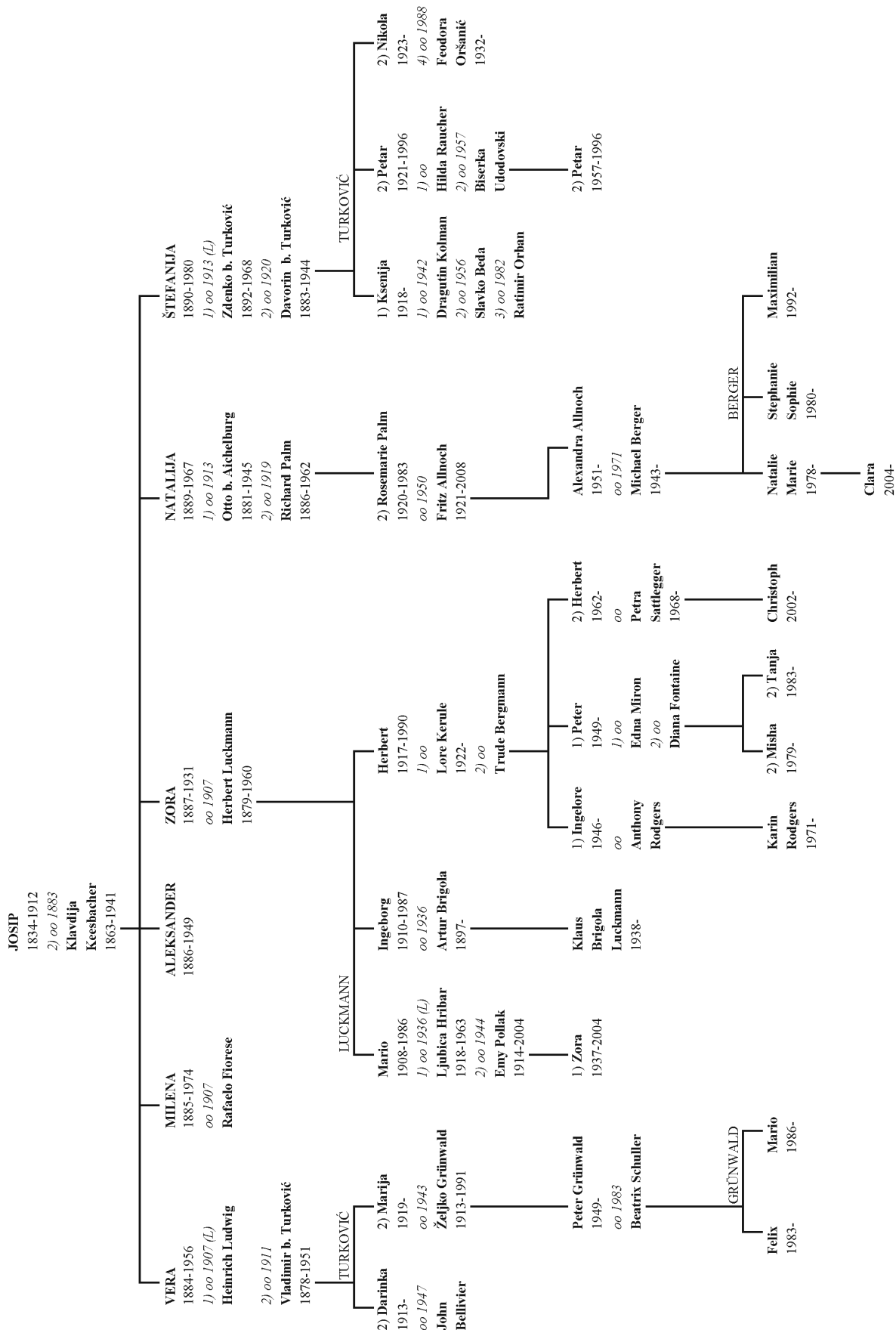
¹⁹ *Novice*, 28. 3. 1883, str. 104.

1. ZAKON JOSIPA GORUPA

2. ZAKON JOSIPA GORUPA

Gorupovi otroci, stojijo z leve: Bogomil, Vera, Milan, Aleksander, Kornelij, Vladimir, Milena; sedijo z leve: Ana, Natalija, Marija, Olga, Štefanija (stoji), Joza, Zora, ok. 1894 (last: Alfred Whycombe Gorup, Trst).

od 1860 deloval v Ljubljani kot zelo dejaven zdravnik, vladni svetnik in hkrati glasbeni publicist.²⁰

Po pripovedi Ksenije Turković, vnukinje Josipa Gorupa, ki živi v Zagrebu, je njen ded na ljubljanski železniški postaji zagledal visoko, vitko in lepo gospodično in šel za njo, da vidi, kje stanuje. Potem se je pozanimal, kdo je, in prosil za sprejem pri Keesbacherjevih. Ti so premožnega gospoda radi sprejeli v hišo in kmalu je postala skoraj 30 let mlajša Klavdija druga Gorupova žena.

S Klavdijo je imel Gorup še šest otrok: Vero (1884–1956), Mileno (1885–1974), Aleksandra (Sandi, 1886–1949), Zoro (1887–1931), Natalijo (Natalí, 1889–1967) in Štefanijo (Stefani, 1890–1980).

O družinskem življenju Josipa Gorupa še največ izvemo iz zapiskov in spominov njegove hčere Milene Gorup Fiorese,²¹ ki jih je napisala na željo najmlajše sestre Štefanije. Milena je obiskovala Štefanijino družino v graščini Novo Celje, ki je bila od 1919 do 1930 v lasti Štefanijinega drugega moža barona Davorina Turkovića.

²⁰ Od 1881 je bil ravnatelj ljubljanske Filharmonične družbe, napisal je tudi njeno zgodovino. Po njegovi smrti je njegov rokopis uredil Emil Bock, publikacijo *Die Philharmonische Gesellschaft in Laibach 1702–1902* je 1902 izdala Filharmonična družba. *ES* 5, str. 40.

²¹ Za rokopisne spomine Milene Gorup se zahvaljujem gospe Kseniji Turković.

Uvodoma Milena pojasni nastanek teh zapisov: "Takrat so bili njeni²² otroci ravno v tisti starosti, ko so hoteli poslušati zgodbe. Že na vse zgodaj, ko sem bila še v postelji in pisala pisma, je prihajal Peci²³ in prosil: 'Tantica, zgodbo.' Kljub mojemu dobremu spominu je bil moj repertoar kmalu izčrpan in tudi moje domišljije je naposled zmanjkalo. Tedaj je Štefaniji prišlo na misel, naj otrokom pripovedujem o nas in o našem otroštvu; pozneje mi je nenehno prigovarjala, naj vse to zapišem v spomin za vse nas. Zaradi svojega razgibanega ciganskega življenja in slabotnega zdravja pa tega tedaj nisem zmogla. – Zadnji odpor je premagala Inge,²⁴ ki me je prosila, naj ji povem vse, česar se spomnim o ubogi Zori... Naposled mi je Inge podarila spominsko knjigo, da bi vanjo zapisala družinsko kroniko Gorupove hiše..."

Vendar Milena ni pisala v spominsko knjigo, ampak na liste, na katere je po potrebi lepila še manjše lističe z dodatki. Potem se je lotila tipkanja na pisalni stroj. Pisala je v nemščini, vendar je včasih zapisala tudi kaj v slovenščini, zlasti, če je navajala očetove besede, kar dokazuje, da je oče Gorup z njimi govoril dosledno slovensko. Prvi del tipkopisa

²² Štefanijini otroci.

²³ Petar Turković (1921–1996). Štefanija je imela še hčerko Ksenijo Turković (1918) in sina Nikolo (1923).

²⁴ Hči Zore Gorup, poročene Luckmann. Zora je še mlada umrla v nesreči na lovu.

nosi naslov "Naše otroštvo" in šteje 13 strani, drugi del "Polbratje in polsestre" pa 7 strani. Rokopisnih, in sicer obojestransko popisanih listov, ki jih je dokaj težko brati, pa je 37. Sama pravi, da ne bo pisala kronološko, ampak kakor ji bo prihajalo na misel, in ker nekatere odlomke tudi ponavlja, sem se odločila za bolj tematsko razporeditev njenih pripovedi, ki pa jih je bilo treba za ta prispevek precej skrajšati.

Družinska vila in vrt na Reki²⁵

Za moto svojih spominov z naslovom *Naše otroštvo* je Milena Gorup zapisala tole misel: "Doživetja, ki niso zapisana, utonejo v temo pozabe, zapisana pa dobijo dušo..."

Takole opisuje dom na Reki: "Prvi spomini so kakor megleno morje, iz katerega se od časa do časa prikazuje posamezna drevesa, hiše ali hribi, pa zopet potonejo, dokler ne predre polagoma sonce skozi meglo, in vse postane svetlo in jasno. Tako vidim na začetku našega otroštva le posamezne slike in sence, šele pozneje postanejo doživetja v mojem spominu jasnejša.

Prvo, česar se spominjam, je velika hiša, velik vrt in veliko otrok. Ker nas je bilo toliko, so nas razdelili na skupine: polsestre in polbratje so se napačno imenovali prva generacija, mi pa smo bili druga. Nas šest so še naprej delili na tri velike: Vero, Sandija in mene, in tri male: Zoro, Natalijo in Štefanijo – čeprav je bila Vera stara šele šest let, ko se je rodila Štefanija! Držali so nas bolj narazen, da v hiši ne bi povzročali preveč hrupa. Gotovo ni bilo lahko krotiti toliko otrok. Toda tedanji vzgojni sistem je bil veliko bolj enostaven: prepustili so nas varuškam, pozneje vzgojiteljicam in gospodičnam, tako da smo se med seboj obrusili. Seveda smo se veliko prepirali in večkrat tudi stekli, kar počno vsi zdravi normalni otroci; le ljudje, ki jim odpove spomin, ko odrastejo, trdijo, da so se vedno dobro razumeli s svojimi brati in sestrami. Vsekakor so nam otroški prepiri koristili in zaradi njih se ni bilo konec naše medsebojne navezanosti in ljubezni.

Na velikem vrtu, ki je bil za nas otroke pravi blagoslov, smo se lahko znoreli. Kako smo imeli radi ta vrt, posebno lovorjev gozdčič, ki se nam je tedaj zdel zelo velik. Vsak kotiček v tem 'gozdu' je dobil svoje ime po mestih in krajih, ki smo jih poznali ali pa o njih le slišali; tako so bili tam Trst, Celovec, Zakamen itd. Najljubša nam je bila pot z živo mejo iz taksodijev in lovorjev nad poznejšim teniškim igriščem. Imenovala se je Krotendorf, ker so se po tem sončnem predelu poleg nas sprehajale tudi želve, ki smo jim rekli 'krote'.²⁶

Josip Gorup pred svojo vilo na Reki, ok. 1904 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

Poleg tega smo imeli še velik hlev s konji in kravami ter stavbo za vozove, pa še manjše hleve za kure, race in goske, kakor tudi svinjak. Imeli pa smo tudi živali, ki so bile naša osebna last: pse, osla, ovčke, zajčke, morske prašičke, skratka celo Noetovo barko ... Če smo se le lahko izmuznili varuškam, so nas zagotovo našli v kakšnem hlevu.

Na vrtu je bilo veliko okrasnih rastlin. Mama je imela zelo rada zimzelene rastline, zato je bilo veliko palm, ceder, črniki, pušpana, taksodijev, evonimusov in drugega drevja. Vsi zidovi terasasto oblikovanega vrta so bili poraščeni z bršljanom; v drugem delu vrta zelenjava in nekaj sadik trte, iz katere so delali kislo vino, imenovano 'domače'.

Najlepši pa je bil rožni vrt; oče je še posebno ljubil 'kraljico rož' in je imel najlepše od tedaj poznanih vrtnic. V začetku jih je celo sam gojil, jih plemenitil in eno je celo po sebi imenoval. Mi smo te očetove ljubljenske smeli le gledati in duhati; morali smo poznati njihova imena, toda nobene naj bi ne odtrgali; ker pa smo vsi podedovali očetovo ljubezen do rož, smo pogosto na skrivaj vse cvetoče potrgali.

V našem gozdčiču smo imeli kapelico z Marijinim kipom, ki smo ga vse leto krasili z rožami, zlasti pa v maju, ko smo častili Marijo s še posebno majsko pobožnostjo in jo začinili z otroško objestnostjo.

²⁵ Nekoč Al pino, danes Podpinjol ali Potpinjol.

²⁶ Iz nem. Schildkröte.

Na vrtu so bili tudi štirje steklenjaki, nekateri so bili celo ogrevani; med temi oranžerija, v kateri smo otroci sadeže pojedli že dolgo preden so dozoreli. Še limone in neke vrste majhne mandarine niso bile varne pred nami.

Vrtnar in njegovi pomočniki, med njimi Mutac,²⁷ Vicko, Mate in stara Tonka so vzdrževali vrt v brezhibnem redu. Mi pa smo se z njimi zelo dobro razumeli in pokazali so nam, kje je kakšna zrela jagoda, če je nismo sami že poprej odkrili..."

Sledi pripoved o dojljah in varuškah, ki so bile Kranjice in Korošice, zelo različne po značaju. "Če razmisliš o vseh teh naših dojljah, se mi dozdeva, da smo z njihovim 'maternim mlekom' vendarle vsi vsrkali vase tudi nekaj njihovega značaja..." Nekatero so bile bolj mirne narave, druge jeznorite in odrezave. "Pa vendar pa so bile vse naše dojlje dobre in pobožne ženske, kakor so nekoč bile vse kmečke žene pri nas. Spominjam se, na primer, da so nam govorile, da deklice ne smejo žvižgati, sicer se Mati Božja joče. In tudi, da se kruh ne sme metati na tla, ker je poseben božji dar. Če se nam je to vendar kdaj zgodilo, čeprav ne namenoma, smo ga morali pobrati, očistiti, poljubiti in kljub temu pojesti. Zelo higienično to ni bilo, vsekakor pa zelo vzgojno. Med vojno so zagotovo vsi spoznali, kako poseben božji dar je kruh, in marsikdo si je želel, da bi ga imeli vsaj toliko, kolikor ga je kdaj vrgel proč."

Prvi spomini na starše in druge člane družine

"Staršev v otroških letih nismo kaj dosti videli. Očetu je bilo že skoraj petdeset let, ko se je v drugo poročil. Bil je že starejši gospod, zelo zaposlen, pogosto zdoma, tako da ga skoraj nikoli nismo videli. Bil je nekakšen patriarh, ki so ga omenjali ali klicali le kot najvišjo instanco. Zato smo se ga vsi bali; že ko smo od daleč zaslišali škripanje njegovih čevljev, smo se skrili, kamor smo se ravno mogli, pod mize, postelje itd. Mama je imela precej zahtevnega moža, veliko gospodinjstvo, veliko primoženih otrok in še družabne obveznosti, ker so bili starejši otroci že odrasli in so hodili v družbo; in ne nazadnje je vsako leto rodila po enega otroka. Zaradi teh in še drugih težav je pogosto ležala v postelji, ali pa je bila v Karlovih Varih ali v kakšnem drugem zdravilišču. Zato se ni mogla toliko ukvarjati z mlajšimi otroki, kolikor bi si to sama želela. Tako smo bili večinoma prepuščeni dojljam in varuškam, ki jih je nadzorovala naša Peci.²⁸ Ljuba dobra Peci, kako rada nas je imela, in kako nas je razvajala in varovala z nežnostjo, kakršno imajo sicer stare matere.

Bila je prijateljica očetove prve žene; pogosto je prihajala v hišo, da bi ji stala ob strani v vseh težkih urah in pri vseh težavah; po njeni nenadni smrti je

ostala pri očetu in njegovih otrocih. Ko je prišla v hišo naša mama, je Peci ostala; bila je vsem v oporo in pomoč in navezala se je tako na mamo kot na nas. Vsi naši otroški spomini so povezani z njo in njeno ljubezni polno skrbjo do nas. Vsak, ki je kaj želel ali potreboval, jo je klical; skoraj ves dan se je po hiši razlegalo: 'Gospodična Julija!'

Kadar je bila mama bolna, smo smeli k njej šele okoli poldne. Sicer pa smo šli k mami zjutraj, potem ko smo se umili in oblekli, da njej in papanu zaželimo 'dobro jutro'. Velikokrat pa je bila uboga mama zaradi pogostih porodov in drugih težav bolna. Posebno radi smo šli k njej, ko so ji prinesli kosilo. Ležali smo na trebuhu na očetovi postelji in kajpak nam je potisnila kakšen grizljaj v usta. Ne vem, ali je res kuharica zanj šele bolje skuhalo, da je bilo pri njej vse tako dobro... Tudi zvečer smo šli včasih, da jima voščimo 'lahko noč', toda ob tisti uri očeta ni bilo nikoli doma, mama pa bolj redko kdaj.

Tudi 'mademoiselle' Richard se je veliko z nami ukvarjala in je znala z nami prav ravnati, čeprav je prišla v hišo za vzgojiteljico naših starejših polsester. Od nas šestih je imela najrajši Vero, njena velika ljubezen pa je veljala polsestram, ki so ji to ljubezen tudi vračale. Ko je bilo po očetovi smrti gospodinjstvo razpuščeno, je 'mademoiselle' dobila razmeroma zelo lépo odpravnino za tiste čase, medtem ko naj bi uboga stara Peci, ki je imela tudi nas zares rada, dobila le majhno pokojnino, če pa bi hotela živeti pri katerem od nas, naj bi ji bila še tista ukinjena. Bila sem poleg, ko sta Vladi Gorup in Anca Preuschen določila to postavko, sicer ne bi verjela, da je njihovo sovrastvo do nas in uboge Peci šlo tako daleč, in to samo zato, ker je Peci imela tudi nas rada.

Z gmotnega vidika je razumljivo, da polbratom in polsestram ni bilo prav, da se je njihov oče pri petdesetih in z osmimi, deloma že odraslimi otroki, še enkrat poročil in da se je potem vsako leto rodil še en otrok. Toda svojo jezo, zavist in podobna čustva bi morali izraziti očetu, ne pa da so jih gojili do naivnega, mladega, idealistično vzgojenega dekleta, kar je mama pri svojih devetnajstih letih bila, še manj pa do nas, nedolžnih otrok, ki so prišli nevede in nehote na ta svet. Če bi lahko svobodno izbirali, bi si gotovo izbrali drugo družino in ne tega kačjega gnezda. Gotovo tudi mama ni imela vedno pravega odnosa do njih, a prišla je v hišo z idealnim namenom, da bi sirotam nadomestila mater; nelepi način, s kakršnim so ji stopili nasproti, je zagotovo zagrenil njen značaj. Vsekakor so nam s svojo večno nevoščljivostjo in prepričanih grenili mladost, sicer bi imeli raj na zemlji; pa morda ni raja brez kače, v tem primeru brez kač.

Posestvo v Zakamnu

"Veliki dogodek leta za nas otroke so bile poletne počitnice v Zakamnu. To je bilo posestvo očetove prve žene, ki ga je potem oče upravljal, dokler ga ni prevzel

²⁷ Gluhonemega nečaka Josipa Gorupa so klicali Mutac, njegovega pravega imena Milena ni zapisala.

²⁸ Nem. pisava vzdevka je Petzi, pravo ime je Julija.

Dvorec Steinhof v Zakamnu, 2008 (foto: Angelika Hribar, Ljubljana).

Kornel. Kadar so nam rekli, da gremo v Zakamen, smo bili presrečni. Že nekaj tednov poprej je začela Peci zlagati stvari v velike kovčke in zaboje, ki smo jih poslali s tovornim vlakom, še preden smo odpotovali. Sprva se ni nihče hotel posloviti od svojih stvari, ker so se mu zdele vse nepogrešljive, v zadnjem trenutku pa smo hoteli vse vzeti s seboj. Kako se je uboga Peci namučila, dokler ni bilo vse zapakirano, pospravljeno in pripravljeno, da se je mogla karavana odpraviti na pot!

Steinhof je bil preprost, toda dobro grajen kmečki dvorec z velikim posestvom. Ob dvorcu so bili rožni in sadni vrt, dva hleva in seniki. Posestvo je imelo veliko njiv, travnikov in gozdov. V Zakamnu je gospodinjala gospodična Rezi, sestra gospodične Julije. Bila je prav tako ljubezniva in dobra kakor naša Peci; kakor ona nas je imela rada in nas razvajala. Posebno rada je imela Vero, ki se je prav tako navezala nanjo. Soba gospodične Rezi je bila za sobo, v kateri smo se igrali. Tam je hranila razne zaklade. V gornjem predalu svoje komode je imela bonbone za nas. Če smo opazili, da gre v svojo sobo, smo se splazili za njo; ni nam bilo treba dolgo prosjati, da smo dobili pest slaščic.

Gospodična Rezi je imela rada tudi živali in jih razvajala prav tako kakor nas otroke. Njena ljubljenca sta bila nemški dogi Cezar in Minka, poleg teh sta bila še ovčarja Karo in Sultan, hlevski čuvaj. Minka je ves čas hodila za gospodično Rezi in ji sledila tudi v jedilnico. Naš oče pa psov sploh ni maral, še najmanj v jedilnici; če se Minki ni uspelo skriti pod mizo, preden

je prišel oče, je morala ven, za kar pa je bilo nam otrokom in gospodični Rezi zelo žal. Rezi je sicer zelo odločno rekla: 'Boš šla ven Falerka', pa takoj v milejšem tonu dodala 'Na, tu imaš!' in ji brž nekaj vrgla. Pozneje se je Minka zelo navezala na Vladija in na njegovo prošnjo smo jo vzeli s seboj v Krivo Vrbo. Ko se je nekoč peljal s kolesom na izlet, je Minka tekla za njim; ker pa je bila že stara, ni mogla tako hitro teči; zaostala je in brez sledu izginila.

Posebno radi smo gledali, ko so živali krmili; včasih smo smeli celo pri tem pomagati. Vera je po obedu zbrala vse ostanke kruha, da je lahko z njimi krmila konje, ki so ji bili zaradi tega posebno naklonjeni; komaj je Vera stopila iz hiše, zlasti po obedu, so začeli drgniti podkve ob tla. Jaz pa sem najrajši hodila krmil kokoši z gospodično Rezi. Tako rada sem jih imela, da nisem dovolila, da bi 'moje kure' zaklali. Če so kaj takega le omenili, sem se začela jokati in obljubljala, da bom ne vem kako pridna, če mojim ljubljencam ne bodo nič hudega storili. Če so jih vseeno zaklali, nisem hotela jesti kurjega mesa (v tem sem bila dosledna!), čeprav so mi na dolgo in široko zagotavljali, da je meso od drugod.

Teta Berta

Milena pove tudi veliko o njihovih prijateljih v Zakamnu, h katerim šteje kočijaža Edvarda, od katerega so se naučili "krepkega izražanja", tako da so se potem njihovi starši in varuške zgražali nad nji-

hovim govorjenjem; dalje pripoveduje o starem Jakobu, ki je bil nekakšen glavni direktor posestva. Majer in majerica pa sta ukazovala hlapcem in deklam. Potem so tu še nekateri posebneži na posestvu in pa dobrosrčni sorodniki gospodične Julije in gospodične Rezi, ki so jih obiskovali v Celovcu.

"K spominom na Koroško spada tudi Berta Pergkofer. Bila je sestra očetove prve žene, in ker je bila slaboumna, je po smrti njenih sorodnikov naš oče postal njen skrbnik. Živel je v Pergkoferjevi hiši v Schulhausgasse z družabnico in negovalko gospodično Regino. Večkrat smo morali k njej na obisk; ker je bila dobrovoljna Korošica in je ostala nekako otročja, smo se otroci z njo dobro razumeli. Z nami je igrala domino in nam vedno dajala bonbone. Tudi pletla je za nas, a tistega nismo nikoli nosili. Dražili smo jo in jo spraševali stvari, na katere ni vedela odgovora. Tako na primer: 'Berta, ali se ne boš poročila?' Na to je odgovorila: 'Z' wen(ig) g'scheid.'²⁹ Nekoč je rekla: 'So a Schau wär...'³⁰ in ta odgovor je postal parola v naši družini.

Vsako poletje nas je obiskala v Zakamnu, pozneje pa v Krivi Vrbi. Uboga stara tetka se je vse leto veselila tega obiska; kakor hitro je kdo od nas prišel na Koroško, je spraševala, ali jo bo svakinja (kakor je imenovala našo mamo) povabila. Komaj pa je bila pri nas, je že začela spraševati, kdaj jo bomo peljali domov. Zdi se, da se je v svojem tihem domovanju le bolje počutila kot pri nas, kjer je bilo toliko prometa. Imeli smo jo radi.

Portret Berte Pergkofer, ok. 1880 (last: Laura Nasso Ceribelli, Rim; foto: Alfred Whycombe Gorup).

²⁹ Premal' pametna.

³⁰ Tak šov bi bil...

Ko je Kornel prevzel posestvo Zakamen, je odpustil ubogo staro gospodično Regino in Berto dal k sestram elizabetinkam. V samostanskem domu se seveda niso mogli noč in dan ukvarjati le z njo, kakor se je ukvarjala z njo gospodična Regina. Berta pa, ki je bila kakor otrok tega vajena, je bila zelo nesrečna. Kornel je pri tem gotovo naredil nekakšno 'kupčijo' in Berta je morala ostati v domu, kljub temu da je oče, ki mu je tedaj še vse slepo verjel, plačeval za njeno oskrbo."

Gostje in obiskovalci

"Poleg vseh nas so prihajali na poletne počitnice v Zakamen tudi naši bratrance in sestrične. Ker sta očetova brata razmeroma zgodaj umrla, je naš oče moral skrbeti tudi za njune otroke. Spominjam se Lije, Janeza, Maričke, Rezke in Filipa."³¹

Hiša ni bila dovolj velika za vse, zato je del otrok stanoval pri Schafferju. Tudi ta hiša na koncu drevoreda iz sadnega drevja je spadala k posestvu. V pritličju je stanoval krojač Hank z ženo in otroki, zgoraj pa so spali Gorupovi otroci. Milena pripoveduje: "Takrat niso tako komplicirali kakor danes, ko hoče imeti vsakdo svojo sobo. Vsi smo spali v eni sobi; včasih, če je zmanjkalo prostora, so vtaknili še po dva v eno posteljo."

Pri Schafferju sta bila tudi kegljišče in klet za žganjekuho, ki so jo pozneje uporabljali le še za shrambo. Zadaj za to shrambo so Gorupovi otroci na travniku, ki se spušča k cerkvi in pokopališču, pokopavali svoje pasje ljubljence in pobožno obiskovali njihove grobe.

"Tako na Reki kakor v Zakamnu so nas obiskovali najrazličnejši oboževalci naših polsester, posebno kadar ni bilo očeta, kajti ta ni maral tujih obrazov in se je najbolje počutil v svojem družinskem krogu. Le tu in tam je bil kateri teh mladeničev prijazen tudi do nas otrok in se z nami igral ali nas zabaval; takega smo počastili s svojo naklonjenostjo. K tem je spadal tudi Pavel Luckmann, ki je med tem postal mornariški kadet³² in je takrat dvoril Anci. Kadar je prišel, smo ga bili veseli, ker je bil vedno dobre volje in se je rad šalil. Organiziral je tudi družabne igre in izlete, ki smo se jih tudi mi udeleževali. Kljub svoji okrogli telesni obilnosti je imel rad šport in je prav dobro jezdil; bil je celo hitrejši od drugih. Ti pa so se radi iz njega norčevali. Imenovali so ga Dick-Paul ali Dicki-Pawel."³³

Vladi in Bogi sta po dolgem napornem boju dosegla, da jima je oče kupil kolesi in sta se nato pridno podila po vseh drevoredih in se vozila celo v Celovec. Ko je prišel Pavel v Zakamen na obisk, se

³¹ Lija (Amalija 1871–1948) je bila hči Franca Gorupa in Helene Izanc; Rezka (Terezija 1862–?), Janez (1864–?), Filip (1866–?) in Marička (Marija 1870–?) pa otroci Andreja Gorupa.

³² V letih 1890–1892 je objadral svet. Glej: Holz: Zgodovina družine Luckmann, str. 297.

³³ Debeli Pavel.

je želel naučiti tega novega športa. Nekoč, ko se je še malo majavo vozil, se je pošteno zaletel v neko drevo. Kornel, ki se je tudi rad šalil, je nato pribil na drevo spominsko tablico, kakršnih je bilo v starih časih veliko na Tirolskem in Koroškem. Na njej je bil naslikan Pavel še bolj debel, kakor je v resnici bil, kako se je ravno zaletel v drevo, pod sliko pa je bila zapisana tožba ranjenega drevesa v verzih.

Milena opisuje tudi izlete po Koroški, tako v Žihpolje (Maria Rain) in h Gospe Sveti (Maria Saal), kakor v Vetrinj (Viktring) in k dvorcu Rothauer nekje sredi gozda.

Nekoč je v nekem seniku prav blizu Gorupovih izbruhnil požar, ker so se vaški otroci igrali z vžigalicami.

"Mogočen ognjeni zubelj se je dvigal proti nebu, bili so plat zvona in vsa vas je bila na nogah. Tudi vsa naša služinčad je bila mobilizirana, da pomaga pri gašenju. Ker so bile tudi naše strehe krite s škodlami, so jih morali polivati z vodo, da se ne bi vnele, ker so iskre letele tudi nanje. Vrh tega je bilo še vetrovno in oblačno vreme – vse skupaj pa je bilo grozljivo lepo na pogled.

Z leve: Aleksander, Vera, Milena, ok. 1895 (last: Alfred Whycombe Gorup, Trst).

Z leve: Zora, Natalija, Štefanija, ok. 1895 (last: Alfred Whycombe Gorup, Trst).

Mama je bila ravno tedaj v mestu in tam so ji rekli, da pri Pergkofjerju gori. Lahko si mislite, da se je na smrt prestrašila, ko je že od daleč zagledala rdeče nebo in potem ognjene zublje v smeri proti domu. Na srečo se pri nas ni zgodilo nič hudega, za kar gre zahvala prisebnosti in skrbi gospodične Rezi.

Pozneje so kmetje poskusili naprtiti krivdo za požar Vladiju in Bogiju, ki sta se sicer pogosto igrala z vaškimi otroki, toda na srečo sta imela fanta alibi. Sosedje so pač hoteli iztisniti od očeta povračilo za škodo."

Žegnanje v Zakamnu

"Posebno vesel praznik v vasi je bilo žegnanje.³⁴ Tudi me deklice smo oblekle bele obleke, da smo lahko šle z drugimi v procesiji. Ko sva bili z Vero malo večji, sva smeli celó nositi bandero, na kar sva bili zelo ponosni. Po maši in procesiji, ki sta tako dolgo trajali, da smo komaj zdržali, smo smeli jesti lectove in druge slaščice, ki so jih prodajali na štantih.³⁵ Tam so prodajali tudi zdravila zoper vse mogoče bolečine, lectove srčke z verzii

³⁴ Praznovanje godu farnega zavetnika.

³⁵ Na stojnicah.

in ne nazadnje glinaste piščali v obliki jezdecev na konjičkih, ki so se imenovale 'Piš me v rit'.³⁶

Popoldne smo se lahko vozili na vrtljaku in zvečer smo gledali, kako so odrasli plesali. Kmetje so imeli še druge zabave, šli so se razne igre, tako števnanje,³⁷ streljanje v tarčo in podobno. Po plesu je bil nazadnje morda še velik pretep – toda takrat smo bili mi že davno v postelji in tega nismo več videli ne slišali."

Iz Zakamna skozi Ljubljano na Reko

"Od Zakamna smo se vselej ločili s težkim srcem, toda neke vrste tolažba je bila že sama misel na potovanje. Največkrat smo potovali v skupinah in po etapah, kajti zveze z vlaki takrat niso bile take kakor danes. Oče je bil v tistem času še zelo zaposlen in je le redko prišel v Zakamen. Vedno se je vozil skozi Maribor. Mama pa je bila pogosto v Karlovih Varih, kjer si je zdravila težave z žolčem, ali pa se je odpeljala že poprej, da bi preživela nekaj dni pri svojih starših v Ljubljani. Guvernante mademoiselle Richard, Alfonsina ali Angela so se peljale s polsestrami, ljuba dobra Peci pa je spremljala nas otroke z varuškami vred. Pogosto razmišljam, kako težko ji je moralo biti, ker je morala skrbeti za nas in še za težavne varuške. Gospodični Heleni, na primer, je bilo slabo, še preden je vlak odpeljal s postaje. Mi otroci pa smo se najbolj zanimali za ogromno košaro s hrano, saj smo bili že na začetku poti lačni. Drugi pomembni del prtljage je bila v prt zavita železna posoda s toplim obrokom, kajti tedaj še ni bilo jedilnih voz. Poleg tega ni bilo direktnega vagona in smo morali večkrat prestopati (v Beljaku, Trbižu, Ljubljani in v Šempetru na Krasu).

Pogosto smo morali na teh prometnih križiščih dolgo čakati. Iz Zakamna ni bilo mogoče priti na Reko v enem dnevu, zato smo prenočevali v Ljubljani pri starih starših. To je bilo nam v veselje, a uboga stara mama je imela veliko dela, da nas je vse spravila pod streho in nam postregla.

Ljubljanske zgodbe

Naš stari oče je bil visok lep mož z veliko plešo in mogočno belo brado. Nosil je očala. Skoraj vedno je bil vedre volje in imel je smisel za nekoliko sub humor. Tudi pel je rad in to lepó. Stare mame se manj spominjam, vem samo to, da je bila bolj majhna, ne tako zabavna, pač pa vedno skrbna in dejavna. Stara starša sta še posebno ljubila Vero in Sandija: prvo vnukinjo in prvega vnuka.

Sprva so živeli v neki hiši, kjer je bila velika predсобa tlakovana z rdečo opeko; ta prostor se nam je zdel velikanski in nam je bil zelo všeč, ker smo se tu lahko igrali po mili volji. Pozneje so se preselili na

Mestni trg³⁸ in tega stanovanja se zelo dobro spominjam. Posebno navdušeni smo bili nad hodniki, kjer je bilo veliko oken, na njih pa cvetlična korita s kapucinčki, medtem ko so bili notranji zidovi porasli z bršljanom. Vhodna vrata so imela poseben zapah, ki ga je bilo mogoče odpreti od zunaj, če si poznal skrivni patent.

Opapa in omama, kakor smo ju imenovali, sta imela še tri hčere: Meto, Marto in Frido. Imeli so tudi dve zvesti služkinji: kuharico Tono in sobarico Lenko. Teta Meta je bila vedno vedra, živahna, pridna in delavna; hvala Bogu, je svoj zlati humor ohranila do danes, kljub temu da je imela dovolj težavno in žalostno življenje. Marta in Frici sta bili precej mlajši, lepši, a bolj razvajeni dekleti, ki sta se posvečali le svojim zabavam in ljubimkanju. Na drugi strani stopnišča so oddajali sobo 'podnajemniku'. To je bil oficir, ki je imel 'pursa'.³⁹ Oficir je dvoril Marti, 'purs' pa verjetno kuharici, pa bolj zaradi dobre hrane kot zavoljo njene furlanske privlačnosti. 'Purs' se je pogosto šalil z nami in radi smo ga gledali, ko je čistil škornje in gumbe na uniformi. Vse se je moralo bleščati kakor zrcalo.

Stari oče je imel brata Karla, ki mu je bil zelo podoben. Tudi on je bil ljubezniv in se je rad šalil. Vedno nam je prav resno pravil, da je šele 16 let star, ker je bil rojen na tisti dodatni dan v prestopnem letu. 'Zato imaš tako lepe kodre,' mu je rekla Vera. Res je imel okoli svoje okrogle pleše krono gostih belih skodranih las. Potem so se ji vsi odrasli smejali.

Nekoč sva ostali z Vero dalj časa pri starih starših. Večkrat sva šli s staro mamo v Tivoli. Stara mama je tam s svojimi prijateljicami pila kavo in potem so igrale tarok ali pa so pletle in klepetale. Med njimi je bila tudi Melanija Luckmann.⁴⁰ Midve pa sva se medtem igrali v gozdčiču ali pri gugalnicah z drugimi otroki. Včasih sva šli s staro mamo tudi na obisk k njenim prijateljicam. Pogosto sva bili pri Melaniji Luckmann, ki je bila z nama zelo ljubezniva. Imela je namreč šest sinov in si je tako zelo želela hčerko. Z najmlajšim sinom Herbertom je dolgo ravnala tako, kakor bi bil deklica, ga oblačila v krilca in mu dajala punčke za igrače. Ko sva bili nekoč tam, nama je Herbertova dovilja, stara Ana, pokazala njegove punčke; prav tedaj pa se je Herbert vrnil domov, podivjal in vpil na Ano, da se s temi punčkami on nikoli ni igral. Tedaj je hodil že v gimnazijo in je bil prizadet v svojem moškem ponosu.

Karel Luckmann je bil takrat že čeden oficir in je dvoril teti Marti (ali pa ona njemu). Pavel je bil na mornariški akademiji na Reki in je bil naš 'auspajzer'.

³⁸ V resnici na tedanji Turjaški trg 6, danes Novi trg 6. Glej: Fischer's Allgemeiner Wohnungs-Anzeiger, Jg. 1, 1898. Wohnungs-Anzeiger iz leta 1900 navaja, da stanuje Friderik Keesbacher na Rimski 6, kamor se je verjetno preselil po ženini smrti.

³⁹ Oficirjev sluga.

⁴⁰ Melanija Luckmann (1848–1926), je bila hči tržaškega trgovca H. A. Macowitzja in žena industrialca Carla Luckmanna. Glej: Holz, Zgodovina družine Luckmann, str. 296.

³⁶ Milena zapisala v slovenščini, v pomenu: pihaj mi v rit.

³⁷ V izvorniku: Ringel stecken.

Tako smo imenovali tiste gojence, ki so smeli ob nedeljah – če niso bili zaradi česa kaznovani – obedovati pri sorodnikih in znancih.⁴¹

K zabavam v Ljubljani je spadal tudi obisk pri slavnem slaščičarju Kirbischu,⁴² ki je bil že v maminih mladih letih zelo priljubljen. Če smo se tudi le za nekaj ur ustavili v Ljubljani pri starih starših, smo morali h Kirbischu na čudovite indijančke, sladoled in podobne sladkosti. Posebno radi smo imeli okrogle bonbone v raznih barvah, ki smo jih imenovali 'beli-rdeči-rumeni'. Te so nam tudi stari starši prinesli seboj vselej, kadar so prišli k nam.

Mama nam je pogosto pravila o svoji mladosti in obiskih pri Kirbischu. Nekoč so s prijateljicami za stavo teknovali, katera bo pojedla več pustnih krofov, tako da je bilo naposled vsem slabo. Posebno zabavali pa smo se ob zgodbi iz zasebnega življenja gospoda Kirbischa, ki je šel sam na poročno potovanje, ker je njegova žena morala ostati v trgovini, dokler se ni vrnil; potem je šla pa ona na potovanje. Menda trgovine nista mogla kar zapreti."

Pozimi 1894 se je Klavdija pogosto mudila v Ljubljani, ker je njena mati težko zbolela. Na pomlad 1895 je sorazmerno mlada, menda za rakom, umrla. Ker je tudi stari oče Keesbacher zbolel na pljučih, se je z obema mlajšima hčerama Marto in Frici zatekel na Reko in tam ostal dalj časa. Najstarejša Meta se je že poprej poročila. "Tudi me v rožnatih oblekicah smo bile na njeni poroki."

Služinčad na Reki

Tudi služinčad na Reki je bila večinoma doma iz Koroške, tako kuharica Cili, ki je prišla v hišo z Gorupovo prvo ženo. Ker je bila majhne postave, so jo otroci imeli še posebno radi. Ob njej so merili svojo višino, da bi videli, koliko so zrastle. Vera je bila z osmimi leti večja od nje. Cili jih je tudi razvajala; kadar je pekla sladice, so ji smeli pomagati pri lupljenju mandljev ali pri mešanju jajc, potem pa so lahko tudi polizali kakšno skledo. Ni pa bila tako prijazna s kuhinjskimi deklami. Smele so le pomivati in čistiti, svoje kuharske umetnije pa je pred njimi skrivala; če je kaj posebnega pripravljala, se je zaklenila v shrambo in še ključavnico zamašila. Zelo pa se je bala miši. Kadar je kakšna miš prišla v kuhinjo, je Cili skakala s stolov na mizo in zvečer celó na še vroči štedilnik in pri tem vpila: "Reve, traponi, ujemite jo žel!" Potem so pritekli z metlami in podili miš proti Cili, namesto ven iz kuhinje, le da bi jo še bolj jezili. Na srečo se je naposled našel kdo, ki ji je pomagal. Sicer pa je bila Cili odlična

kuharica, ki ni imela lahkega dela, saj je bila že družina številna, kuhala pa je tudi za vso služinčad. Povrhu je morala še posebej skuhati za gospodarja, ki se je vedno vračal domov pozno, pogosto šele po polnoči. Pozneje, ko je imela 48 let, se je poročila z nekim kočijažem, ki je bil star 24 let. Mladi mož se je zagledal bolj v Ciline prihranke. Poskušali so jo odvrniti od tega, pa se ni dalo; tako je Gorupove zapustila in je to pozneje bridko obžalovala. Njen mož je najprej zapravlil njene prihranke, pozneje jo je pa še pretepal, kadar je bil pijan. Potem je prišla za kuharico njena sestra Kati s Koroške in imeli so jo prav tako radi kakor Cili.

Tudi perica Francika je spadala k prijateljem iz otroštva na Reki. Prihajala je vsak ponedeljek in ponavadi je ostala do četrtega, ker je bilo veliko pranja za toliko ljudi. Otroci so radi hodili v pralnico ali jo opazovali pri obešanju perila in jo malo dražili, ker jim je bilo všeč, če je začela zabavljati čeznje in jih tako naučila veliko novih besed. Zmerljivka je bila na primer "ti ludarija" in grozila jim je s hudičem in peklom. Milena dostavlja, da je bila Francika dobra ženska in da jo je mama obiskovala tudi potem, ko je težko zbolela.

Pomembna osebnost je bil Johan, ki je prišel iz Koroške. Sprva je bil kočijaž, če je hotel, je bil hiter, ampak običajno se mu ni mudilo, in ker je bil zelo natančen, si je za vsako stvar vzel veliko časa. Kakor vsi kočijaži pa se je vdajal pijači. Razen tega ni trpel, da bi bil kakšen voz pred njim, vedno je moral biti prvi. Zaradi njegove prve ali druge pomanjkljivosti se je nekega dne zgodilo, da se je z vozom prevrnil. Prinesli so ga domov vsega krvavega in potem je bil ob svojo službo. Ker pa je bil že dolgo pri hiši in se je spoznal tudi na mizarska dela, je ostal. Z vso natančnostjo je čistil petrolejke, opravljal vsa mogoča popravila, brusil nože in škarje ter barval ograje. Poleg tega je bil za slugo starejšim hišnim sinovom, kadar so bili doma.

Milena o njem še pripoveduje: "Nas otroke in vse živali je imel zelo rad, posebno mačke, ki so mu ljubezen tudi vračale. Nekoč je celó miško udomačil. O poletnih večerih je sedel na klopi pred svojo delavnico na dvorišču, kjer je rasel španski bezeg. Tam smo ga obiskovali in pripovedoval nam je o svoji mladosti, o vojnah leta 1859 in 1860, ki se ju je udeležil. Kako prijetno je moralo biti takrat celó v vojskah, če jih primerjamo z današnjimi, ki vse vprek morijo in uničujejo!"

Johan je bil posebno jezen na železnico; po njegovem je bila ta kriva za vse mogoče nezgode. Kaj bi rekel danes, ko imamo ne le avtomobile, ampak tudi letala! Zdi se, da je bil v mladosti zelo naklonjen ženskemu spolu, ker pa ga ni nobena marala, je začel zabavljati čez vse ženske, kakor tista lisica čez kisló grozdje. Pozneje se je razburjal tudi zaradi starejših bratov, ko jih je prevzela lovska strast in so od očeta izprosili, da jim je dovolil imeti puške. Ker ni bilo divjadi v našem

⁴¹ Sinovi Carla in Melanije Luckmann so bili: Anton, Karel, Pavel, Henrik, Lambert in Herbert.

⁴² Polyxena Kirbisich je imela slaščičarno na Gledališki stolbi 3 (na Kongresnem trgu poleg Filharmonije). Glej: Hribarjev Splošni naslovnik, letnik 1907, str. 196.

gozdu, so potem streljali najprej na tuje, potem pa še na Johanove mačke. Nekoč, ko je Vladi ustrelil njegovo najljubšo mačko, se je stari Johan zjokal, in čeprav je bil poprej zelo spoštljiv do vseh in je celo nas otroke tituliral z gospodično in gospodom, je tedaj izjavil: "Ne bom mu več rekel gospod Vladi – Vladi mu bom rekel."

Tudi z vsakokratnim vrtnarjem so se spoprijateljili. Ti so bili iz raznih krajev in raznih narodnosti. Šprleto so imenovali Goričana, ki ni znal nobenega jezika prav dobro in jih je zabaval s svojo govoricco, kot npr. "gospa Fraila", njihovo mamo pa je imenoval "der Herr Frau".

Dobri prijatelj otrok je bil tudi Mutec,⁴³ njihov gluhonemi bratranec, ki se je izučil za vrtnarja. Josip Gorup je bil njegov skrbnik in je upravljal njegovo majhno premoženje. Do njega je imel Mutec strahospoštovanje, medtem ko se je na otroke zelo navezal. Ti so ga imeli radi, pa tudi dražili so ga pogosto. Z njim so se sporazumevali z govoricco kretenj, ki sta jo Bogi in Sandi dobro obvladala. Zelo rad je lovil ptiče in jih zapiral v kletke. Posebno rad je imel Sandija, ta pa mu je ljubezen povrnil in ga negoval do smrti. V času inflacije po prvi svetovni vojni je njegovo premoženje popolnoma skopnelo.

Prvič v operi

Ko so otrokom povedali, da bodo šli starejši trije v opero, so bili tako veselo vznemirjeni, da dneve poprej niso mogli kaj dosti jesti in ponoči ne spati. Na sporedu je bila stara italijanska spevoigra "Crisipus e la Comare".⁴⁴ Otroci so bili navdušeni nad operno hišo, vso v lučkah, in nad lepo oblečeno publiko, še posebno pa nad predstavo, katere vsebino si je Milena dobro zapomnila. Posebno ji je ostal v spominu verz: "Il vino è lo specifico che guarisce tutti i guai".⁴⁵ Pravi, da je ta verz oče potem rad pogosto citiral. Otroci so si zapomnili tudi melodije in so jih na vse grlo peli. Oče je bil zelo vesel, da jim je bilo v gledališču všeč, in jih je tudi pozneje večkrat vzel s seboj. Vsakič so bili navdušeni nad opero, vendar tako globokega vtisa kakor prvokrat ni več naredila nanje. Radi so imeli tiste, v katerih je bil vključen tudi balet. Poleg predstav samih, pravi Milena, so jim bili všeč tudi odmori, ko so si lahko kupili kandirano sadje; toda to sladkanje se je ponavadi končalo s solzami, ker so si pomazali obleke in so jih doma potem karali.

Štefanijino rojstvo in krst (1890)

Milena se še živo spominja, kako je bilo, ko so se rojevali mlajši otroci. Ker starejši niso smeli delati

hrupa v zgornjem nadstropju, so jih spravili v prtičje, kar jim je bilo prav tako všeč, ker je bilo tudi tam marsikaj privlačnega, zlasti kuhinja.

"Da je bil oče ob rojstvu svojega štirinajstega otroka še tako srečen in vesel, je danes gotovo nekaj nepojmljivega. Res je moral biti patriarh v svetopisemskem duhu, saj Sveto pismo obljublja pravičnemu možu kot znamenje posebne božje naklonjenosti veliko otrok in toliko potomstva, kolikor je peska na morskem dnu.

Tistega dne je prišel ves žareč v jedilnico – še danes ga vidim pred seboj – in presrečen ponosno povedal, da se nam je rodila majhna princesa. Potem je mene in Vero peljal gor v mamino sobo, kjer je na očetovi postelji ležal črviček, ki sva ga seveda občudovali. Peci in stara mama sta krepčali mamo s šampanjcem, vse tri pa so bile ogorčene nad tem, da naju je oče pripeljal v sobo, in takoj sva morali zopet ven.

Tudi Štefanijinega krsta se še dobro spomnim. Ime je dobila po princesi Štefaniji, ki je takrat preživljala zimske mesece v Opatiji. Celotna slovesnost je bila v naši hiši. V rožnatem salonu so postavili oltar, v veliki obednici so pripravili slavnostno pogrnjeno mizo za odrasle, v zelenem salonu pa mizo za otroke. Botra sta bila stara starša, krščevalec pa je bil Valjuto,⁴⁶ ki je nekoč stanoval v naši hiši in se učil skupaj s Kornelom in Milanom. Potem pa je postal duhovnik. Moral je biti zelo trden v svojem poklicu, da ni izgubil vere, saj je kar nekaj let živel skupaj s to bando.

Krst je bil zelo slovesen. Dobra stara babica, ki nas je vse spravila na svet, je – vsa v svili – prinesla otroka na rokah. Mama pa je klečala pred oltarjem v rožnati žametni obleki s svečo v rokah, kar je naredilo name posebno globok vtis.

Potem smo imeli obed s šampanjcem in konfeti. Pozneje je varuška prinesla Natalijo, ki je bila takrat stara dve leti. Ko so ji pokazali dojenčka, se je ogorčeno obrnila stran. Bila je zelo ljubosumna, ker ni bila več najmlajša in je niso več najbolj razvajali."

Cesar na Reki⁴⁷

K prvim spominom spada tudi cesarjev obisk na Reki. Dopoldne so ga čakali pri najetih oknih v hišah nasproti kolodvora. Toda bili so zelo razočarani, ko so videli, da cesar nima krone na glavi ne žezla v roki in ne plašča iz hermelina, kakor so bili naslikani vsi kralji v njihovih pravljicnih knjigah. Zvečer je bilo vse mesto razsvetljeno, občudovali so ognjemet in tek z baklami. Veliki trije so smeli z očetom, Peci in Marijo, Sandijevo varuško, v hotel Evropa, kjer so vse to lahko opazovali skozi okno. Mati Klavdija in polsestre pa so bile povabljene k neki slovesnosti, ki je bila pripravljena cesarju na čast. Potem so otroci dobili sladoleđ in utrujeni od

⁴³ Zapisano v hrvaščini Mutac, pravo krstno ime ni nikjer navedeno.

⁴⁴ Krizip in botra Smrt.

⁴⁵ "Vino je zdravilo, ki ozdravi vse bolečine."

⁴⁶ Ni jasno, ali je bil njihov sorodnik.

⁴⁷ Cesar je bil na Reki 22. maja 1891. Glej *Domovina*, 16. 5. 1891.

napornega dne že v vozu zaspali. Peci je nesla Mileno, Sandija pa njegova Marija na rokah domov, le Vera je držala očeta za roko in ponosno stopala ob njem, so jim pozneje pravili. Zdi se, da je od očeta podedovala to lastnost, da zvečer ni bila nikoli zaspala in ni hotela zgodaj v posteljo.⁴⁸ To lastnost je ohranila vse življenje.

Družina Luppis⁴⁹

Veliki prijatelji so bili tudi z družino Luppis. Gospod Luppis je imel podobno družinsko usodo kakor Josip Gorup. Tudi on je bil bogat vdovec in se je znova poročil le dan preden se je Josip poročil s Klavdijo. Iz prvega zakona je imel sicer le dve hčeri, v drugem pa Klaro, ki je bila istih let kot Vera, Tonija, ki je bil le nekaj tednov mlajši kot Milena, in Belo, ki je bila Zorina vrstnica. Milena pripominja, da so ravnali bolj razumno in si niso privoščili toliko otrok. Otroci so se pogosto med seboj obiskovali.

"Pravzaprav so nam bile pri Luppisovih vseci le dobre malice in Klarino znanje angleščine, drugače pa smo bili rajši doma na našem vrtu. Tu smo se lahko igrali v naših preprostih domačih haljicah s predpasniki. Pri Luppisovih pa smo morale biti v mestnih oblekah. Ko smo se vrnili domov, smo najprej planili gor k staršem, da jim vse do podrobnosti poročamo, toda takoj se je glasilo: 'Moučte ve punce, ve nič ne zastopte, Sandi, povej ti!'⁵⁰

To oboževanje edinega sina iz drugega zakona je Aleksandru samo škodovalo. Čeprav je bil nadarjen in je imel lepe lastnosti, jih ni izkoristil, in nikoli ni poslušal nasvetov drugih ljudi, ker je sam vse bolje vedel. Najbolj prizadeta se je čutila Milena, ki se je takrat zatekala k Peci. *"Še danes se mama čudi in je užaljena, da sem imela kot otrok rajši Peci kot njo. Saj mama in oče mene sploh pogledala nista. Le Vera in Sandi sta nekaj veljala za njiju, medtem ko je dobra Peci predstavljala izravnalno pravičnost in podpirala mene... A svojo ljubezen do nje sem morala skrivati, kakor to počno skrivni ljubimci, zato da se ne bi mama razburjala ..."*

V poznejših letih pa je bila Štefanija očetova ljubljanka; imenoval jo je 'piška zlata', kar je ona spremeniла v 'pitka lata'. Vse je dosegla pri njem in znala se mu je tudi tako ljubko prikupiti. Zato smo jo vedno poslali k očetu, da kaj za nas izprosi. Navadno ji je to tudi uspelo."

⁴⁸ Milena v oklepaju dopiše: "Zato pa zjutraj ne iz nje."

⁴⁹ Prvi znani Luppis je Ivan (Giovanni) Luppis (1813–1875), inženir, pomorski častnik in izumitelj torpeda. Gorupov prijatelj bi bil lahko sin ali sorodnik Ivana Luppisa, ki je bil doma prav na Reki.

⁵⁰ Te očetove besede citira v slovenščini.

Prva šolska leta na Reki

"Za Vero in zame se je resno življenje začelo, ko sva morali 'v šolo'. Da bi bili nekoliko ločeni od drugih otrok, so nama uredili sobo nad konjskim hlevom... Najina prva učiteljica je bila gospodična Jereb iz Ljubljane, ker je oče hotel, da se najprej učimo slovensko. To je bil tudi prvi jezik, ki smo ga govorili, ker so bile naše dovilje Kranjce. Ker pa je mama bolj malo govorila slovensko, Peci pa sploh ne, smo se hkrati naučili tudi nemščine, ne da bi se posebno trudili. Vera je bila kot otrok zelo živahna, jaz pa bolj mirna, zato se je ona začela pozneje učiti, jaz pa prej, da bi se Vera umirila. Tako sva začeli s šolanjem skupaj, čeprav sem jaz imela šele pet let."

S šolo sta torej začeli septembra 1891, ko sta Mileni manjkala še dva meseca do šestega leta starosti, Veri pa je bilo že v aprilu sedem let. Po neomejeni svobodni igri na vrtu jima je bilo sprva težko sedeti cele ure v učilnici, toda Milena se je rada učila, ker je bila mirnejše narave in je imela dober spomin, medtem ko je bilo za Vero vse težko. Sicer pa je Vera, ki je bila "ta velika", smela marsikaj, česar Milena ni smela; Milena je morala "vse potrpeti in vse požreti", toda v šoli je bila Milena boljša in se je veselila svojih uspehov.

"Komaj sem znala črkovati, sem že začela v lastno veselje brati, medtem ko je bila za Vero to kazen. Vsekakor se še prav dobro spominjam, da sem dobila knjigo z naslovom 'Najdenček', ko še šest let nisem imela. Tudi vsebine se prav dobro spominjam. To veselje do branja sem ohranila vse življenje, čeprav sem si morala v otroštvu čas za branje naravnost izboriti. Pogosto sem se z zanimivo zgodbo skrila v kakšno krošnjo v drevju ali celo na 'tibi kraj', da sem imela mir."

Na koncu šolskega leta so ju peljali v Ljubljano, da sta na javni osnovni šoli opravljali izpit. To je bilo zelo razburljivo, pa se je vedno dobro izteklo, ker se je gospodična Jerebova zelo potrudila, da je z njima veliko vadila, in to tudi zaradi lastnega ponosa. *"Izpitna procedura se je ponavljala vsako leto, vedno sem dobila odlične ocene, le za pisanje in risanje sem imela oceno dobro. Žal imam vse življenje slabo pisavo, morda zato, ker smo najprej morali pisati poševno, potem je prišla v modo pokončna pisava in pozneje v inštitutu zopet poševna."*

Pozneje so jima uredili učilnico v sobi, ki je bila prej soba za goste njunih polbratov. Ti so jima pogosto nagajali. Milan jima je med odmorom risal po tabli, pisal neumnosti v njune zvezke, in paral ročna dela.

Po Jerebovi je prišla za učiteljico Albina Thoman,⁵¹ ki je bila boljša kot učiteljica in kot osebnost. Ostala je, dokler nista Vera in Milena odšli v graški inštitut Sacré Coeur.⁵² Ko sta se začeli tudi

⁵¹ V izvorniku Thoman.

⁵² Te inštitute so vodile po raznih mestih Evrope redovnice Presvetege Srca.

Zora in Natalija šolati, je imela dovolj težko nalogo, da je poučevala štiri učenke v treh različnih razredih v istem prostoru.

S šolskimi obveznostmi so se začele še ure klavirja in ure francoske slovnice. Otroci so se naučili francosko še prav majhni, nekako igraje z gospodično Richard, toda sedaj sta se Vera in Milena morali naučiti še pisati v tem jeziku, kar je bilo manj prijetno.

Klavir jih je učil stari gospod Cimadori, ki je bil kar prijeten s svojo kozjo bradico in na krtačo počesanimi lasmi. Ni zbujal respekta, zato se tudi niso kaj dosti naučili pri njem. Vaditi so pa morali z gospodično Richard, ki je bila zelo stroga. Ker pa je pogosto kam šla s polsestrami, so morali sami vaditi v temni dnevni sobi, kjer je gorela ena sama sveča na klavirju, tako da jim je bilo kar tesno pri srcu. A otrok je bilo veliko in vsak je lahko vadil le pol ure, da so se vsi zvrstili, zato se niso veliko naučili. Pozneje jih je poučeval Cimadorijev sin, ki je študiral glasbo na dunajskem konzervatoriju. Imel je boljše metodo in je bil tudi bolj energičen, toda morda zato, ker je bil bolj grob do njih, ali pa zato, ker niso imeli dobre podlage, so vsi slabo igrali klavir in so igranje pozneje tudi opustili.

Toda za očetov ali materin rojstni dan so se morali naučiti ne le kakšno pesem na pamet in jo recitirati, ampak tudi kaj zaigrati na klavir in zapeti. Seveda je bila ob takšnih priložnostih zbrana vsa družina, tudi služinčad. Ponavadi je eden ali drugi od otrok obtičal sredi besedila, kar se je običajno končalo s solzami. "Oče je posebno ljubil stare italijanske opere, medtem ko je tedaj modernega Wagnerja, ki je bil nam všeč, zaničeval."

Epidemije tifusa

Milena pripoveduje, da na Reki nekdanj ni bilo vodovoda, zato je pogosto razsajal tifus: "V naši hiši so skoraj vsi imeli vsaj enkrat tifus, Peci in Joza pa celo večkrat. Nekoč, ko smo jedli ostrige, sta zbolela Kornel in Bogi. Prvi je zbolel na Reki in se je relativno hitro povsem pozdravil, Bogi pa je zbolel šele potem, ko se je vrnil v Ljubljano v internat. Mami so poslali telegram, naj takoj pride v Ljubljano, in tam je ostala več mesecev. Ker sta ga naša mama in "inštitutska mati" gospa Walther tako požrtvovalno in neutrudno negovali, se je Bogi, ki so ga zdravniki že odpisali, rešil." Na tem mestu se Milena sprašuje, ali je bilo to res v njegovo dobro. "Poleg duševne motenosti, ki se drži Pergkoferejeve družine, je še tifus prispeval svoje, da je Bogi postal duševno povsem nezmožen človek."

Odtlej ni bil več zmožen za noben študij ali dejavnost in od leta 1914 je živel po sanatorijih in podobnih ustanovah.

Nekoliko pozneje, ko je imela Vera deset let,⁵³ je zopet prišla epidemija tifusa v hišo; zbolele so Anca, Vera in Peci, da smo imeli celo bolnišnico. Mama je negovala Vera, gospodična Richard Peci in Joza Anco. Odtlej sem bila vedno skupaj z Vero: v sobi, v učilnici in pri igri; tedaj pa so naju ločili in sploh nismo smeli k njej. Jaz, Zora in gospodična Toman smo morale spati v učilnici in odtlej sva bili z Zoro veliko skupaj. Lahko rečem, da sva takrat postali prijateljici; ker sva se tudi po značaju ujemale, sva prijateljici tudi za vedno ostali. Zame je prijateljstvo več kot sorodstvo. Vera, ki je bila večja, močnejša in živahnjša od mene, včasih celo nasilna in kot najstarejša se razvajena, me je vedno zatirala; z Zoro pa sva bili na prijateljski nogi. Sicer sva se tudi prepirali, kakor vsi zdravi, normalni otroci; največkrat zato, ker je Zora vse puščala v neredu, medtem ko sem bila jaz že od nekdaj pedantna in sem hotela, da je vsaka stvar na svojem mestu. Svoje glavi sva bili obe, slavne 'krainske buče',⁵⁴ pa smo se vendar že kot otroci naučili, da je treba, kljub vsemu, popuščati; zato nama je bilo zelo žal, ko sva morali spet narazen.

Na srečo so vsi bolniki dobro okrevali, le Vera je takrat izgubila svoje lepe dolge kite."⁵⁵

Potres 1895 tudi na Reki

Ljubljanski potres so menda zelo čutili tudi na Reki. Otroci so trdno spali in niso nič vedeli, toda mati, ki je bila z Vladijem in Bogijem v gledališču, se je zelo vznemirila in nemudoma odhitela domov.

"Oče je bil ravno na stopnišču, Joza in Anca sta šli za njim. Ko se je začelo vse majati, sta obe blede od strahu zakričali: 'Papá, papá, potres, on pa je šel mirno naprej in rekel: 'Že prav, le pejte spat!' Mama je bila nad vse začudena, ko ga je našla v postelji, kjer je mirno bral časopise. Na njena razburjena vprašanja je nad vse flegmatično odgovarjal. Nekoč, ko je bil še mladenič, ga je menda v Trstu potres celo vrigel iz postelje. Začuden je pogledal skozi okno, in ko je videl, da je samo potres, je mirno znova zaspal. Zavidanja vredna flegmatičnost! Samo Vera je nekaj te po njem podeovala.

Toda nekaj drugega je bilo, kar je očeta spravilo iz tira njegove usesplošne umirjenosti: kadar smo se mi odpravljali na potovanje. Kako je bil tedaj razburjen! Navsezgodaj nas je nagnal iz postelj in vedno znova se je vračal, da vidi, ali se oblačimo, ter nas priganjal. Še mnogo prezgodaj smo morali na železniško postajo in šele tedaj, ko smo bili vsi v vagonu, se je pomiril in zadovoljen odšel, kajti on ni nikoli potoval z nami, vsaj

⁵³ Vera je imela deset let leta 1894.

⁵⁴ To je zapisala v slovenščini.

⁵⁵ To poročilo o tifusu je dodano na posebnem listu. Časopis *Domovina* poroča 21. 2. 1896: "Na Reki hudo razsaja legar ali vročinska bolezen... Sodi se, da se legar zaradi tega tako razširja, ker Rečani jedo pokvarjene ostrige. Na Reki goje ostrige v kanalu, kjer je najbolj onesnažen."

dokler smo bili majhni ne. To potovalno mrzlico sem pa, na žalost, jaz podedovala po očetu."

Cerkveni prazniki

"K strahovom našega otroštva je spadal tudi Miklavžev večer. Že tedne pred tem so nas strašili in nam grozili s sv. Miklavžem. Že poprej se je včasih prikazal na vrtu v spremstvu parklja z rožljajočimi verigami. Petega decembra zvečer se je cela družina zbrala v veliki jedilnici in z vrtni strani je vstopil sv. Miklavž. Največkrat je bil to eden od starejših polbratov ali kateri izmed znancev, ki je bil večje postave, v polnem škofovskem ornatu, kar je posebno učinkovalo na nas. Morali smo moliti, potem je naštel vsakemu posebej njegove napake in nam grozil z vsemi mogočimi kaznimi, še zlasti, da nas bo parkelj, ki je pred vrati rožljaj z verigami, vzel seboj. Morali smo obljubiti, da bomo pridni, in smo obljubo iz strahu tudi res dolgo držali. Pozneje, ko nismo več verjeli v sv. Miklavža, smo se zabavali s tem, da smo ugotavljali, kdo se skriva pod mitro. Odraslim sicer nismo nič rekli, samo Peci smo povedali svoje vtise. Tako smo nekoč odkrili, da je dr. Kretič, naš 'Tiri', veliki svetnik, in sicer smo ga spoznali po govorici, ker je delal slovnične napake v nemščini. Nazadnje je tako vehementno zapustil prostor, da se mu je brada zataknila za vrata in nekaj brade je v naše veselje obtičalo na vratih.

Božič na Reki, z leve: Aleksander, Štefanija in mati Klavdija, ok. 1895 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

Potem je vsak nastavil kositrni krožnik na svojo nočno omarico in naslednje jutro smo našli na njem vse mogoče dobrote: medenjake, dateljne, fige, prve mandarine in pomaranče, pa še kovanec ali pa veliko 'šibo'.⁵⁶ To smo spravili za 28. december, dan nedolžnih otrok, ko smo smeli z njo tepsti odrasle in jim klicati: 'Reši se!⁵⁷ Ti so se morali potem odkupiti. Najrajši smo šli k papanu, ki je vsakemu dal 10 kron v zlatu, pozneje celo 20 kron. Ko smo bili večji, se nismo upali nadaljevati s tem otroškim običajem, toda papá se je tako zelo držal stare tradicije, da je bil skoraj užaljen. Nismo se dali dolgo prositi, ampak smo planili s 'šibo' nadenj in se razveselili zlate krone, ki nam je prav prišla, kajti z denarjem so nas držali zelo na kratko.

Naslednji praznik je bil božič. Že dolgo poprej smo razmišljali, kaj bi si želeli, in nazadnje smo napisali pismo ter v njem naštel svoje želje. Ta pisma smo položili med okna, potem smo morali v sosednji sobi poklekniti in glasno moliti, da bi prišel Božiček ponje in res so čez nekaj časa izginila. Potem so zeleni salon z vseh strani zaprli in celo skozi ključavnico nismo mogli nič videti. Samo mama, Peci in stari Johan so se smeli sestajati z Božičkom. Seveda so nam tudi sedaj grozili, da ne bomo nič dobili, če bomo poredni, zato smo se zelo trudili, da bi si s pridnostjo zaslužili čim več daril. Za sveti večer je bilo v našem domu značilno, da so bili vsi zelo vznemirjeni, mi zaradi radostnega pričakovanja, odrasli pa zato, ker so imeli veliko opraviti. Ob sedmi uri smo morali biti vsi praznično oblečeni v veliki jedilnici, mi otroci smo morali še moliti in peti božične pesmi; potem je zazvonil slavni zvonček in smeli smo k velikemu razsvetljenemu božičnemu drevesu, pod katerim so stale jaslce. Bilo je zares lepo in praznično, da smo si komaj upali dihati. Hišni običaj je bil, da je najprej dobila darila služinčad in šele potem smo smeli mi na svoja mesta. Okrog in okrog po sobi so bile postavljene mize z darili in na njih tablice z našimi imeni. Koliko lepega za otroška srca je bilo tu in kako blaženi smo bili zaradi svojih daril. Šele čez nekaj časa smo si lahko ogledali še drevo in se veselili stvari, ki so visele na njem. Posebno radi smo imeli 'ledene kapnike' iz sladkorja, polnjene z likerjem. Milan nas je naučil, kako se jih da malo odgrizniti in popiti tekočino, potem pa jih znova obesiti nazaj na drevo. Sredi vse te radosti pa je hodil papa okoli z mrkim obrazom, kajti na smrt se je bal, da bi se zaradi toliko svečk drevo in papirnati okraski vneli. Bil je razburjen in napeto je gledal, če je kjerkoli zaprasketalo ali se začelo malo žgati, kar pa je naše veselje le povečalo, namreč ogenj, in ne papanova slaba volja. Toda ta je spadala zraven. Ko nam je nekoč mama hotela narediti posebno presenečenje, in okrasila drevo z barvnimi električnimi lučkami, smo bili strašno razočarani.

⁵⁶ Zapisala v slovenščini in v nemščini pojasnilo: Birkenrute.

⁵⁷ Tudi to zapiše v slovenščini, saj opisuje slovenski običaj.

Papa se je pomiril šele takrat, ko smo vsi sedli k slavnostni večerji. V naslednjih dneh smo radi obiskovali božično drevo, na silvestrovo pa smo ga sploh izropali in tiste sladkarije uporabili za nagrade pri tomboli. Razen tega smo čakali polnoč z ulivanjem svinca, metanjem copat in drugimi družabnimi igrami. Bratje so imeli še posebno zabavo, ki si jo je seveda izmislil Milan, da so razbijali laterne v tihi ulici poleg našega vrtnega zidu. Ker so tudi možje postave praznovali, niso bratov nikoli zalotili. Nekoč pa je prišel kmalu po novem letu neki policaj, in ko je stara Tonka rekla Milanu 'Gospodin, pulicej vas išče,' se je tako prestrašil, da je skoraj omedlel. Potem se je izkazalo, da je prišel k očetu iz nekega drugega vzroka.

V poznejših letih smo morali tudi mi obdariti starše in drug drugega. Ta darila so bila včasih prav nemo-goča in smo jih večinoma sami delali zadnji dan. Potem smo začeli dajati očetu praktične stvari, in ker je dobro voljo zelo cenil, smo na njegovo mesto polagali tudi razna šaljiva presenečenja.

Tudi veliko noč smo slovesno praznovali. V velikem tednu smo morali pridno hoditi v cerkev, obiskovati božje grobe in nismo smeli zamuditi vstajenske procesije. Celó brate je oče pošiljal v cerkev, toda večinoma so nas spremljali samo do korza, tam pa izginili. Ko se nekoč Bogiju ni dalo iti z nami k vstajenski procesiji in mu je papa rekel 'Ti ne greš?', je prav zadovoljno odgovoril 'Sem bil že včeraj.' Vsi smo bruhnili v smeh in celó sicer strogi papa se je moral smejeti.

Božji grobi so bili na veliki petek zelo lepo okrašeni in vstajenska procesija je bila zelo slovesna, ker so šli za njo vsi mestni dostojanstveniki, guverner, predstavniki Madžarov in general, vsi v paradnih uniformah.

Poprej so doma v kuhinji barvali velikonočne pirhe in mi smo smeli pri tem pomagati; seveda smo si hkrati temeljito pobarvali tudi roke. V soboto zjutraj so zložili potice, pirhe, šunko in vse drugo v košare in nesli v cerkev k blagoslovu. Opoldne smo jedli te blagoslovljene jedi in nazadnje potico. Po obedu smo šli na vrt in v gozdič iskat pirhe, ki jih je velikonočni zajček tam za nas poskril. Splazili smo se pod vsak grm in vneto iskali in tekmovali, kdo bo našel največ pirhov. Seveda je bil ta velikonočni zajček naša dobra Peci."

Teta Devet

K božičnim in novoletnim praznikom je spadal tudi obisk pri teti Devet.⁵⁸ Bila je že starejša in vdova. Milena pravi, da je bila "teta, neka očetova sestrična"; stanovala je v hiši poleg reške tržnice s staro Mitako, svojo svakinjo. Imeli sta tudi služ-

kinjo. Njen edini sin Pepček je menda študiral medicino v Gradcu. Pogosto je pravila, kako da je priden: "Nič ne je, nič ne pije, samo studira." V resnici pa še po 40 ali 50 semestrih ni končal študija, če je sploh hodil na univerzo.

"Obiskovali smo jo na kakšno nedeljo po maši, obvezno pa na božič in po vstajenski procesiji, da ji voščimo vesele praznike. Postregla nam je s svojimi dobrimi poticami in proškom in zelo vesela je bila, če smo z užitkom jedli in ji govorili, da so njene potice boljše od naših. Tudi sicer, kadar ni bilo ravno praznikov, nam je postregla z najfinjšim pecivom. ... Zelo rada nam je pripovedovala o svoji svakinji in nečakih Kalister in o svoji prijateljici, stari baronici Zmajič. Toliko je pravila o 'baronici', da smo nazadnje njo samo tako imenovali. Z velikim veseljem in ponosom nam je kazala svoje zaklade: srebrnino, lepe preproge in svoj nakit. V največje veselje ji je bilo, če smo vse to zelo občudovali. Njena velika ljubezen pa je bil njen nečak Kalister,⁵⁹ ki je bil tudi zelo prijazen do nje, in temu je potem zapustila vse svoje premoženje, kajti njen sin Pepček je umrl prej kot ona."

Poroke

Prva se je poročila najstarejša izmed hčera Marija, in sicer 24. septembra 1894 s Feliksom Meynierom, mlajšim sinom solastnika tedaj že zelo zadolžene tovarne papirja Schmidt & Meynier. "Verjetno so upali, da bodo z očetovim denarjem tovarno zopet spravili v red, toda papa je dal Mici samo letno apanažo (in ne dote) in tako je tovarna polagoma povsem propadla. Takrat pa so še vzdrževali vitez blaginje. Imeli so še vse vozove in konje in za Mici so pripravili veliko poroko. Za nas otroke so bila ta praznovanja zelo zabavna, le slovesnost v protestantski cerkvi se nam je zdela čudna. Toda ugajale so nam kočije, elegantne toalete in ne nazadnje dobra pojedina s šampanjcem. Poleg tega je bilo v družini Meynier še veliko otrok, trije sinovi Carlote Meynier ter sin in hči Luisette Meynier-Couarde, s katerimi smo se pozneje igrali.

Olgina poroka je bila veliko bolj preprosta in tiha. Takoj po zaroki je moral Brosch⁶⁰ na ladjo in je skoraj dve leti popotoval, Olga pa ni počela nič drugega, kot 'pisala Rudiju'. Olga je bila milo, dobrohotno bitje in nanjo imam le najboljše spomine, čeprav je bila morda malo brezbarvna.

⁵⁸ Milena ni zapisala niti njenega krstnega imena. Iz rodovnika je razvidno le, da se je leta 1860 sestra Josipa Gorupa, Marija, poročila z Lukom Devetom. Morda je bila ta "očetova sestrična" iz družine Kalister in poročena s katerim od Lukovih bratov. Leta 1926 omenja Amalija Gorup, da je tetka Devet umrla v 83 letu starosti.

⁵⁹ To je bil morda sin Franca ali Blaža Kalistra.

⁶⁰ Rudolf Brosch je bil kapitan na korveti.

Olga Gorup in Rudolf Brosch, ok. 1895 (last: Alfred Whycombe Gorupa, Trst).

Kmalu za tem sta se poročila tudi Milan in Kornej⁶¹ (toda ti dve poroki nista bili pri nas), Milan z našo sestrično Lijo, ki smo jo imeli vsi zelo radi in jo še vedno imamo. Nekaj časa je živela pri nas, dokler ni bila zgrajena in urejena vila v naši bližini. Nato smo bili od časa do časa povabljeni ali k Milanu ali k Meynierovim. Milan je imel velik laboratorij za svoje domnevne študije, kjer je bilo veliko zanimivih stvari za nas, in nas je učil raznih potegaščin. Pri Meynierovih pa nas je zanimala tovarna in kako se dela papir iz umazanih cunj. Tam so imeli električno napeljavo za razsvetljavo in centralno kurjavo, česar pri nas doma še nismo imeli. Posebno nas je zanimal tudi baron Seiler, prijatelj Meynierovih, ki je bil uradnik v tovarni. Ko so nekoč popravljali enega od strojev, se je preveč približal z roko in je postal invalid. Vendar smo ga zelo občudovali, ker je znal vse delati z eno roko, celo cigarete. Doma smo ga potem poskušali posnemati, vendar z malo uspeha.

⁶¹ Milan Gorup se je poročil tudi leta 1894, Kornelij Gorup pa šele 1897, oba v Trstu.

Leto za tem se je rodil Ernest⁶² in sicer pri Rothauerjevih, kjer so si Meynierovi poleti najeli stanovanje.⁶³ Iz Reke smo kmalu za tem dobili vest, da se je rodila Nora, Lijina najstarejša hči. Ti otročički so nas zelo zanimali in samim sebi smo se zdeli veliki in pomembni, ker smo bili že kot otroci tete in strici. Naslednjo zimo se je v Wiener Neustadtu rodil Rolf Brosch, toda ker ga nismo mogli videti in biti pri njegovem krstu, smo se zanj manj zanimali. Pri Norinem krstu smo se zelo zabavali, ker je Milan vse mogoče pripravil, na primer bonbone pokalice. Milan je hotel ponagajati krščevalcu Valjatu in je dal svoji hčerki 16 imen, ki jih je moral ta pri vsaki molitvi ali prošnji ponavljati. Do Ernestovega protestantskega krsta smo bili bolj hladni."

Nedelje na Reki

"Sprememba v našem otroškem življenju je bila nedelja, ko smo smeli dalj časa spati, jaz pa sem lahko zjutraj v postelji brala. Če ni bilo preslabo vreme, smo morali potem v cerkev k maši, sicer smo morali doma moliti. Da smo pri tem izbrali najkrajše mašne molitve in jih kolikor mogoče hitro prebrali, mi ni treba omenjati! Potem smo se lahko v hiši ali na vrtu igrali.

Neprijetnost nedelj in praznikov je bil opoldanski obed, na katerega sta vedno prišla tudi Milan in Lija, ki smo ju sicer imeli radi, a skoraj vselej so prišli tudi Meynierovi, pozneje pa še Preuschnovi, poleg njih pa še njihovi otroci z dojljami in varuškami. Čeprav smo imeli naše nečake in nečakinje radi ... pa so nam grenile življenje "babe", kakor smo jih imenovali. Kadar so bili v hiši polbratje in polsestre, je prihajalo tudi do družinskih preprirov. Nemir je bil prava mora za nas in zato smo bili veseli, ko so zopet vsi odšli.

K nedeljskim gostom so spadali tudi 'auspajzerji', gojenci mornariške akademije, ki so smeli ob nedeljah in praznikih čez dan ven, če niso bili ravno zaradi kakšnega prestopka kaznovani. Ko smo bili še majhni, jih nismo niti opazili; nasploh jih nismo marali, ker so se pri svojih 15 do 18 letih čutili vzvišene nad nami in nas le dražili. Šele pozneje smo se z nekaterimi od njih spoprijateljili.

Mornariška akademija je bila poleg naše vile, le zid je ločeval vrtova in povsem samoumevno je bilo, da smo bili z njimi v dobrih sosedskih odnosih; gojenci kakor oficirji so dvorili damam, podoficirji in mornarji pa zelo verjetno našim zaposlenim. Pogosto je kateri splezal čez ograjo in uporabil našo vilo in vrt za razne norčije. Poleg flirtov in raznih simpatij je prišlo tudi do porok."

⁶² Ernest Meynier se je rodil leta 1895.

⁶³ Dvorec Rothauer je bil v bližini Zakamna na Koroškem, kamor so Gorupovi hodili na počitnice.

Kriva Vrba

Ko so bili poleti 1896 na počitnicah v Zakamnu, sta starša dala zapreči voz in vzela s seboj tudi Vero, Mileno in Sandija. Slovesno so morali obljubiti, da ne bodo nikomur povedali, kam so se peljali.

"Po daljši vožnji smo prišli do velike vile ob Vrb-skem jezeru in z neznanskim navdušenjem smo si vse ogledovali in občudovali: hišo, vrt, gozdček in pred-vsem jezero in čolne. Kako smo se potem nekoč pozimi razveselili, ko nam je oče povedal, da je vilo ob jezeru kupil in da bomo odslej poletja preživljali tam. Otroci imajo radi spremembe in vse novo in neznano je privlačno zanje, pa vendar smo pozneje Zakamen pogrešali in bilo nam je žal zanj, kajti tam je bilo več dejavnosti za nas. Mama pa Zakamna nikoli ni marala in je bila zadovoljna, kadar ji ni bilo treba biti tam. Če pa smo se ga mi z obžalovanjem spominjali, je bila kar užaljena; toda kako naj otroci razumejo čustva odraslih in še celó posmrtno ljubosumnost?"

Že v Zakamnu jih je obiskovala družina Petrič,⁶⁴ gospa z dvema hčerama in dvema sinovoma. Starejši sin Rihard je bil v vojaški službi, hčeri⁶⁵ sta se sprijateljili z Jozo in Anco, najmlajši Agaton pa se je zabaval z mlajšimi otroki. Tudi v Krivi Vrbi so najeli stanovanje v bližini in se čez dan zadrževali pri Gorupovih. Margareta je bila zelo čedno in veselo dekle in je imela veliko uspeha pri moškem spolu; tudi oče Josip je zelo rad gledal njen čedni obraz in je bil zelo zadovoljen, če je pogosto prihajala na obisk. Vladi ji je pa dvoril. Poleg Petričevih so prihajali v Krivo Vrbo tudi stari oče Keesbacher s hčerama Marto in Frido. Zaradi cele vrste mladih dam je v hišo prihajalo veliko njihovih oboževalcev. Otroci so se zabavali bolj med seboj kakor z odraslimi, le v kopalnišču so bili vsi skupaj. Tudi na izlete so hodili in prirejali piknike v gozdu, kjer so se tudi otroci udeleževali družabnih iger. Poleg že omenjenega Pavla Luckmanna je prihajal na obisk tudi doktor Bandić,⁶⁶ ki je dvoril Marti Keesbacher. Ker je bil znan po svoji skoposti, je izkazoval svojo pozornost s tem, da jim je nosil sadje in cvetje kar z njihovega vrta na Reki.

"Saj so nam vedno pošiljali polne vreče hrane tako z Reke kakor iz Fiunicella,⁶⁷ ampak na vlakcu se je v vročini marsikaj pokvarilo. Zato je bilo zelo dobrodošlo, če je Bandić prinesel sveže sadje, zlasti fige, ki smo jih imeli zelo radi."

Samostanska šola v Gradcu

Na jesen 1897 po prvih počitnicah v Krivi Vrbi je prišel za Vero in Mileno težki trenutek, ko sta morali prvokrat daleč proč od doma. Vse njune polsestre so se šolale v Ljubljani, v Huthovem zavodu,⁶⁸ toda gospa Luppis je svetovala njihovi materi, naj dekleta pošlje v samostansko šolo Sacré Coeur v Gradec, kjer so se nekoč šolale tudi ona in potem njene hčere. Tam sta bili že njuni prijateljici Ljubica in Milica Sivović.⁶⁹ *"To je bila za naju edina tolažba in mama je bila pomirjena, da se v tujini ne bova čutili tako same in zapuščene... pa vendar sva odpotovali s težkim srcem. Mama naju je spremljala. Prvi vtis, ki ga je naredilo to mesto na naju, je bil porazen. Vrh tega nam je skopuški Bandić priporočil majhen star hotel, da sva se počutili kakor izgnanki iz raja in sva potem v postelji točili grenke solze. V naslednjih letih smo vselej prenočevali v odličnem hotelu 'Erzherzog Johann',⁷⁰ kjer smo se vsi dobro počutili in se dobro zabavali."*

Naslednje jutro smo se peljale v Petersgasse 1 in tudi velika temačna stavba samostanske šole Sacré Coeur ni naredila na nas ravno prijetnega vtisa; vse je bilo tako tuje, hladno in golo! Takrat je bila predstojnica mēre Lazzarini.⁷¹ Sprejela nas je ljubeznivo, vendar hladno. Hotela naju je takoj obdržati, ker sva že zamujali začetek šolskega leta, ki je bil 15. septembra, a me dve sva se oklenili mame in ta je dosegla, da sva smeli še nekaj dni ostati z njo."

Mēre Lazzarini naju je predala dobri stari mēre Flori, ki nas je vodila po hiši in nam vse razkazala in razložila. Ta dobra stara redovnica je imela veliko srce in duha, pa tudi smisel za humor; hitro je razumela, da smo vse tri z mamo vred prestrašene, in poskušala nas je pridobiti s svojim prijetnim govorjenjem in s šalami."

Nato so vse tri z materjo obiskale upokojenega profesorja kemije z reške mornariške akademije, ki je tedaj z ženo živel v Gradcu. Profesor Koetsdorfer, ki so ga še na Reki učenci šaljivo poimenovali "profesor Klor", in njegova žena sta ju nato obiskovala v inštitutu in jima prinašala darila.

"Naslednjega dne nas je gospa Koetsdorfer spremila v samostan in nam poskušala olajšati slovo, a ni nič pomagalo. S težkim srcem in grenkimi solzami naju je mama zapustila, še teže in še bolj grenko pa je bilo nama. Moram reči, da so bili prvi dnevi res strašni, vendar se mi kljub vsemu zdi, da je za otroke dobro, če so nekaj časa z doma... V začetku mi je bilo vse težko, že sam hišni red, drugačen način pouka, množica ljudi,

⁶⁴ V izvorniku Petritsch.

⁶⁵ Milena omenja samo eno od njiju po imenu, to je Margareto.

⁶⁶ V izvorniku Bandich.

⁶⁷ Samo na tem mestu omenja Gorupovo veleposestvo v Fiunicellu pri Cervignanu. Vila je sedaj last družine Franzoni, to je sina nekdanjega Gorupovega oskrbnika.

⁶⁸ Zasebna dekliška osemrazredna ljudska šola Irme Huth (1835–1900) je bila na Poljanski 6 v Ljubljani.

⁶⁹ V izvorniku Sivovich.

⁷⁰ 'Nadvojvoda Janež'.

⁷¹ Marija Lazzarini (1857–?) iz znane plemiške družine Lazzarini, ki je imela v posesti grad Smlednik. Ime in rojstno letnico je našla Elisabeth Adolph v družinskem arhivu Ur-sini Blagaj in Lazzarini na Dunaju.

med katerimi si bil pa vendarle sam, in še zgodnje vstajanje. Čeprav nisem zaspanka, je zame še danes četrta ure pred šesto zgodaj, kaj šele za otroka, ki je potreben spanja. Sicer smo šli zvečer spat že ob četrta ure pred deveto (jaz sem zaspala že pri večernem učenju), a kljub temu je bilo zelo hudo, ko je bilo treba 'sredi temne noči' iz postelje, zlasti pozimi, ko so bili še vsi prostori hladni. Moral si se na hitro obleči, jaz pa sem za svoje dolge lase potrebovala pol tega časa, ki je bil namenjen oblačenju. Toda tudi tega sem se navadila. Vera se je hitreje privadila in je bila tam rajši kot jaz, zato pa se je pogosto sprla z redovnicami, tako zaradi branja, ki ga ni marala, ali pa zato, ker ni hotela tako zgodaj v posteljo... Polagoma pa sva se navadili in pozneje sva bili celo radi v Sacré Coeur, posebno ko sva odraščali in so nama postale domače razmere bolj jasne... Jaz, ki sem se vedno rada učila, sem uvidela, da doma ni prave možnosti za šolanje. Še preden sem šla v Sacré Coeur, sem nekoč prosila mamo, če bi smela na gimnazijo, da bi potem naprej študirala, toda oba, ona in papá, sta mojo prošnjo vsa zgrožena zavrnila. Papá je menda rekel: 'To se dekletom ne spleča. Potem bi si lahko še lase postrigle in kadile cigarete!' Le kaj bi rekel dobri papá danes, ko gredo skoraj vsa dekleta na gimnazijo, ko so ženske na kratko ostrizene in jih veliko tudi kadi!

Pred božičem je prišel papá po naju. Že prej, enkrat v novembru, naju je obiskal, da vidi, kako nama gre. Bili sva veseli in ganjeni, tako da sva ga v solzah pozdravili. Nato je z grožnjo, da naju sicer vzame ven, dosegel, da so naju pustili čez dan z njim v mesto, kar je bilo sicer strogo prepovedano. Toda pozneje se je to pravilo ob obiskih staršev spremenilo. Kako sva uživali, ko sva se s papanom sprehajali po starem mestu in smo v restavraciji Thalia dobro jedli. Šli smo tudi na obisk k Koetsdorferjevim, da se jima zahvalimo, ker sta pogosto prihajala ob četrtrkih in nedeljah gledat, kako se nama godi. Težko sva se ločili od papána, le misel, da bo kmalu božič, naju je tolažila.

Kako srečni sva bili, ko je 22. decembra papá res prišel po naju. Prvi trije meseci zdoma so se nama zdeli cela večnost in ganjeni sva bili, ko sva zopet zagledali mamo, brate in sestre, Peci in domačo hišo. Preko ganjenosti nama je pomagal vsesplošni smeh, ki sta ga povzročili najini šolski uniformi, v katerih sva pripotovali; pozneje nam je mama vedno dala šivati obleke pri 'Buderusu' – v veliki konfekcijski hiši – toda takrat nisva imeli nič drugega. Bile so temno modre in grdo zašite uniforme. Zabavali so se tudi nad našimi 'tara-keni', to so bile velike sive vreče s platnenimi trakovi, ki smo jih nosile čez rame. Naše obleke so imele ob straneh razporke, v vrečah pa so bili vsi naši zakladi.

Kako lepi so bili tisti božični prazniki, kako sva uživali, ko smo bili spet skupaj; pa tudi ob dobrih jedeh in vožnjah z vozom; lahko sva dolgo poležavali v postelji in brali, skratka: zlata svoboda.

In že sva s težkim srcem zrla koncu počitnic naproti, a na srečo so trajale nekoliko dalj, kakor smo predvidevali. Zora je zbolela za noricami, toda bolezen se je

pri njej pojavila v tako mili obliki, da ni imela niti povišane temperature in tako ni obležala v postelji. Obe sva jo objemali in poljubljali, zato da bi se našli in ostali dalj časa doma. Toda zla usoda je hotela, da nisva zboleli na Reki in tudi ne prve dni v Gradcu, kjer so naju razkužili in izolirali v bolniški sobi, ampak šele teden dni pozneje, in to v huji obliki kot Zora. Kljub vsemu se je našlo od naju še pol samostana. Že visoka vročina in strašno srbenje sta pravi obup; povrh sva sedaj bili še daleč od doma, kjer so v času boleznij vse drugače skrbeli za nas. Poleg tega so bile še vse deklice, ki so za nama zbolele, jezne na naju, in celo redovnice so nama zamerile, čeprav res nisva bili nič krivi za to. Toda vse mine, ozdraveli sva in se prav dobro vživeli v internatsko življenje.

Spomladi je nenadoma prišla vest, da je Olga hudo bolna in kmalu nato, da je umrla. Ubožica je izgubila otroka, morali so jo operirati, vendar je kmalu za tem umrla.⁷² Bila je dobrodušna in mila oseba, pravzaprav je bila najbolj prisrčna od vseh polsester in njeno smrt smo globoko obžalovali, toliko bolj, ker je bilo njenemu sinčku Rolfu šele dve leti.

Kmalu nato sva imeli Vera in jaz prvo sveto obhajilo. Že nekaj mesecev prej sva se na to pripravljali in tisti dan je bil zelo lep in slovesen. Še lepši je bil tudi zato, ker je mama takrat prišla v Gradec.

Na koncu šolskega leta so bili izpiti in slovesna podelitev nagrad. Zelo ponosna in srečna sem bila, da sem imela lepo spričevalo in sem dobila kar nekaj nagrad. Sledile so počitnice, zlate počitnice, ki jih še nikoli nisva tako uživali..."

Poroka v Krivi Vrbi

Poleti 1898 je bila poroka Ance Gorup, ki se je spomladi zaročila z mornariškim oficirjem baronom Francem Ludvikom Preuschnom. Zaradi žalovanja za Olgo je bila to tiha poroka, toda nevesta je bila vseeno v beli obleki. V Krivo Vrbo so prišli tudi njegovi starši in brat Ernst. Poročna slovesnost je bila v farni cerkvi v Celovcu, kamor so se vsi peljali z vozovi, nato so se vrnili na poročni obed v Krivo Vrbo.

"Rolf je ostal vse poletje pri nas in vsi smo ga razvajali, posebno Joza in jaz. Vsakdo je hotel biti ljubezniv z ubogo siroto brez matere, da se je otrok na to navadil in je vsakogar, ki je prišel, vprašal: 'Kaj si mi prinesel?' Tudi mi otroci, ki smo včasih dobili od mame ali papana kakšno krono, smo mu kupovali darila.

Ko je prišla jesen, je bilo slovo od domačih spet težko, pa vendar nama je bilo veliko lažje kot prvokrat."

⁷² Olga Brosch, roj. Gorup, je umrla 21. aprila 1898.

Ponovno v internatski šoli

Milena povzame svojo pripoved o življenju v internatu s kratkim opisom njihovih učiteljic, ki so bile seveda redovnice in takole nadaljuje:

"Ob četrkih in nedeljah med drugo in četrto uro smo smele sprejemati obiske. Včasih so tudi naju poklicali v salon, kadar sta prišla gospa Koetsdorfer in njen 'Klor' ali večni študent Pepček Devet, sin naše tete 'baronovke', ali prijateljska družina Junker, ki je obiskovala tudi Sivovičeva dekleta. Vsi, ki so prišli na obisk prvič, so se smejali predpisom ob sprejemanju obiskov. Gostje so sedeli krog in krog ob steni velike dvorane, me pa smo morale prinesiti vsaka svoj zložljivi stol, narediti pred vsemi lep priklonček in šele potem smo se smele približati svojim obiskovalcem.

Obiski ob četrkih so nam bili ljubši kot nedeljski, kajti takrat naj bi pisale pisma domačim in poleg tega je bil to edini dan, ko smo smele brati po svoji izbiri. Zakaj tako, še danes ne razumem. K nedeljskim obveznostim je torej spadalo tudi pisanje pisma očetu, kar sva počeli izmenoma. Oče je bil tedaj za nas kakor Jupiter na Olimpu. (Šele v svojih poznih letih je postal bolj človeški in bolj prijazen). To pisanje je bila torej mučna procedura. Ker drugače nisva imeli stikov z očetom, sva se ga le bali. Zato tudi nisva vedeli, kaj naj mu piševa. Vse sva že poročali mami in ona nama je tudi vedno ljubeznivo in zvesto odgovarjala. Oče pa je sovražil pisanje pisem (Vera, Sandi in Štefanija so to od njega podedovali!) in zato je pisal le kratka in stvarna pisma. Verjetno tudi sam ni vedel, kaj nama naj reče ali napiše... Njegova pisma so torej bila vedno bolj ali manj enako sestavljena: 'Primil sem Tvoj list od x.x. Me veseli, da si zdrava in se nadam (ali bodi), da si pridna in ubogljiva. Ljubi Tvoje stariše, in Boga ne pozabi. Te lepo pozdravim in poljubim Tvoj oče J. Gorup.'⁷³

Kako smo pozneje očeta dražili zaradi teh stereotipnih pisem in mu predlagali, da mu jih bomo dali tiskati, tako da mu bo treba dodati le še datum in podpis."

Počitnice v Krivi Vrbi v naslednjih letih

Otroci so se v dopoldnevih kopali v Vrbskem jezeru, skakali v vodo in se potapljali, tako da so jih le s težavo spravili iz vode. K popoldanskim zabavam je spadal kriket na velikem dvorišču pred hišo, pri katerem so se kraljevsko zabavali in veliko prepirali, ker menda prepir spada k tej igri. Pozneje so si sami zarisali nekakšno teniško igrišče in uporabljali stare žogice, ki so jih odrasli zavrgli. Če je bilo zelo vroče, so po kosilu sedeli v senci na robu gozda.

"Me dekleta smo izvlekle naša ročna dela. Made-moiselle,⁷⁴ Peci, Maks, Kata ali ena izmed nas pa je

glasno brala. Gospodična Richard je bila zelo sramežljiva; marsikaj, na kar smo naleteli v knjigah, se ji ni zdelo primerno za nas. Nekoč nam je Maks bral iz življenja Marije Antoinette in prišel do nekega pisma, ki ga je napisala Marija Terezija svoji hčeri, v katerem ji očita, da še nima otrok, in ji opisuje porod svoje hčere Karoline. Gospodična je postala zelo nemirna in rekla, da je čas za malico, čeprav ura še ni bila štiri in nismo hoteli v hišo, ampak smo hoteli še naprej poslušati. Nato je začela pokašljevati in je rekla: 'Mes enfants, il faut entrer, il fait trop humide ici',⁷⁵ nakar smo se začeli vsi glasno smejati, saj je bilo sredi poletja in bilo je zelo suho, ker že več tednov ni deževalo! Se leta je ostal tisti 'trop humide' hišno reklo za kaj 'neprimernege'.

Po malici smo šli na sprehod ali na krajsi izlet. Radi smo imeli tudi večje družinske izlete, ker pa v Krivi Vrbi nismo imeli voza, smo morali vsepovsod peš, in to ni bilo tako zabavno kakor v Zakamnu.

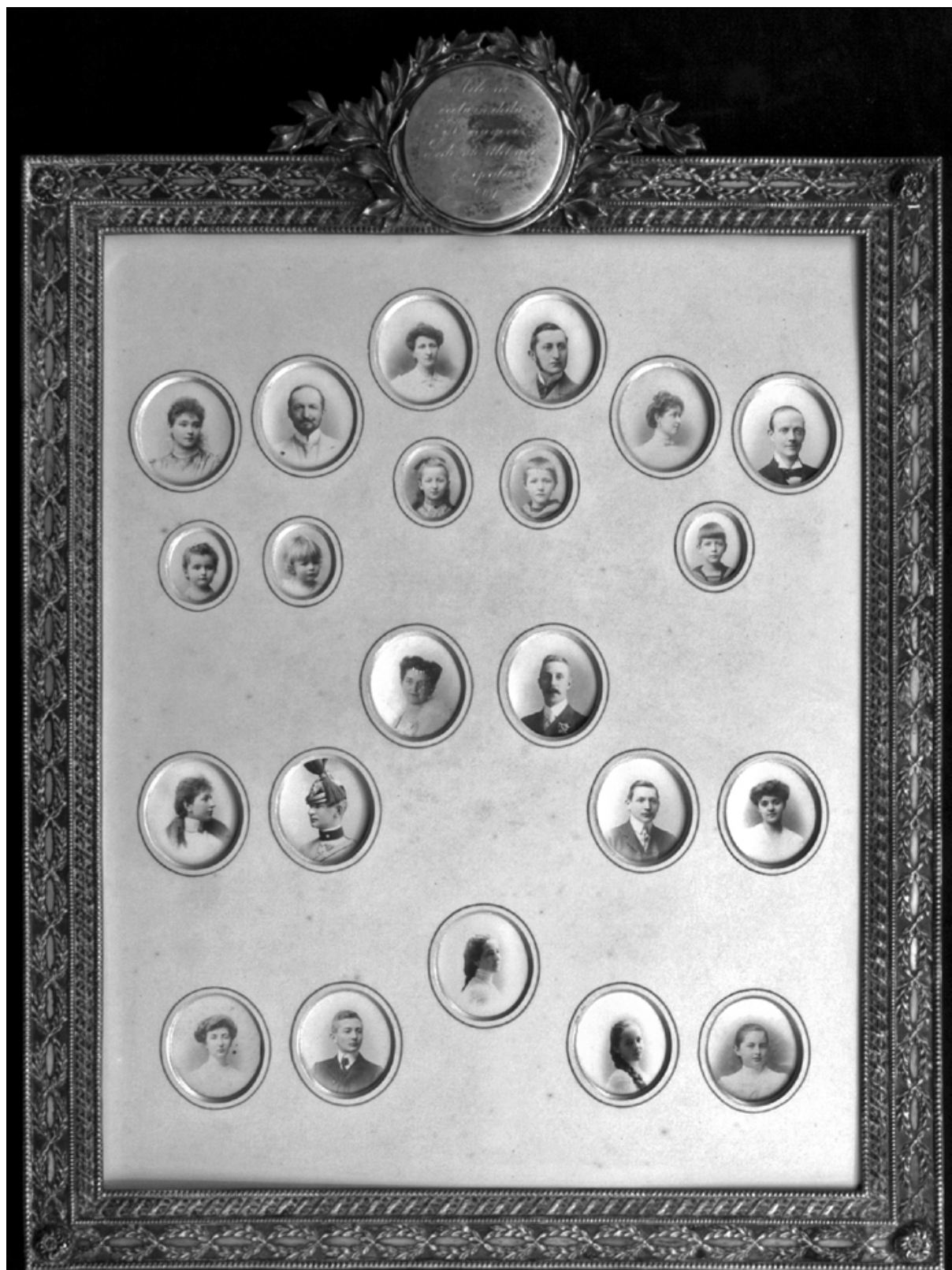

Vzgojiteljica Françoise Richard, 1893 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

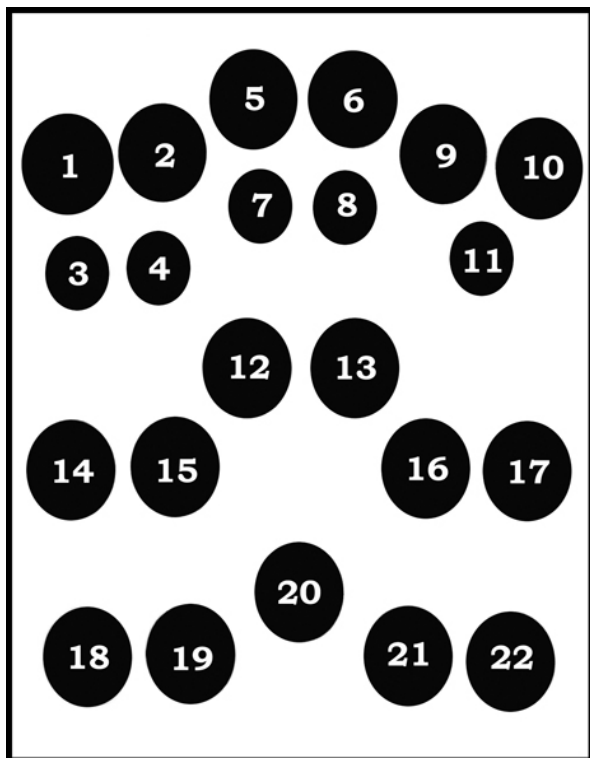
⁷³ Citat zapisan v slovenščini.

⁷⁴ Françoise Richard.

⁷⁵ "Otroci moji, treba je noter, tukaj je preveč vlažno."

Darilo Josipu Gorupu za 70. rojstni dan, 1904. 1 Albertina Gorup (roj. Volpi), 2 njen mož Kornelij Gorup, njuni hčerki 3 Ana Marija Gorup in 4 Albertina Gorup; 5 Amalija Gorup, 6 njen mož Milan Gorup, njuna otroka 7 Eleonora Gorup in 8 Josip (Jozi) Gorup; 9 Marija Meynier (roj. Gorup), 10 njen mož Feliks Meynier in 11 njun sin Ernest Meynier; 12 Ana Preuschen (roj. Gorup), 13 njen mož Franc Ludvik Preuschen; 14 Joža Gorup, 15 Vladimir Gorup, 16 Bogomil Gorup, 17 Vera Gorup, 18 Milena Gorup, 18 Aleksander Gorup, 20 Zora Gorup, 21 Natalija Gorup, 22 Štefanija Gorup (last: Notranjski muzej, Postojna; foto: Zrinka Šilhard, Zagreb).

Nekoč smo šli na večji družinski izlet v Millstatt. Papá je že prej naredil načrt, vendar nam je šele zvečer povedal, da gremo 'zjutraj ob šestih vsi razen najmlajših v Millstatt'. To je bilo veselje in razburjenje. Zbudili so nas 'sredi noči', oče je ves vznemirjen tekal iz sobe v sobo, da vidi, ali smo že vsi vstali in ali se dovolj hitro oblačimo. Končno smo bili vsi nared in šele, ko smo (seveda) pol ure prezgodaj prišli na železniško postajo in potem sedli na vlak, si je oče oddahnil. V Beljaku smo morali prestopiti, potem smo se peljali naprej v Spittal. Tam je papá najel velik voz, da je bilo dovolj prostora za vse. Bilo nas je devet: papá, mama, Joža, Anca, Vladi, Bogi, Vera, Sandi in jaz. Žal je deževalo in z voza nismo veliko videli, ker je morala biti ponjava na vozu spuščena, da ne bi bili popolnoma mokri.

V Spittalu smo si ogledali grad knezov Porcia,⁷⁶ poln starin in umetnin, ki so nam bile zelo všeč. Najbolj nas je zanimala galerija prednikov v nadnaravni velikosti; med temi je bila tudi grofica Salamanka, hudobna ženska s prodornim pogledom, o kateri legenda pripoveduje, da je hodila po gradu ponoči in tiste člane družine ali goste, ki ji niso bili všeč, ubila kar s svojo copato. Ta grozljiva zgodba pa nam ni branila, da se ne bi norčevali iz Salamanke, kar je zbuvalo očetovo nejevoljo. Potem smo se z vozom peljali k jezeru. V Seebodnu smo se vkrkali na majhen parnik, na katerega smo mi, ki smo poznali ladje na Vrbskem jezeru, gledali z zaničevanjem. Tudi kapitan, ki je razburjeno tekal okoli, nam ni ugajal. Ko smo pripluli do Millstatta, smo vsi hkrati skočili pokonci; kapitan pa je ves razburjen zaklical: 'Gospoda, prosim, sedite nazaj, sicer ne morem pristati!' In že je ladja z velikim treskom zadela v pomol, tako da smo skoraj vsi popadali. Začeli smo se na ves glas krohotati, kapitan je pa na vso moč preklinjal.

V Millstattu smo si ogledali lepo cerkev, grad in vse, kar je še bilo na ogled. Vladi in Bogi sta odkrila staro kostnico poleg cerkve. To je gotska kapela, v katero so spravili kosti iz zapuščenih grobov. Vsa skrivnostna in vznemirjena sta nam prišla to povedat in potem se nam pokazala svoje grozljivo odkritje rekoč: 'Tukaj so jih zaklali in skubali.'

Ko smo hoteli tiste lobanje in kosti pokazati še papanu, je pobesnel; na sploh ni maral pogovorov o boleznih in smrti, zlasti pa ni dovolil, da bi mi iz tega norce brili.

Papá je med tem naročil v gostilni kosilo, in sicer postrvi in piščance, kar je imel posebno rad in seveda tudi mi. Ker je bilo nas lačnih veliko, je bilo tudi kosilo obilno. Na velikih pladnjih so prinesli veliko pečenih piščancev, ki jih je Vladi pozdravil z vzklikom: 'Salament, kakšni piščanci!' Toda papa, ki je bil že sit vseh naših šal, ga je ozmerjal: 'Kaj salament, ti čuk ti neumni, mouč že enkrat!' kar je Vladija sicer utišalo, ni pa pokvarilo niti njegovega niti našega krepkega teka in dobre volje. Kljub naši medvedji lakoti pa tistih velikih piščancev nismo mogli pojedati. Tudi postrvi so bile zelo dobre. Tako smo ostanke zavili in vzeli s seboj, česar smo se nekoliko sramovali. Toda zvečer, ko smo se z vlakom vračali domov, nam je vse to zelo teknilo.

Popoldne, ko je papá počival, smo mi raziskovali neznan kraj. Če smo koga vprašali, kje smo, so nam navadno rekli: 'Kako, prosim, ne vem, nisem tu doma.' Potem sta se Vladi in Bogi še posebej zabavala s tem, da sta ljudi spraševala za pot, in vsakokrat začela z vprašanjem: 'Prosim, ali ste tukaj doma?' Če nas je kdo ozmerjal, smo se še bolj zabavali. Tudi popoldne smo obiskali kostnico in naših šal o 'zaklat in skubat' ni hotelo biti konca.

⁷⁶ Grad Salamanca (Porcia) je začel graditi Gabriel von Salamanca 1527, dograjevali so ga knezi Porcia od 1662–1915.

Pri popoldanski malici v kavarni, kjer smo se spet vsi sešli, smo morali pisati razglednice. Tega tudi papá ni rad počel, ampak vsaj Peci smo morali poslati pozdrave, mama svojemu očetu in sestrama, pa Anca in Joza svojima oboževalcema itd. Ko je Vladi na kartico s kostnico, ki je bila namenjena Peci, narisal mrtvaško glavo in spodaj dvoje prekržanih kosti, se je papá tako razjezil, da je kartico raztrgal.

Vožnja z vozom nazaj je bila zelo vesela, tem bolj, ker se je vreme zboljšalo. Uspelo nam je, da smo v vlaku našli prostor v drugem kupeju kot papá in mama, tako da smo se lahko po mili volji zabavali.

Ubogi papá, gotovo smo mu z našimi norčijami in našo objestnostjo pogosto otežili življenje in čudim se, da nas je vedno znova jemal seboj na izlete in potovanja. Če bi bila jaz na njegovem mestu, bi pustila vso razpuščeno bando doma in bi šla sama na pot."

Ta Gorupova reakcija na objestno otroško norčevanje iz smrti je povsem razumljiva, saj je sam že v rani mladosti, kmalu po maturi zbolel za koleru, ki je leta 1855 razsajala po Trstu. V negotovosti, če bo ostal pri življenju ali ne, je napisal materi v Slavino ganljivo poslovilno pismo.⁷⁷ Drugi udarec usode pa je bila gotovo izguba prve žene in najprej njej posvečena veličastna grobnica ni neko zunanje razkazovanje, temveč izraz iskrene ljubezni do žene in matere osmih otrok.

Gorup kot "pater familias"

Ko danes prebiramo Milenine spomine na očeta, se nam prvi hip lahko zdi, da je njegovo podpiranje izobraževanja slovenskih fantov ("Radogoj") in deklet (Višja dekleška šola) v popolnem nasprotju z njegovimi pogledi na izobraževanje lastnih otrok, zlasti deklet. Saj si je Milena želela v gimnazijo, ki bi ji omogočila nadaljnji študij na kakšni visoki šoli, to pa se je Gorupu zdelo nepojmljivo. Razumemo pa, zakaj, če malo pogledamo prispevke o tej tematiki v tedanjih časopisih. Tako v *Novicah* iz leta 1896 najdemo članek z naslovom: "Ženska vzgoja", ki pravi: "Današnja vzgoja naših hčera je pa tudi tako napačna... da ji ni iskati nikjer para. Klavir, francoščina, matematika in še kaj enacega, to so predmetje, na kojih si brusijo naše hčere svoje možgane; gospodinstvo, to je pa predmet, na kojem bi še slame ne brusile. Saj pa tudi ni časa za to. Ti predmetje dado opravka našim hčeram celi dan toliko, da se res ne more zahtevati, da bi se učile še gospodinjiti. Tako žensko vzeti v zakon, je res prava nesreča moževa... Saj ženska, učeca se zgoraj navedenih predmetov, odtuja se vedno bolj in bolj svojemu spolu, svojemu poklicu in svoji nežnosti, ter ni na zadnje ne mož ne žena, ne krop ne voda, ampak tako nekaj, kar ni nič."⁷⁸

Da je poslal leta 1897 Vero in Mileno v elitno šolo redovnic v Sacré Coeur – najbližja je bila v Gradcu – je pomenilo, da je bil za svoj čas dokaj "napreden" in jima je hotel dati najboljšo izobrazbo, ki je vsebovala vse zgoraj naštete in še druge "neuporabne" predmete, ob katere so se spotikali mnogi drugi vrli možje.

Kakor pričajo spomini Ivana Rendića, ki je nekaj časa prebival pri Gorupu, ko je leta 1882 ustvarjal mavzolej za njegovo prvo ženo, so se Gorupovi starejši sinovi šolali na hrvaški gimnaziji. Rendić hvali tudi njegovo podpiranje drugih revnih dijakov, ko pravi: "Kad sam vidio kako rado dolazi u susret nasim siromasnim djacima koji su pohađali Hrvatsku Gimnaziju, onda na Rijeci, i u koju pohađali su i njegovi sinovi, sličnih drugih dobrocinštava, što sam imao prilike opaziti i znao bi ih prilican broj navesti."⁷⁹

Rendić torej poudarja, da je poslal svoje sinove na hrvaško gimnazijo. Tu zopet preseneča članek v *Novicah* iz leta 1896 z naslovom "Hrvatje in Slovenci na Reki", ki govori o "poitalijančevanju Slovencev na Reki" in pravi: "Mari ni čudno, da na Reki ni niti jedne hrvatske šole. Slovenski in hrvaški stariši so prisiljeni pošiljati otroke svoje v italijanske ali pa madjarske šole, ker slovanskih ni... ko bi Slovenci tako malomarno gledali na razmere v Gorici in Trstu, bi v teh dveh mestih kmalu ne bilo Slovencev."⁸⁰ Morda v času, ko je moral v šolo Bogomil Gorup, ni bilo več hrvaške šole na Reki, tako da so ga poslali v Ljubljano.

Iz Mileninih zapiskov izvemo o očetu Gorupu sprva to, da je bil resnoben, vase zaprt in je svoja prava čustva le redko pokazal. Šele v svojih poznejših letih se je ob družinski mizi, kjer je tekel pogovor v slovenskem jeziku, razživel. Milena o tem pripoveduje takole: "Oče je zelo rad pripovedoval zgodbe in posebno vesel je bil, če nas je uspel zabavati. Seveda smo njegov celotni repertoar znali že na pamet, toda vsakokrat, ko je prišel kdo nov v goste, smo spravili očetove zgodbe na tapeto. Ker smo ga zaradi njih pogosto dražili, včasih oče ob takih priložnostih ni hotel začeti, tako da smo ga pregovarjali: 'Le povej, povej, papá, te prav tišči povedati!'⁸¹ Potem je prišla na vrsto zgodba o odojku gospe Moser, ki je bila lastnica hotela enakega imena v Celovcu. Neki gospod, ki je imel želodčne težave, je zahteval lahko kosilo in je vse dobronamerne predloge gospe Moser gladko zavrnil. Ko je rekla, da nima nič drugega več, razen odojka za druge goste, je rekel: 'To je ta pravo, gospa Moser, odojka mi dajte.' Sledila je zgodba o mostu v Zidanem mostu in o Steinkulu v Trstu, ampak ti dve je oče pravil le v najožjem družinskem krogu."⁸²

⁷⁹ Rendić, Moje gostovanje kod gosp. Gorupa na Rijeci. Glej: Kečkemet: *Ivan Rendić, život i djela*. Rendićeva hrvaščina je bila slaba, ker se ni šolal v hrvaških šolah.

⁸⁰ *Novice*, 12. 6. 1896, št. 24.

⁸¹ Milena je te besede navedla v slovenščini.

⁸² Gorup Fiorese, *Polbratje in polsestre*, str. 6.

⁷⁷ Pismo materi, 12. 7. 1855. V zasebni lasti Alfreda Whycomba.

⁷⁸ *Novice*, 22. 5. 1896, št. 21.

Milena pravi, da obiskovalcev in oboževalcev svojih hčera ni rad sprejemal, zato so ti rajši prihajali, kadar ga ni bilo doma. Rad pa je videl kakšen lep ženski obraz in je prijateljice svojih hčera znova povabil.

Ivan Hribar v svojih spominih omenja, da bi bil Gorup rad videl, če bi se njegove hčere poročile s Slovenci, vendar je pripomnil: "Toda naši ljudje, ko pridejo z vseučilišča, ostanejo kmetje in si ne upajo v nobeno boljše družbo."

Ivan Hribar nadaljuje svojo pripoved: "Razumel sem takoj, kam njegove besede merijo... Zato sem marsikakega mladega in nadarjenega jurista... opozoril na to lepo priliko za ženitev; a nobeden ni imel poguma potegovati se za roko kake Gorupove hčeri. Edina izjema je bil dr. Ivan Žolger. Le-ta me je prosil, naj ga vpeljem pri Gorupu. Omogočil sem mu, da je ob velikih počitnicah bil gost Gorupovih, ki so bivali v Krivi Vrbi ob Vrbskem jezeru. Toda zdi se, da Gorupove hčere niso bile očetovega prepričanja in da jim je Slovenec bil nekam premalo. Skratka obnašale so se proti mlademu, inteligentnemu in družabno olikanemu dr. Žolgerju tako, da je le-ta sklepal, da jim ni všeč, ako jih obiskuje. Zato je, da pokaže Gorupovim svojo veljavo, poiskal si na Dunaju primerno in premožno nevesto. Ta nevesta je bila sicer Nemka po rodu; a naučila se je svojemu možu na ljubo slovensko in odgaja tudi deco v slovenskem narodnem duhu."⁸³

Ko je Hribarjev sin Ivan končal študij in vstopil za koncipienta v odvetniško pisarno "vprašal sem nekoč Gorupa, če bi mu bilo všeč, da ga vpeljem v njegovo rodbino. Nikdar nisem videl Gorupa tako veselega, kakor tistokrat. O postu potem prišel je njegov sin Kornelij v Ljubljano vabit me v očetovem imenu naj prideva s sinom veliki teden na Reko, da skupaj praznujemo Veliko noč. Obljubil sem mu, da prideva. Pred velikonočnimi prazniki pa so razmere nanesle tako, da sem se na ponovljeno Gorupovo vabilo zahvalil. Videl sem kmalu, da mi je to silno zameril. Najino medsebojno občevanje je tedaj hladnejše in redkeje postalo."⁸⁴

Leta 1904 je Josip Gorup praznoval svojo sedemdesetletnico, obdan s svojo številno družino. Podarili so mu plaketo s fotografijami otrok, nekaterih njihovih zakonskih partnerjev in vnučkov, ki je zdaj v Notranjskem muzeju. Čestital mu je tudi Ljubljanski zvon takole: "Gospod Jos. Gorup pl. Slavinski, znani mecen slovenski, je praznoval dne 6. aprila svoj 70. rojstni dan. Gospod Gorup je bil svojemu narodu vselej z dušo in telesom vdan in je ovekovečil svoje ime s številnimi rodoljubnimi ustanovami. Tudi slovenski pesniki in pisatelji so imeli v njem vrlega zaščitnika. Zato je umestno, da se ga spominjajo tudi leposlovniki časniki slovenski in da mu kličemo i mi: Na mnoga leta!"⁸⁵

Umrli je 25. aprila 1912. *Slovenec* 27. aprila poroča: "Pogreba Josipa Gorupa se udeležita danes v imenu mestne občine g. župan dr. Ivan Tavčar z magistratnim tajnikom J. pl. Bleiweis-Trsteniškim. Ta dva položita v imenu mestne občine tudi venec na krsto. Zastopana bodo pri pogrebu tudi razna narodna društva, kojih član je bil pokojnik. Umrli Josip Gorup je bil leta 1888. imenovan za častnega člana ljubljanskega ter je bil častni občan 53 slovenskih občin⁸⁶ in 26 slovenskih društev..." Nekrolog nato našteva Gorupove zasluge za slovenski narod in sklene preprosto s kraticami: "N. p. v. m."⁸⁷

Tržaška *Edinost* istega dne prinaša nekaj daljši nekrolog in bolj poetično sklene: "Danes popoldne se bo vršil pogreb vsemu slovenskemu narodu nepozabnega pokojnika na resko pokopališče, tja, kjer je dal postaviti svoji prvi soprogi po velikem hrvaškem umetniku Rendiću velekrasen nagrobni spomenik. In kakor tamkaj njegova prva pokojnica dviga blagoslavljajoč svoje roke nad svojo plakajočo deco in svojim žalujočim soprogom, tako naj se dviga njegov duh nad dela, ki jih je storil pokojni Josip Gorup svojemu narodu, želeč jim tistega sadu, ki ga je želel on svojemu narodu, kateremu je ostal zvest do konca svojih dni! Slava njegovemu spominu!"⁸⁸

Ob njegovi smrti so dediči veliko darovali raznim dobrodelnim ustanovam in društvom na Reki, v Ljubljani in Trstu, poleg tega še vrsti manjših krajev, tako Gorupovi rodni Slavini, Št. Petru na Krasu (Pivki), Postojni, Vrhniki, Železnikom in Celju, kakor drugim krajem na Hrvaškem: Pazinu, Kastvu, Opatiji in Voloskem. Niso pozabili niti Fiumicella. Vsega skupaj je zneslo kar 60.500 kron.⁸⁹

⁸³ Hribar, *Moji spomini I*, str. 181.

⁸⁴ Prav tam.

⁸⁵ *Ljubljanski zvon*, 1904, str. 319.

⁸⁶ To so: Borovnica, Horjul, Postojna, Cerknica, Stari trg pri Ložu, Planina, Št. Peter na Krasu (Pivka), Zagorje (pri Pivki), Slavina, Logatec, Col, Hrenovice, Vreme, Košana, Trnovo, Podraga, Šentvid pri Vipavi, Volčja Draga, Štandrež, Števerjan, Zagorje ob Savi, Radeče, Pišce, Velika Dolina, Jesenice (pri Bregani), Sodražica, Grosuplje, Velike Poljane pri Ribnici, Mokronog, Bela Cerkev, Žužemberk, Šentjernej, Železniki, Naklo, Senčur, Preddvor, Metlika, Radoslavi, Kastav in skoraj vse ljubljanske mestne in okoliške občine (glej: *Genealogisches Taschenbuch 1908/09*, str. 211).

⁸⁷ *Slovenec*, 27. 4. 1912, str. 8. "Naj počiva v miru!"

⁸⁸ *Edinost*, 27. 4. 1912, str. 2.

⁸⁹ Glej: Lukežič, *Fluminensia Slovenica*, str. 182–183.

II. DEL: SINOVI IN HČERE

Kornelij Gorup (1868–1952)

V leksikonih in drugih tiskanih virih najdemo o njem le nekaj skopih podatkov. Bil je gospodarstvenik in ladjar. Upravljal je družinsko premoženje in sodeloval pri gradnji slovenskega bančnega kapitala v Ljubljani in Trstu. Deloval je pri upravljanju Tržaške posojilnice in hranilnice. Med prvo svetovno vojno je bil konzul kraljevine Srbije v Trstu. Umrli je v Trstu 8. julija 1952.⁹⁰

Prvorojenec Kornelij (Kornel) Gorup se je rodil 12. septembra 1868 v Pergkoferjevem dvorcu Steinhof v Zakamnu (Stein) pri Celovcu. Očitno je bilo tedaj za Ano najbolje poskrbljeno v domači hiši kakor pozneje tudi za vse Gorupove otroke. Kornelijeve polsestra Milena ga opisuje v zelo slabi luči. Ker je pri Gorupovih vladal patriarhalni red, "v katerem so sinovi veljali veliko, hčere pa kar se da malo", kakor pravi Milena, je bil Kornelij kot prvorojenec še posebno upoštevan. Ko je zbolel za hudo astmo, so ga še toliko bolj razvajali. Pravi, da je bil togoten,

Kornelij Gorup s sinovoma Jožefom in Kornelijem, ok. 1915 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

skop, zavisten in gospodovalen. "Že takrat, ko je bil otrok, si ga spravil v bes, če si mu rekel: 'Podari mi en krajcar.'" Pri otroški igri s kartami je menda celo trgal karte, kadar je igro izgubil. Nič kaj posebnega ni študiral ali se česa izučil; imel pa je posluh za tuje jezike, in ker jih je znal izgovarjati z ustreznim naglasom, si je pridobil sloves, da jezike dobro obvlada. O stvareh, o katerih je vedel malo ali nič, je tako samozavestno govoril, da je veljal za bolj izobraženega, kot je v resnici bil. Na račun svojega domnevnega študija je Kornelij tudi veliko popotoval po Nemčiji, Franciji itd. Pozneje ga je oče uvedel v svoje posle v Trstu in postopoma – ko je bil oče že v letih in se bolj ali manj umaknil v pokoj – je Kornelij prevzel vse njegove posle. Sprva je bil oče navdušen nad tem in mu je vse prepuščal. Tu Milena dobesedno pravi takole: "Toda Kornelov pohlep in skopost sta ga zapeljala, da je izgubil pravo mero in cilj ter se podal v nepošteno posle." Prišlo je celo do sodnega procesa. To je bil za očeta strašen udarec in velika bolečina. Milena še dodaja: "Ko sem po tistem ponovno videla očeta, se mi je zdel popolnoma zlomljen, in prepričana sem, da ga je to pokopalo, in ne toliko pljučnica, kajti nesreča mu je vzela telesno odpornost. Mi vsi, tudi njegovi pravi bratje in sestre, Kornela nismo marali; le očetu na ljubo smo ga morali prenašati. Zato smo bili veseli, da si je sam skopal jamo, v katero je padel. Večkrat nas je poskušal ponižati v očetovih očeh in nam s tem škodovati. Nad vse ljubo bi mu bilo, ko bi nas vse mogel razdediniti, tako da bi si prilastil ves denar; na srečo pa mu to ni uspelo."⁹¹

Po pripovedi Dragice Hribar⁹² je Josip Gorup sprva napravil oporoko, po kateri naj bi večino premoženja dedoval Kornelij, vendar z dolžnostjo, da "come un buon padre di famiglia" (= kakor dober družinski oče) poskrbi za vse člane družine. A ko je oče opazil, da je začel sin svoj položaj izrabljati sebi v prid in pri poslih tudi njega goljufati, je oporoko razveljavil. Tako se je zgodilo, da je umrl, preden je sestavil novo oporoko. Po pripovedi nekaterih drugih potomcev pa naj bi nova oporoka v namernem ali nenamernem hišnem požaru zgorela.

Milena Gorup z obžalovanjem piše o tem, da je Kornelij takrat, "ko je končal svoj študij, kot najstarejši sin svoje matere, prevzel njeno posest". To pa ni bil le Steinhof, temveč tudi druge hiše v Celovcu. Nekaj o teh Pergkoferjevih hišah izvemo iz opisa starih mestnih ulic v časopisu *Carinthia I* iz leta 1908. Drumlov prispevek navaja, da je bila hiša v Kramergasse 1 last Pergkoferjev. "Že leta 1792 najdemo tu špecerijo, katere lastnik je neki Leopold Perghofer. Leta 1805 se pojavi neki Leopold von Perghofer, 1829 pa neka Antonia Bergkoffer. Stavba ima tri vhode s treh različnih strani, s severne iz Eisengasse, z vzhodne

⁹⁰ Glej: *PSBL. Dodatek*, str. 600; Pahor, *Sto let slovenskega ladjarstva*, str. 26.

⁹¹ Gorup, M.: *Polbratje in polsestre*, str. 2.

⁹² Dragica Hribar je bila zelo povezana z materjo svoje sva-kinje Ksenije Gorup Amalijo Gorup.

iz *Kramergasse* (glavni vhod) in z južne (*Gostilna "Kleeblatt", Neuer Platz*).⁹³

V seznamih zapuščine po Josipu Gorupu iz leta 1912 je navedena tudi hiša oz. restavracija v *Kramergasse 1*, katere lastnik je Kornelij Gorup (in ne Josip Gorup). V Drumlovem članku v *Carinthia* pa sta omenjeni še dve hiši, ki sta bili tedaj (to je 1908) prav tako v lasti Kornelija Gorupa, in sicer "Silbereggerhalle"⁹⁴ poleg mestnega obzidja, v mestnem predelu, ki je bil med drugo svetovno vojno žal uničen, in pa hiša v *Eisengasse*. O tej hiši pravi Drumlov prispevek, da je imela leta 1881 št. 3, in je bila v lasti dedičev Ane Gorup; leta 1899 pa nosi št. 4 in njen lastnik je Kornelij Gorup iz Trsta.⁹⁵

V istem letniku časopisa *Carinthia I* (1908) je še en članek, ki govori o zgodovini celovških hiš. Za hišo *Kramergasse 1* navaja, da jo je pozneje (morda je bil sprva, to je 1792, samo lastnik špecerije) kupil *Leopold Pergkoffer* (popis hiš 1809). Poznejši popisi navajajo naslednje lastnike: *Antonie Berkhoffner* (1820 in 1829), *Anton Perghoffner* (1838 in 1858), njegovo hčer *Anno* por. *Goriup*, danes (to je 1908) pa da je lastnik *Cornel Goriup*.⁹⁶ Na drugem mestu v tem članku se omenja hiša *Kramergasse 3*, ki da jo je prav tako kupil trgovec *Leopold Perghoffner* že v aprilu 1791.⁹⁷

Iz vsega tega lahko sklepamo, da je *Leopold Pergkoffer* očitno najprej posedoval tovarno srebrnih in zlatih našitkov, morda v hiši, ki je po tej proizvodnji dobila ime "Silbereggerhalle", in je bila leta 1908 še last *Kornelija Gorupa*. Nato je *Leopold Pergkoffer* 1791 kupil *Kramergasse 3*, 1792 kupil špecerijo v sosednji hiši *Kramergasse 1* in pozneje še celotno hišo *Kramergasse 1*.⁹⁸ Leta 1845 pa je *Anton Pergkoffer* kupil še hišo v *Eisengasse* št. 3, ki jo je prav tako podedovala njegova hči *Ana Pergkoffer Gorup*, po njej pa jo je dobil *Kornelij Gorup*.

Milena pa v svojih zapiskih omenja še eno *Pergkofferjevo* hišo v *Celovcu*, in sicer hišo v *Schulhausgasse*, v kateri sta stanovali teta *Berta Pergkoffer* in njena negovalka gospodična *Regina*. Z obžalovanjem omenja, da je *Kornelij* teto *Berto* spravil v dom k elizabetinkam, gospodično *Regino* odpustil, hišo pa verjetno prodal.

⁹³ Prevedla A. Hribar. Glej: Drumel, *Klagenfurter Straßensstudien. Carinthia I*, str. 162.

⁹⁴ Morda je bila v hiši z imenom "Silbereggerhalle" nekoč tovarna za "srebrne" našitke družine *Perghofer*. Leta 1783 je cesar *Jožef II.* povzdignil *Leopolda Antona Perghoferja* v plemiški stan. Imel je tovarno za izdelavo srebrnih in zlatih našitkov, verjetno za vojaške uniforme in prapore. Glej: Drumel, *Klagenfurter Straßensstudien*, str. 146 in *Hildebrandt, Der Kärntner Adel*, str. 188.

⁹⁵ Drumel, *Klagenfurter Straßensstudien*, str. 163.

⁹⁶ *Wretschko*, *Das Haus Kramergasse Nr. 5*, str. 118. Zanimivo je, koliko variantnih zapisov najdemo za priimek in Gorup celó v uradnih tiskanih virih.

⁹⁷ *Wretschko*, *Das Haus Kramergasse Nr. 5*, str. 125.

⁹⁸ Danes *Neuer Platz 1*; iz špecerije je nastala gostilna "Kleeblatt", sedaj restavracija "Nordsee".

Josip Gorup je torej nekako leta 1896 prepustil sinu *Korneliju* ne le posestvo *Steinhof*, ampak tudi vse *Pergkofferjeve* hiše v *Celovcu*. Zelo verjetno je bil to pravi vzrok, da je oče *Gorup* pozimi 1896/97 za ostalo družino kupil počitniško vilo v *Krivi Vrbi*. *Korneliju* je sprva pomagal upravljati vse te podedovane posesti bratranec *Filip Gorup*, ki je bil pravnik na *Dunaju*.⁹⁹

Po pripovedi sedanje lastnice gospe *Wallner* je *Kornelij* 1898 posestvo *Steinhof* prodal *Cerkvi*, ki ga je do leta 1925 uporabljala kot "dom"¹⁰⁰ za svoje gojnice, potem pa dala v zakup družini *Wallner*, ki ga je leta 1954 odkupila.

Milena Gorup tudi zapiše, da je *Kornelij* druge dediče sicer izplačal, vendar jim je dal manj, kot bi moral. Hoteli so ga tožiti, toda oče je vse skupaj pomiril, tako da je dodal razliko denarne vsote.

Kaj je storil *Kornelij* z drugimi hišami v *Celovcu*, ki so bile še leta 1908 njegova last, ni znano. V zapuščinski masi *Josipa Gorupa* je leta 1912 navedena samo restavracija v *Kramergasse 1*; morda zato, ker je bilo vse drugo že prej prepisano na *Kornelija Gorupa*.

Po smrti *Josipa Gorupa* so sestavili upravni odbor, v katerega so bili imenovani *Milan*, *Vladimir* in *Aleksander Gorup* za zapuščino v avstrijskih deželah. Za zapuščino na *Reki* pa je bil poleg prej naštetih treh bratov *Gorup* imenovan še *Feliks Meynier*, mož najstarejše *Gorupove* hčere *Marije*. *Kornelija* torej leta 1912 niso sprejeli v upravni odbor, pač pa so si že tedaj delili tudi z njim premoženje v delnicah in raznih bančnih naložbah. Prav ta večji del premoženja pa je vsem tako rekoč vzela prva svetovna vojna s splošno devalvacijo denarja. Ostale so jim le še hiše v *Trstu*, posestvo v *Fiumicellu* pri *Cervignanu*, hiše in parcele na *Reki*, zazidljive parcele med *Volosko* in *Opatijo*, hiše v *Ljubljani* in počitniška vila v *Krivi Vrbi*.

Leta 1923 so sklenili dediči nov sporazum, iz katerega je razvidno, da je *Kornelij* zašel v hude finančne težave. Sodedičem je prodal svoj delež lastništva nepremičnin v *Ljubljani* in zemljišča med *Volosko* in *Opatijo*. Hkrati jih je prosil za denarno posojilo 50.000 lir, in sicer za dobo treh let, in se zavezal, da jim v primeru, če denarja ne bi mogel vrniti, odstopi svojo štirinajstino (oziroma petnajstino, ker so pri dedovanju upoštevali tudi *Gorupovo* vdovo *Klavdijo*) od posesti na *Reki*. To hipoteko je sicer poplačal leta 1928, potem pa tudi ta svoj delež prodal sodedičem. Ostali so mu torej poleg hiše v ulici *Coroneo 3* še deleži od nekaterih drugih hiš v *Trstu*.

Kornelij se je poročil 23. oktobra 1897 z *Albertino* pl. *Volpi*. Njen oče je bil dr. *Anton* vitez *Volpi*

⁹⁹ *Gorup Fiorese, Naše otroštvo*. Glej tudi: *Domovina*, 1892, št. 14, str. 158.

¹⁰⁰ Imenovalo se je "Marianum", menda dom za srednješolske semeniščnike.

Albertina Gorup, roj. Volpi z Ano Marijo, ok. 1898 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

pl. Cesanenfeld,¹⁰¹ advokat in posestnik, mati pa Emilija Ana Konstanca Laura, roj. Conti pl. Cedasamare. Stanovali so na Via Nuova 7 v Trstu. Gotovo je dobila tudi lepo doto.

¹⁰¹ Albertinina družina Volpi je prvotno izvirala iz vrst mestnega plemstva v Poreču in je bila ena tistih družin, ki jim je cesar Franc I. priznal plemiški naziv tudi po propadu beneške republike in prihodu celotne Istre pod habsburško oblast. Albertinin ded Anton je leta 1836 zaprosil za podelitev predikata Cesana ali Cesanenfeld, in sicer po rtu Cesana (kasneje imenovanem rt Barbariga), ki je bil rodbinska posest oz. dediščina po njegovi ženi Pasquetti Fiori. Antonov istoimenski sin je bil leta 1883 na podlagi podeljenega reda železne krone III. razreda povzdignjen v viteški stan, njegov sin Pascalis pa je leta 1895 zaprosil za spremembo predikata iz Cesanenfeld v Monvolpe. Prošnjo je utemeljil z dejstvom, da Cesana ni več v njihovi lasti, Monvolpe oz. Monte Volpi (prav tako v Istri) pa še vedno. Čeprav se v literaturi tudi Pascalisova sestra Albertina (in žena Kornelija Gorupa) običajno omenja s predikatom Monvolpe, je to vprašljivo, saj so bili običajno takšni akti, kot je podelitev plemstva ali sprememba predikata, omejeni zgolj na prosilca in na njegove direktne zakonske potomce, ne pa tudi na ostalo sorodstvo (npr. brate in sestre). Tako je Albertina skoraj gotovo uporabljala očetov predikat Cesanenfeld in ne bratovega Monvolpe (ÖStA, AVFHKA, Adelsakte, Hofadelsakt von Volpi v. Cesanenfeld, Anton, 17. IV. 1883). Zahvaljujem se dr. Mihi Preinfalku, ki je zbral in mi prijazno odstopil te podatke.

Kornelija in Albertina sta imela pet otrok: Ano Marijo, por. Artelli (1898–1993), Albertino (Betino), por. Gopcevič (1902–1995), Konsuelo Marijo, por. Nasso (1904–1997), in dvojčka Jožefa (1908–1954) in Kornelija (1908–1971). Le dve od hčera sta imeli otroke, sinova pa nista bila poročena in nista zapustila potomcev.

Ana Marija se je poročila s Filipom Artellijem (1900–1977) in imela z njim dve hčeri: Sabino, por. Bianchini (1923), ki živi v Trevisu,¹⁰² in Consuelo, por. Nievo (1932), ki živi v Rimu.¹⁰³

Konsuelo Marija se je poročila z Oddom Nasom (1894–1989). Njuna hči Laura (1938) se je poročila s Carlom Ceribellijem (1924) in živita v Rimu.¹⁰⁴ Laura Nasso Ceribelli hrani številne portrete družine Pergkofer, ki so nekoč krasili stene Pergkoferjevega dvorca Steinhof pri Celovcu.

Nekakšno spominsko obeležje za Gorupove je "zapustila" Albertina Gorup, por. Gopcevič.¹⁰⁵ Podedovala je hišo v ulici Coroneo 3, ki jo je

Portret Albertine Gopcevič, rojene Gorup v njenem nekdanjem stanovanju v Trstu (foto: Angelika Hribar, Ljubljana).

¹⁰² Sabina ima z Bepijem Bianchinijem (1912–2001) štiri otroke, tri hčere: Barbaro (1953), Ano (1955) in Marino (1957) ter sina Aurelia (1958), ki prav tako živi v Trevisu.

¹⁰³ Consuelo Artelli se je poročila s Stanislalom Nievom (1928–2006), vendar nista imela otrok.

¹⁰⁴ Laura Nasso in Carlo Ceribelli imata štiri otroke, dva sina: Pietra (1967) in Giovannija (1972) in dve hčeri: Consuelo (1968) in Emilio (1973).

¹⁰⁵ Črnogorska družina Gopčević je v Trstu že leta 1850 zgradila Palazzo Gopcevič s skulpturama carja Lazarja in carice Milice.

Kornelij kupil že leta 1900,¹⁰⁶ verjetno z denarjem, ki ga je dobil s prodajo posestva v Zakamnu. Ker Albertina ni imela otrok, je njeno ogromno bogastvo po njeni smrti prišlo v tuje roke. V veži hiše Coroneo 3 je še napis "Casa de Gorup 1903–1995" z Gorupovim družinskim grbom. V enem od nadstropij, kjer je nekoč stanovala Albertina, je urejen dom za ostarele gospe. V predsobi pa še vedno visi portret dobrotnice Albertine Gopcevič.

Milan Gorup (1870–1914)

Drugi sin Josipa Gorupa, Milan se je rodil 10. aprila 1870 v Trstu. O njem njegova polsestra Milena pravi, da je bil "izmed vseh očetovih otrok... najbolj nadarjen... lahko bi rekli, da je bil naravnost genialen. Imel je veliko talentov; na vsakem področju umetnosti in v vsakem poklicu bi lahko kaj dosegel, toda manjkalo mu je vztrajnosti, ker je bil preveč len. Prav tako genialen pa je bil tudi za svoje slabe podvige; znal se je izkazati in povsod blesteti. Pri svojih norčijah je zanje spretno okrivil druge, sam pa se je znal izmazati. Kljub vsej očetovi inteligentnosti, je bila njegova ljubezen do Milana slepa in nasedal mu je še bolj kot drugim. Mi, mlajši otroci smo imeli Milana radi; vseh nam je bil zaradi samozavestnega nastopa, blestečih lastnosti in svoje gotovosti. On se je pa tudi veliko ukvarjal z nami. Znal je prikupno ravnati z otroki, večinoma nas je učil raznih norčij ali nas k njim spodbujal. Kolikokrat smo bili karani in kaznovani zaradi nečesa, v kar nas je Milan speljal; potem pa se je umaknil in nas pustil na cedilu. Pozneje se nam je ponovno pokazal v svoji najboljši luči, tako da smo mu vedno znova nasedli. Kako bi tudi mogli mi, neizkušeni otroci, razumeti njegove trike. Marsikaj se nam je razjasnilo šele v poznejših letih. Še danes se mi zdi skorajda nemogoče, da more človeška hudobija seči tako daleč."¹⁰⁷

Milan se je 22. septembra 1894 v Trstu poročil z Amalijo (Lijo) Gorup (1871–1948), ki je bila njegova sestrična, hči Josipovega brata Franca Ksaverija Gorupa in Helene, rojene Ižanec. Milena pripoveduje: "Ko se je Milan poročil, mu je oče podaril majhno vilo v bližini naše, ki je postopoma s prizidki postala prav udobna in lepo urejena. Vselej, kadar smo smeli k Milanu in Liji na obisk, smo bili veseli, ker je bilo pri njih vedno kaj novega, in ker nas je Milan naučil kakšnih novih norčij."¹⁰⁸

Milan je bil tovarnar in trgovec. Leta 1895 je ustanovil tovarno umetnega ledu na reškem Školljiču.¹⁰⁹ V reških trgovskih krogih je bil zelo cenjen zaradi svoje delavnosti in aktivnosti. Leta 1905 je kot ustanovni član *Udruženja trgovaca* daroval 200

kron. Bil je član nadzornega odbora *Ungaro Croate (Societa in azioni ungaro-croata di navigazione marittima a vapore)* od 1907 do 1913 in član pomorskega društva *Oriente*, podpredsednik *Riječke komercialne banke*, predsednik *Prve Hrvatske Tvoornice Stearina i Sapuna d. o. Sušak*.

Bil je tudi lovec in predsednik *Reškega lovskega društva*, podpredsednik *Koncertnega društva* in član *Kluba prirodnih znanosti*.¹¹⁰ Kot aktiven fotoamater je imel 16. decembra 1896 v okviru *Kluba prirodnih znanosti* predavanje v nemščini *Über das Wesen und die Bedeutung der Photographie (O bistvu in pomenu fotografije)*; prikazal je zgodovino fotografije, izume Niepcea in Daguerra, pojasnil kemijske procese, procese negativa in pozitivna in na koncu neskončne možnosti uporabe sodobne fotografije. Predavanje je ilustriral s projekcijo velikega števila barvnih posnetkov, ki mu jih je za to priložnost odstopil fotografski inštitut na Dunaju. Triindvajsetega aprila 1899 pa je dobil na fotografski razstavi omenjenega kluba za svoje posnetke celo diplomo prvega reda.¹¹¹

Te naštete Milanove dejavnosti nekako potrjujejo Milenin opis njegove velike nadarjenosti in njegovih raznolikih talentov. Milena pa pove pa tudi marsikaj o Milanovih temnih značajskih plateh, zlasti o odnosu do polbrata Aleksandra in tudi do žene Amalije.

"Milan se je še posebno ukvarjal s Sandijem. Ali ga je imel res tako rad ali pa je bila to posebne vrste zloba z njegove strani? S tem, da je Sandija spravil popolnoma pod svoj vpliv, se je hotel maščevati naši materi in ga od nas odvrniti. Sandija je ščuval proti vsem nam, vendar na tako rafiniran način, da tega niti Sandi niti drugi niso prav opazili. Tudi če Milan ni kriv za to, da je postal Sandi nevrotičen in nesrečen človek, je vsekakor veliko prispeval k temu. Med drugim ga je vedno ščuval proti ženskam in mu sistematično vcepljal do njih zaničevanje in sovraštvo. Pri tem pa je imel Milan, ki se je gotovo prezgodaj poročil, razna razmerja, ki jih ni niti skrival, tako da so vsi o tem govorili. Uboga Lija je bila upravičeno pogosto hudo žalostna. Za Milana velja arabski rek: 'Ženske zaničuje le ta, ki je sam zaničevanja vreden.'¹¹²

Milanova družina

Milanu in Amaliji so se na Reki rodili trije otroci: Eleonora (Nora, 1895–1936), Josip Marija (Jozi, 1898–1926) in Ksenija (1905–1944). Milan je preživel očeta komaj za dve leti. Šel je na zdravljenje tuberkuloze v švicarsko zdravilišče v Arosu, a je tam 7. septembra 1914 umrl. Njegova žena Amalija pa je preživela vse – moža in vse tri otroke.

¹⁰⁶ Glej prispevek Maria Šušteršiča v pričujoči številki Kronike.

¹⁰⁷ Gorup, M.: Polbratje in polsestre, str. 2.

¹⁰⁸ Prav tam, str. 3. Milanova vila, Podpinjol 43, je danes sedež Kulturno-prosvetnega društva "Bazovica" in Združenja Slovencev na Reki.

¹⁰⁹ Magaš, Industrijska arhitektura, str. 446.

¹¹⁰ Lukežič, Riječki Rotschild, *Novi list*, str. 7.

¹¹¹ Smokvina, *Rijeka na povijesnim fotografijama & riječka fotografska kronologija*, str. 207 in 212.

¹¹² Gorup, M., *Polbratje in polsestre*, str. 3.

Po Milanovi smrti je prešla njegova dediščina po očetu Josipu na Amalijo in njune tri še ne polnoletne otroke. Že med prvo svetovno vojno je Amalija z otroki živela večinoma v Ljubljani, verjetno zaradi njihovega šolanja.¹¹³ Tu se je seznanila in tesno spoprijateljila z Evgenijo Hribar, rojeno Schumi (tudi Šumi), njenim možem Dragotinom in njenimi trinajstimi otroki.

Amalijina najstarejša hči Nora se je verjetno že od očeta Milana nalezla tuberkuloze in se zdravila deloma v ljubljanskem Leonišču, deloma pa na Gorenskem. Zelo verjetno je Amalija kupila počitniško hišo v Podbrezju, ki jo imenuje "naša bajtica", v upanju, da se bo Nora na gorskem zraku pozdravila. Ohranjena so Lijina pisma iz Podbrezja, Reke in drugih krajev, naslovljena na Evgenijo Hribar iz let 1919, 1920 in 1926–1929, napisana v tedanji izbrani slovenščini. Med temi je tudi nekaj pisem Jozija in Nore Gorup.

Jozi Gorup, ki je postal slikar, je tedaj stanoval pri Hribarjevih v Gradišču nad trgovino Šumi, in tam je imel tudi svoj atelje. V poznejših letih je Jozi poleti večinoma bival v Podbrezju, od koder je hodil na izlete in tam slikal naše gore in živali.

Leta 1921 omenja Dragica Hribar v pismih z otoka Šipana (kamor se je poročila njena sestra Vera Hribar), da jo Jozi ljubeznivo vozi s čolnom po morju. Tudi tam je Jozi veliko slikal.

Leta 1922 so bili Gorupovi povabljeni na poroko Nade Hribar. To dokazuje velika skupinska fotografija, kjer najdemo poleg družin Dragotina in Ivana Hribarja ter Stancerjevih tudi vse štiri Gorupove.

Jozi Gorup je bil tudi član lovskega društva in od leta 1925 je na ovitku revije "Lovec" Jozijeva risba lovca.¹¹⁴ Revija je objavila tudi nekatere druge njegove slike živali. Tu najdemo tudi imenik članov lovskega društva, po katerem leta 1925 Jozi stanuje v Beethovnovi ulici 15 v Ljubljani.¹¹⁵

Nato pride za Gorupove usodno leto 1926, ko se je 21. februarja Ksenija Gorup v frančiškanski cerkvi v Ljubljani na skrivaj poročila z Radom Hribarjem. Zakaj sta se tako odločila, ni znano. Gotovo je to bil pravi šok za Amalijo, ki želi zadevo vsaj malo popraviti s tem, da v marcu razpošlje sorodnikom in znancem tiskano naznanilo o poroki. V Gradišču 9 je Rado s pomočjo staršev in pod vodstvom arhitekta Miha Osolina preuredil bivše stanovanje babice Josipine Šumi v sodobno prestižno stanovanje.¹¹⁶

Oba s Ksenijo sta bila ljubitelja živali in na bivšem tovarniškem dvorišču je nastal cel živalski vrt, medtem ko sta imela v stanovanju posebno

banjo za krokodilčka, ki ga je Ksenija vodila na vrvi celo na sprehode po Ljubljani. Ta "idila" pa ni trajala dolgo. A o tem pozneje.

Iz Amalijinih pisem izvemo še nekaj podrobnosti iz življenja Gorupovih in Hribarjevih v tem letu. Tako piše Evgeniji Hribar 10. julija z Reke, da sta se šla s Petrom kopat. Peter Hribar je bil tedaj star 15 let. Dalje pravi, da bo Petra peljala v "tastovo vilo, da se bo seznanil z Renéjem, potem se bo lahko hodil z njim kopat".¹¹⁷ Evgeniji tudi potoži, da je "naša vila... veliko bolj zanemarjena, kakor sem pričakovala... vsekakor moram dati vse preko popravljati in upam, da se bo hotela Nora s časom sem preseliti, da ne delam za tuje ljudi".

V času, ko so živeli v Ljubljani in v Podbrezju, je Amalija oddajala vilo v najem. Omenja neko gospo Thianich, ki je tam živela s svojim bolnim možem do njegove smrti.¹¹⁸

"Ko ravno pišem Nori, se čutim Tebi in Dragotinu tako nepopisljivo hvaležna, da sta jo hotela k Vam vzeti; Xenia piše, kako je postala pri Vas pogumna in podjetna."¹¹⁹ Nora je bila zaradi svoje boleznivečinoma zelo depresivna.

Enaindvajsetega julija 1926 Amalija zopet piše Evgeniji in jo sprašuje, ali bi kupila obednico gospe Thianich, ki je njej "zelo všeč – toliko denarja pa žalibog nimam zdaj na razpolago". Ali pa naj vpraša Rada in Ksenijo, če bi onadva hotela to obednico in bi tisto, ki sta jo naročila na Dunaju, odpovedala. Iz tega lahko sklepamo, da je Amalija veliko dala na zunanji videz, vendar ji je v tem času že začelo primanjkovati denarja.

Nekaj dni prej sta Dragotin in Evgenija res obiskala Amalijo na Reki, ker piše: "Prihodnjič upam, da boste pripeljali Ljubico seboj."¹²⁰ Prosim lepo pozdravi mi vse, vse, tudi Carmen, reci ji, da jo imam zelo rada in da ji prisrčno želim, da bi postala srečna."

Amalija tu omenja Karmen Codelli pl. Fahnenfeld (1901–1965) z gradu Turn, sedaj Kodeljevo, v Ljubljani. Karmen je bila hči barona Antona Codellija (1875–1954) vsestranskega izumitelja, in njegove prve žene Marije Conche Codelli, ki je bila njegova sestrična.¹²¹ Že v otroških letih se je Karmen veliko družila z otroki Dragotina Hribarja, saj so bili bližnji sosedje, ko so se Hribarjevi preselili v hišo poleg tovarne pletenin v Vodmatu. Pri Hribarjevih se je Jozi Gorup seznanil s Karmen in se je vanjo zaljubil, vendar si je ni upal prositi za roko. Očitno jo je medtem zasnil grof Robert Barbo in

¹¹⁷ René Meynier (1904–2001). V družinski vili Josipa Gorupa je v tistem času živela njegova hči Marija z možem Feliksom Meynierjem in sinom Renéjem.

¹¹⁸ Družina pl. Thianich izvira iz Bakra in skoraj vsi sinovi so bili kapitani.

¹¹⁹ Pismo Amalije Gorup z Reke, naslovljeno na Evgenijo Hribar, 10. 7. 1926.

¹²⁰ Ljubica Hribar (1918–1963) je bila najmlajša izmed trinajstih otrok in je tedaj imela osem let.

¹²¹ Za te podatke se zahvaljujem dr. Mihui Preinfalku.

¹¹³ Jozi Gorup je hodil na realno gimnazijo v Ljubljani. Gl. *Slovenska sodobna upodabljajoča umetnost*, str. 239.

¹¹⁴ Po pripovedi Franca Luckmanna mu je bil model za risbo njegov stric Aleksander Gorup.

¹¹⁵ *Lovec*, 1. 1925, str. 1.

¹¹⁶ Gl. Ravnikar, O svilenih tapetah in krokodilu, str. 138–139.

Z leve: Eleonora (Nora) Gorup, Vera in Dragica Hribar, ok. 1920 (last: Angelika Hribar, Ljubljana).

Amalijine besede že namigujejo na njeno bližajočo se poroko.

Medtem je imela Amalija spet hude skrbi zaradi Norine bolezni. Štiriindvajsetega avgusta 1926 piše z Reke Evgeniji: "Ljuba moja Ženka! Nora je zelo dobro prestala vožnjo, še drugi dan je bila prav 'korajžna', je z doktorjem celo vilo in vrt prehodila,¹²² v soboto in nedeljo je pa počivala... Ampak vedno govori, da bo šla nazaj v Ljubljano, ko se doktor vrne iz potovanja. ... Ravnokar sem dobila pisemce od mojega Punčka,¹²³ v katerem mi piše, da sta se Ničica in Izo odpeljala v Podbrezje. Bog daj, da bi se dobro počutila v naši bajtici."¹²⁴

V pismu 27. septembra 1926 se Amalija zahvaljuje Evgeniji za odgovor: "... vprašujem se kako moreš Ti še na nas in na naše zadeve misliti, ko imaš vendar s svojimi toliko dela in skrbi! ... Pisati sem Ti hotela vsak dan, ali koj v četrtek sva zvedela z Jozijem,

da nam je ena tetka (sestrična mojega očeta) zbolela – jo je zadela kap in ker je dosegla 83 leto starosti, je bilo to zelo opasno zanjo in res v soboto zjutraj je izdihnila. Imeli sva se prav rade in sem bila skoraj ves čas pri njej v petek in v soboto pri mrtvi... O priliki Ti bodem o vsem tem natančneje govorila.

Zdaj pa k Jozijevi zadevi: Jozi mi je vse povedal – pravi da on ljubi Karmen in da jo bo vedno ljubil – da ji pa je odpisal, ker nima stalnega zaslužka in ker se čuti živčno bolnega, Karmen da tudi nima zdravih živcev in bi utegnil novi rod vsled tega trpeti in zato se odreče svoji sreči(...)

Hvala Ti za vesti o moji Norici – v veliko pomirjenje mi je, da je pri Tebi v Udmatu, čeravno me vest peče, da smo Ti naprtili to nadlogo.

Prosim povedi Ksenji o smrti tetke Devetove – ne utegnem danes pisati ji, mogoče jutri – danes morava z Jozijem k pogrebu. Tako pridejo same žalostne stvari nad človeka..."

To pismo nam torej pove nekaj o smrti "tetke Devet",¹²⁵ o kateri nam pripoveduje že Milena Gorup v svojih spominih na nedeljske in praznične obiske pri njej. Tudi Amalija jo imenuje le s priimkom. Milena pravi, da je zapustila svoje imetje nekčaku Kalistru. To je moral biti Viktor, sin Franca Kalistra, ali pa kateri od sinov Blaža Kalistra.

Hkrati izvemo še za Jozijevo "živčno bolezen", verjetno je tudi on trpel zaradi depresij. V nekem pismu iz leta 1925, ki ga piše Jozi Evgeniji Hribar iz Sarajeva, kjer je bil pri vojaki, pravi: "Najlepše se Vam zahvaljujem za ljubeznive čestitke in za predobre bonbone.¹²⁶ Meni se prav dobro godi, odpočival sem dolgo v bolnici, sedaj pa polagam ispite in se veliko učim. Slikanja je zaenkrat konec, pa bo prav kmalu zopet pričelo... Iz tega lahko sklepamo, da se je Jozi leto poprej kar uspešno zdravil, saj upa, da bo kmalu opravil izpite iz gotovo neljubih mu vojaških veččin, in se zopet povrnil k slikanju.

Res se je vrnil k slikanju in doživel uspeh s svojo prvo razstavo, ki jo je pripravil maja leta 1926 skupaj z Božidarjem Jakcem. Prav zato nas še bolj pretrese njegova nenadna smrt, ko v oktobru časopisi poročajo: "Triglav zahteval zopet novo žrtev. V Vratih se je ponesrečil Josip pl. Gorjup (!). Odsel je pred tednom dni sam v gore in se ni več vrnil. Dosedaj so ga iskali brezuspešno.

V četrtek popoldne se je odpeljal Josip Gorjup (!) z vlakom do Mojstrane, kjer je prenočil v hotelu 'Triglav'. Zgodaj zjutraj je nato odšel v petek ob idealno lepem jesenskem vremenu v Vrata. Bil je dobre volje in se je iz srca veselil na užitek, ki ga čaka. Seboj je imel tudi mapo, da bi v skalah skiciral divje koze... Zvečer se je hotel vrniti v Kranjsko goro, kjer si je že naročil sobo. V

¹²² To je bil Hribarjev družinski zdravnik dr. Oto Haus (1888–1976).

¹²³ Svojo najmlajšo hčer Ksenijo je klicala Punček.

¹²⁴ Ana (Niča) Hribar in Izidor Cankar sta se poročila 17. julija 1926 in Amalija Gorup jima je dala na razpolago počitniško hišico v Podbrezju.

¹²⁵ Po teh podatkih je bila "teta Devet" rojena 1843, umrla pa v septembru 1926.

¹²⁶ Evgenija Hribar (roj. Šumi) je bila lastnica tovarne bonboinov Šumi.

Kranjsko goro Gorjupa zvečer ni bilo in tudi ne v soboto ter v nedeljo... V tem pa se je vreme spreobrnilo... tako da na rešilno akcijo ni bilo misliti...

Josip Gorjup (!) je bil sin znane narodne Gorjupove rodbine na Reki. Bil je edini moški potomec in je kot tak upravljal vse rodbinsko imetje. Živel je večinoma v Ljubljani, kjer so ga vezale tesne rodbinske vezi in kjer si je pridobil radi svojega simpatičnega nastopa splošne simpatije svojih znancev. Z njegovimi nesrečnimi svojci sočustvuje v teh težkih dneh širok krog prijateljev in znancev..."¹²⁷

Tudi *Slovenec*, ki priimek Gorup zapiše pravilno, prinaša to vest, češ da je iz Aljaževega doma odrinil proti Kriškim podom. Dodaja celo to podrobnost, da je bil "sicer opremljen tudi za neugoden teren – imel je s seboj dereze – a je vendar..."¹²⁸

Gornji poročili se prav malo ujemata s prepričanjem njegove matere in širše rodbine, da je Jozi odšel v gore z namenom, da si tam sam vzame življenje, saj da je bil "dobre volje in se iz vsega srca veselil na užitek". Tako je uradno obveljalo mnenje, da se mu je pripetila nesreča. Toda Jozi se je odpravil v gore prav 14. oktobra 1926, torej na dan, ko se je Karmen poročila z grofom Barbom.

Milena Gorup nadaljuje svoje zapiske o polbratu Milanu, njegovem vplivu na njenega brata Aleksandra z opisom Aleksandrovega vpliva na Jozija: "Toda deloma pride že na tem svetu do izravnalne pravičnosti; vse, kar je Milan naučil Sandija s hudobnim namenom, je Sandi v dobri veri posredoval Joziju in mu s tem prav tako škodoval, kakor je Milan Sandiju. Nikoli ne bomo izvedeli, kako je ubogi Jozi končal; ena verzija je, da je naredil samomor; kajti prav tisti dan, ko se je njegova bivaša zaročenka poročila, je Jozi izginil; če vendar ni pripomoglo k temu mišljenje, da so vse ženske slabe, nezveste, neiskrene itd., da se je Joziju tako zamajalo zaupanje v celi svet, da ga je to prignalo do samomora?"¹²⁹

Dodatno pojasnilo k temu je povedala Vilma Mlakar,¹³⁰ češ da je oče, baron Codelli, izbral za svojo hčer "boljšega ženina", torej je bila v to poroko nekako prisiljena. Tako tudi lažje razumemo, da zakon ni bil srečen, kajti leta 1933 se je Karmen v drugo poročila z zdravnikom Otom Hausom.

V naslednjem Amalijinem ohranjenem pismu Evgeniji z Reke 7. maja 1927 ji v začetku sporoča, da se dogovarja z nekim gospodom, "ki misli vzeti v najem našo vilo; popoldne pa pride gosp. Meynier k meni". Malo niže pa sprašuje Evgenijo: "Ljuba moja Ženka, povej, kaj naj rečemo Nori? Včeraj sem pisala Radotu, da bi se ji reklo, da je Jozi pisal, naj damo vilo v najem, da ostane on v Franciji. Ali se Ti zdi to prav?"

To pomeni, da se Nori sploh niso upali povedati, da je Jozi mrtev, in so ji celo natvezli, da je v Franciji. V tej družini pa prikrivanj bolj ali manj bolečih dejstev s tem še ni bilo konec.

Enaintridesetega maja 1927 piše Amalija Evgeniji: "Kaj bo s prodajo vile še nič ne vem – čakam, po-prašujem, marsikateri se zanima za vilo – ali ljudje nimajo denarja; za malo pa jo ne dam."¹³¹

Iz Amalijinega pisma 2. aprila 1929, poslanega iz Ljubljane, domnevno v Opatijo, kjer so malo prej skupaj z Noro in še kom bivale v hotelu, izvemo, da se je Ksenija z neko nemško prijateljico Barbaro odpravila v Monte Carlo, "kjer ima Bärbchen starega očeta". Po pripovedi Vilme Mlakar je Ksenija nekaj časa študirala v Berlinu in tam navezala razna prijateljstva, ki so bila med vojno sprva koristna, potem pa obema z Radom le škodovala.¹³²

V aprilu 1936 je Nora umrla, pokopana je bila na Žalah v Ljubljani 18. aprila 1936. Na nagrobnik je dala Amalija napisati: "Blaga in mila nas je po dolgem trpljenju zapustila".

Toda medtem se je zgodilo še marsikaj, o čemer se v širši družini ni govorilo. Ksenija se je zaljubila v svojega učitelja jahanja oficirja Vladimirja Glišiča. Iz tožbe, ki jo je leta 1939 vložil Rado Hribar, najprej izvemo, da je bil njen prvi zakon "glasom sklepa okrajnega sodišča v Ljubljani z dne 20. februarja 1932

Amalija (Lija) Gorup poleti 1929 (last: Angelika Hribar, Ljubljana).

¹²⁷ *Slovenski narod*, 23. 10. 1926, str. 1.

¹²⁸ *Slovenec*, 23. 10. 1926, str. 3.

¹²⁹ Gorup M., *Polbratje in polsestre*, str. 3.

¹³⁰ Vilma Mlakar (roj. Urh, 1920) je bila zaposlena na gradu Strmol od 1939 do 1946.

¹³¹ V *Adresarju mesta Ljubljane in okolice* iz leta 1928 sta navedeni med prebivalci Ljubljane v Gradišču 7 tudi Gorup, pl. Ria (!) in Gorup, pl. Nora. *Adresar*, str. 171.

¹³² Več o tem gl. Cvetek, Spomini na Strmol, str. 233–252.

Ksenija Hribar, roj. Gorup, ok. 1940 (last: Angelika Hribar, Ljubljana).

sporazumno ločen od mize in postelje", iz česar sklepamo, da je imel Rado veliko razumevanja za nastali položaj. Dalje pa je v tožbi navedeno: "Drugotožena je nato prestopila v pravoslavje s krstnim imenom Ksenija ter se – ne da bi se njen prvi zakon kdaj razvedel ... v cerkvi Svete Bogorodice v Zemunu dne 4/17. februarja 1934 ... drugič poročila s prvotoženim Glišićem Vladimirom, takrat artilerijskim poručnikom ... iz Beograda... Ker zakon, sklenjen med drugotoženo in menoj, ni bil nikdar razveden, je zakon, ki sta ga sklenila toženca, neveljaven".

Medtem ko Vilma Mlakar pripoveduje, da je bila Ksenija z Glišićem nekaj časa v Črni gori¹³³ prav srečna, pa izvemo iz pripovedi Osolinove nečakinje Zore Čeplak, da sta tam živela zelo skromno in preprosto, kar Ksenije sicer ni motilo, da pa se je kokoši in zajcev kmalu naveličala. Nekako je Radu le dala vedeti, da bi se rada vrnila, saj je menda celó posredoval, da je bil Glišić prestavljen v Maribor. Tam pa ga je Ksenija zapustila in se vrnila v Ljubljano. Leta 1939, še preden je bil njen drugi zakon razglašen za neveljavnega, je prišla z materjo Amalijo k Radu na grad Strmol. Tam so v ožjem Hribarjevem družinskem krogu tako rekoč prvič praznovali nekakšno svatbo.

Rado Hribar je kupil grad Strmol leta 1936 in ga začel takoj prenavljati. Spet je bila njegov arhitekt in družinski prijatelj Miha Osolin.¹³⁴ Še tisto leto so priredili na gradu dve poroki: 19. maja se je poročila njegova najmlajša sestra Ljubica z Mariom Luckmannom, ki je bil prav tako vnuk Josipa Gorupa; 22. avgusta pa je bila tu tudi poroka Radovega brata Petra s Špelco Skaberne.

Ksenija je ne le vozila avto, ampak je imela tudi pilotski izpit. Omenili smo že njena nemška po-

znanstva. Že pred vojno je prišla na obisk Ksenijina berlinska prijateljica, katere imena se Vilma Mlakar ne spominja, ker so ji rekli kar "baronica". Z njo je prišel tudi njen prijatelj dr. Hans von Tschammer und Osten, ki je bil Hitlerjev minister za šport in eden od organizatorjev berlinskih olimpijskih iger leta 1936. Zelo verjetno je ta pozneje posredoval, da je lahko Rado Hribar rešil kar nekaj vaščanov, ki so jih Nemci zaprli in že obsodili na smrt. Med vojno so se nemški oblastniki na grad sami vabili. Tako je rad prihajal dr. Gustav Skalka, deželni svetnik za Kranjsko, ki je z ženo bival v neki vili v Kranju.¹³⁵ Sprva sta Hribarjeva morala oddati svoja dva avtomobila, a s Skalkovo pomočjo sta enega dobila nazaj. Priskrbel jima je tudi prepustnice, da sta se lahko vozila v Ljubljano. Skalka je Ksenijo občudoval.¹³⁶

Leta 1943 je šla Ksenija celo v Berlin. Domnevamo, da na pogreb Hansa Tschammerja, ki je umrl 25. marca 1943, oziroma tolažit svojo prijateljico "baronica".¹³⁷ Tam pa so jo takoj "mobilizirali", da je morala voziti rešilni avto po Berlinu. Rado se je zelo bal zanjo in jo je vsak večer klical po telefonu, da bi izvedel, ali se ji ni kaj hudega zgodilo. Vilma je povedala, da je Ksenija tam videla veliko hudega, vendar se je po dveh mesecih živa in zdrava vrnila na Strmol.

V noči od 3. na 4. januar 1944 so prišli po Rada in Ksenijo vosovci. Po novejših poizvedbah so ju kar dva dni mučili in ju 6. januarja ustrelili nekje v gozdu pod Storžičem. Zanimivo pa je, da v kopiji dokumenta, ki ga hranijo v Slovenskem domu, Podpinjol 43 na Reki, v katerem prosijo "Narodni odbor Grada Rijeka... da se uredi pitanje zgrade", piše tudi tole: "Također smo konstatirali da je Hribar (roj. Gorup) Ksenija bila osudjena na smrt od vojnog suda NOV i justificirana dne 18. VII. 1944 god. u Podstoržiču¹³⁸ pri Kranju, radi suradnje sa okupatorom. Gornji podatak je naveden u riješenju Okrajnega sodišča Ljubljana, pod br. I.R. 319/52."¹³⁹

To pomeni, da je okrajno sodišče v Ljubljani pozneje (leta 1952) medvojne likvidacije "vojaškega sodišča" legaliziralo z navedbo "krivde", "sodne obsodbe" in zamikom datuma "justifikacije".

¹³⁵ Njegov mlajši brat dr. Egon Skalka, je tudi prihajal na obiske na Strmol. Zaradi prizadevanja, da reši tudi nasprotnikove ranjence, so ga Angleži po vojni nagradili. Glej: <http://www.defendingarnhem.com/skalka.htm>.

¹³⁶ Cvetek, Spomini na Strmol, str. 243.

¹³⁷ Po novejših zgodovinskih raziskavah naj bi Hans von Tschammer nagovarjal britanskega ministra, naj Hitlerju prepreči zavzemanje nenemškega teritorija že na samem začetku vojskovanja.

¹³⁸ Kraja Podstoržič ni v Krajevem leksikonu Slovenije, obstaja le planina Podstoržič, ki pa je od Kranja zelo oddaljena. Po pripovedi domačinov sta bila Rado Hribar in Ksenija roj. Gorup usmrčena in pokopana v bližini cerkve v Mačah pri Preddvoru.

¹³⁹ Dopis "Slovenskega doma, podružnica Bazovica", datiran 18. 4. 1955.

¹³³ Iz družinske korespondence Zorana Hribarja je razvidno, da sta Glišića živela v Kolašinu.

¹³⁴ Miha Osolin (1883–1964), gl. Zupan, Iz srednjeveškega gradu v meščansko bivališče, str. 258–262.

Čeprav je služinčad na gradu kmalu izvedela, kaj se je zgodilo, si tega niso upali povedati materi Amaliji in so jo pustili v veri, da sta zbežala v tujino, in da se bosta po vojni vrnila. Od služinčadi sta na gradu pri Amaliji ostali zvesti kuharica Marí in sobarica Vilma. Grad so potem varovali nemški orožniki. Vendar je bila Amalija dovolj previdna, da je kmalu po izginotju hčere in zeta prosila Vilmo, naj odpelje zaboj dragocenosti k znani družini Majdič v Kranj. Tako si je rešila nekaj premoženja, da se je lahko preživljala še tistih nekaj let po vojni. Amalija je umrla 2. novembra 1948 v Ljubljani.

Marija Gorup Meynier (1871–1956)

Rodila se je 10. oktobra 1871 v Trstu. Milena Gorup omenja v svojih spominih, da so se starejše polsestre šolale v zasebnem zavodu Irme Huth v Ljubljani.

Marija se je poročila 24. septembra 1894 na Reki s Feliksom Meynierom, mlajšim sinom solastnika tovarne papirja *Smith & Meynier*.¹⁴⁰ Milena pripoveduje, da je bila tovarna že takrat precej zadolžena, a da je bila Micina poroka še dokaj razkošna. Poleti 1895, ko je bila mlada družina na letovanju blizu Zakamna na Koroškem, se je tam rodil prvi sin Ernest, ki pa je umrl že leta 1916 na Reki. Tridesetega decembra 1904 se je rodil še René.

Meynierovi so pozneje stanovali v pritličju Gorupove družinske vile in Milena Gorup, ki je svoje spomine pisala v tridesetih letih prejšnjega stoletja, tam potoži, da je njihov nekoč prelepi vrt zanemarjen.¹⁴¹

Marija je umrla 27. septembra 1956 na Reki, René Meynier pa je umrl 4. junija 2001 v Oberlamu v Avstriji.¹⁴²

Olga Gorup Brosch (1873–1898)

Olga se je rodila 21. junija 1873 v Zakamnu pri Celovcu. Poročila se je 6. aprila 1895 na Reki s kapitanom Rudolfom Broschem in živela z njim v

Wiener Neustadtu.¹⁴³ Dne 17. februarja 1896 se jima je rodil Rudolf Josef, ki so ga klicali Rolf.

Milena jo je imela od vseh polsestra najraje in vsi so jo zelo objokovali, ko je že 21. aprila 1898 zaradi zapletov pri nosečnosti umrla. Ker se je mali Rolf vsem smilil, so ga tudi zelo razvadili. Rolf se je dvakrat poročil in imel verjetno iz prvega zakona z Marie Geisberger hčerko Olgo Brosch (1926), poročeno Ebner, ki je umrla v Celovcu 1999. Njena sinova sta Gert (1961) in Helmut Ebner (1966).¹⁴⁴

Josipina Gorup Kopajtič (1874–1955)

Josipina (Joza) se je rodila 8. oktobra 1874 na Reki. Menda je imela grbo, a se je kljub tej telesni hibi dobro poročila. Poroka je bila v Krivi Vrbi ob Vrbskem jezeru 12. septembra 1908. Poročila se je z Sigismundom Kopajtičem (pisano tudi Copaitich) pl. Bakarskim (1853–1925), ladjarjem in konzulom kraljevine Norveške na Reki. Sigismund je bil takrat že vdovec. S prvo ženo, rojeno Battelino, je imel sina Miljutina, katerega potomci živijo v Ljubljani.

Sigismund in Joza sta živela na Sušaku. Imela sta sina Aleksandra Kopajtiča, ki ga najdemo v zemljiški knjigi kot lastnika dveh stanovanj v Gorupovi ulici v Ljubljani. Aleksander je namreč v aprilu 1939 odkupil polovico imetja, ki ga je dobil Rudolf Brosch po svoji materi Olgi, roj. Gorup. V maju 1939 pa se tudi na to njegovo šestindvajsetino "vknjiži dosmrtna vžitna pravica in prepoved odtujitve in obremenitve v korist Copaitich Jose iz Reke".¹⁴⁵ Po pripovedi Alfreda Whycomba je Aleksander Kopajtič (morebiti že pred vojno) odšel v Argentino. Jozi Kopajtič pa so njeno trinajstino v Ljubljani zaplenili leta 1948. Nazadnje je živela pri sestri Anci v Salzburgu in 28. maja 1955 tam tudi umrla.

Potem ko je Aleksander podedoval del premoženja svoje tete Ane Preuschen, se je z družino preselil v Rim, kjer še živita njegova hči Isabela (por. Gulienetti) in vnukinja Barbara, poročena Sica.¹⁴⁶ Aleksander Kopajtič je umrl leta 1986.

Ana Gorup Preuschen (1876–1960)

Ana (Anca) se je rodila na Reki 19. februarja 1876. Poročila se je prav tako v Krivi Vrbi, vendar že 10 let pred Jozo, to je 31. julija 1898. Njen mož je bil baron Franc Ludvik Preuschen von und zu Liebenstein (1867–?), doma iz Wiesbadna v Nemčiji. Bil je kapitan in pozneje mornariški ataše pri

¹⁴⁰ Angleški trgovec Walter Crafton Smith kupi mlin za izdelavo papirja od domačina Adamića 1827 in se 1828 združi s Charlesom Meynierjem, trgovcem iz Bavarske (verjetno je prišel tja v času francoske revolucije). Od 1829 je podjetje vpisano v register pod imenom Smith & Meynier. Leta 1875 postanejo Meynierovi edini lastniki. Leta 1885 ne izdelujejo papirja več iz starih cunj, ampak začno uporabljati drevesno celulozo, leta 1890 začno izdelovati cigaretni papir. 1919 postane začasno lastnik kraljevina SHS. Tovarna dokončno preneha obratovati 1999. Glej: <http://muzej-rijeka.hr/tvornica-papira/kronologija.html>.

¹⁴¹ V dokumentu za zapuščinsko razpravo po Aleksandru Gorupu piše, da je Marija Meynier duševno bolna in jo zastopa skrbnik Julij Košak. *Kotarski sud za grad Rijeka* O 962/49, 6425, 14. 6. 1950.

¹⁴² Podatke o dedičih Gorupovega premoženja je posredoval Alfred Whycombe Gorup.

¹⁴³ Zelo verjetno je Rudolf Brosch sodeloval pri poletnih olimpijskih igrah 1900 kot sabljač. Gl. http://en.wikipedia.org/wiki/Fencing_at_the_1900_Summer_Olympics.

¹⁴⁴ Gl. op. 136.

¹⁴⁵ Zemljiškoknjižni izpisek št. 702/50, katastrska občina Gradsko predmestje, Krakovsko predmestje z dne 18. maja 1950.

¹⁴⁶ Gl. op. 136.

avstro-ogrskem veleposlaništvu v Washingtonu. Dne 17. junija 1918 mu je bilo podeljeno odlikovanje "Pour le Mérite", modri malteški križ z orli med kraki.¹⁴⁷ Milena Gorup omenja to poroko, ki da je bila bolj tiha in skromna, ker so še žalovali za sestro Olgo Brosch.

Ana je nazadnje živila v svoji vili Blumauer v Aignu pri Salzburgu. Otrok ni imela, zato so razni nečaki in nečakinje upali, da bodo dedovali po njej, naposled pa sta vse premoženje podedovala samo nečaka René Meynier in Aleksander Kopajtič.¹⁴⁸

Vladimir Gorup (1877–1929) in njegova družina

Vladimir se je rodil na Reki 15. novembra 1877. Šolal se je med drugim v Theresianumu na Dunaju. Sodeč po uniformi na družinski fotografiji je nadaljeval šolanje na Vojno-pomorski akademiji na Reki.¹⁴⁹ Postal je huzarski nadporočnik (k.u.k. Oberleutnant i.d.R. des Ulanen-Regiments GdK. Wilhelm Freiherr von Bothmer Nr. 12).¹⁵⁰

Vladimir Gorup, ok. 1918 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

¹⁴⁷ Med prejemniki tega odlikovanja so bili tudi: Erwin Rommel, Hermann Göring in pisatelj Ernst Jünger.

¹⁴⁸ Po pripovedi Zore in Alfreda Whycomba.

¹⁴⁹ Bučić, Josip Gorup pl. Slavinjski, str. 84.

¹⁵⁰ Lukežič, *Fluminensia Slovenica*, str. 185.

Poročil se je z Zoro Crnadak iz Zagreba in 26. septembra 1912 se jima je rodila hči Zorica. Živel so v Zagrebu. Ni znano, kdaj naj bi Vladimir kupil dvorec Jelše v Šmarju pri Jelšah, kjer so preživljali navadno le poletne mesece.¹⁵¹

Kljub vsemu udobju, ki ga je Vladimir nudil svoji lepi ženi, mu ta ni ostala zvesta. Še med prvo svetovno vojno je spoznala ruskega emigranta grofa Pierra Dunina Rajevskega, vnuka znanega ruskega generala Nikolaja Nikolajeviča Rajevskega (enega izmed junakov v bitki z Napoleonom pri Borodinu). Tudi Pierre je sprva služil v vojski, potem pa je bil poslednji ceremoniar na dvoru carja Nikolaja II. V času revolucije je zbežal iz Rusije in pristanil v Zagrebu. Tam ga je sprejela družina Crnadak.¹⁵² Vladimirjeva žena Zora Crnadak se je vanj zaljubila, zapustila moža in malo Zorico ter odšla z Duninom Rajevskim v Antibes na francosko obalo.¹⁵³

Zorica je odtlej živila večinoma pri starih starših Crnadak v Zagrebu. Vladimir se je ukvarjal z raznimi finančnimi posli, a je menda zabredel v težave. To je bil verjetno vzrok, da je 18. decembra 1929 blizu graščine Jelše naredil samomor. Sprva so uradno razglasili njegovo smrt za nesrečo na lovu. To je bil še en hud udarec za šestnajstletno Zoro. Njen stari oče Milivoj Crnadak¹⁵⁴ je moral nato graščino Jelše prodati.¹⁵⁵ Tisto pohištvo, ki je bilo v lasti Gorupovih in dediščina Zorice Gorup, je Crnadak odpeljal v Zagreb.

V tistem času se je Zorica Gorup šolala v zavodu Sacré Coeur nekje blizu Londona. Sama je pripovedovala, da jo je nekoč tam obiskala sestrična Ksenija Gorup, tedaj že poročena Hribar, ki je v Londonu najela letalo, in jo povabila na polet. Zorica je pravila, da je še nikoli v življenju ne prej ne pozneje ni bilo tako strah. Ksenija jo je hotela odpeljati kar naravnost v Ljubljano, a Zorica si je želela čim prej na varna tla.¹⁵⁶

Zorica je začela 1931 študirati medicino na Dunaju, toda zaradi bolezni je že naslednje leto študij prekinila. Njen poznejši mož, ki mu je bilo tedaj ime Johann Windisch (1908–1975), je menda sodeloval z avstrijskim kanclerjem Kurtom Schuschniggom (pravzaprav iz slov. imena Šušnik, 1897–1977)¹⁵⁷ in je zbežal pred Hitlerjevimi režimom v Zagreb. Tam sta se spoznala z Zorico Gorup.

¹⁵¹ Po mnenju Ksenije Turković je Vladimir Gorup imel dvorec le v najemu.

¹⁵² Bratje Crnadak so bili premožni bankirji.

¹⁵³ Zora Crnadak je imela z Duninom Rajevskim sina Michèla, ki je umrl leta 2001. Njegova hči Catharine živi v Franciji. Pierre Dunin Rajevski je umrl leta 1971 in je pokopan na ruskem pokopališču v Nizzi.

¹⁵⁴ Milivoj Crnadak je bil direktor *Prve hrvatske štedionice* v Zagrebu in uradni skrbnik Zorice Gorup do njene polnoletnosti.

¹⁵⁵ Po pripovedi Zore Whycombe Gorup informatorju Jakobu Zuraju.

¹⁵⁶ Po pripovedi njenega sina Alfreda Whycomba Gorupa.

¹⁵⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Kurt_Schuschnigg.

Zora Gorup, por. Whycombe (last: Alfred Whycombe Gorup, Trst).

Njen ded Milivoj Crnadak je v skrbi za vnukinjo sprožil poizvedbo o Johannu Windischu. Ker o njem ni izvedel nič obetavnega, je Zorici prepovedal poroko z njim. Nato se je Johann Windisch preimenoval v Johna Whycomba in obema z Zorico je uspelo Crnadaka prevarati, češ da je "novi ženin" angleškega rodu. Leta 1938 je dobil zaposlitev na plantaži pomaranč na Cipru in Zorica je odšla za njim na Ciper. Za poročno darilo ji je stari oče Milivoj Crnadak plačal transport pohištv na Ciper. Žal se je nekaj tega že na poti "izgubilo". Ko pa se je leta 1941 začela vojna, Johnu Whycombu ni nič pomagalo, da si je bil spremenil ime. Angleži so izvedeli za njegovo nemško poreklo in ga konfinirali v taborišču v Ugandi, kjer je ostal tri leta. Zorica bi sicer lahko šla z njim, vendar je bila tedaj noseča in je raje ostala na Cipru. John je nato (od leta 1947) nekaj let bival v Libanonu in se naposled vrnil v Gradec. Toda zakonca sta se v tem času tako odtujila, da sta odtlej živela ločeno. John Whycombe je umrl leta 1975 v Gradcu v Avstriji.

Zorica se je po vojni vrnila najprej v Trst, kjer se je potegovala za svojo dediščino po očetu Vladimiru Gorupu. Uspelo ji je dobiti dvoje stanovanj v eni od Gorupovih hiš v Trstu. Toda zgodba o delitvi Gorupove dediščine se s tem še ni končala. Zorica se je z otrokoma Joan in Alfredom podala na Gorupovo veleposestvo v Fiumicellu. Pozneje je z izborjeno dediščino kupila hišo v Londonu. Po letu 1991 se je vračala v Ljubljano, kjer je dosegla tudi denacionalizacijo treh stanovanj v nekdanjih Goru-

povih hišah. Zorica je umrla 29. julija 2000 v Trstu.

Bogomil Gorup (1879–1957)

Bogomil se je rodil 27. oktobra 1879 na Reki. Po Mileninem mnenju je "podedoval duševne motnje od Pergkoferejevih", nato je še "tifus pripomogel k temu, da je Bogi postal duševno nesposoben". Od Milene pa tudi izvemo, da se je po očetovi smrti 1912 poročil. "Mlado dekle ga je vzelo iz preračunljivosti, da bi bilo preskrbljeno, kar pa je grenko plačala."¹⁵⁸ To je bila Anita Mathian, rojena 15. septembra 1892 v Ljubljani.¹⁵⁹ Nekaj časa sta tudi živela v Gorupovi ul. 4/I.¹⁶⁰ Ni znano, kdaj sta odšla na Gorupovo posestvo v Fiumicello, kjer so se po vojni zbrali tudi drugi člani rodbine, da bi si razdelili še ta delež premoženja. Po letu 1949 je Bogomil sicer večinoma bival v sanatoriju Lasnitzhöhe pri Gradcu, toda pokopan je na pokopališču v Fiumicellu. Umrl je 24. februarja 1957. Na nagrobniku je zapisano tudi Anitino ime brez datumov, vendar je Anita po njegovi smrti odšla v Gradec; tam je umrla 4. aprila 1972 in je tam tudi pokopana.¹⁶¹

Vera Gorup Turković (1884–1956)

Vera Gorup Turković, ok. 1920 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

¹⁵⁸ Gorup Fiorese, Dodani listi.

¹⁵⁹ Mathian je bila znana firma pohištv v Ljubljani.

¹⁶⁰ Najdemo ju v Adresarju mesta Ljubljane, letnik I, 1928, str. 171.

¹⁶¹ Gl. op. 136.

Vera se je rodila 24. aprila 1884 na Reki. Poročila se je 3. junija 1907 prav tako na Reki z zdravnikom Heinrichom Ludwigom z Dunaja. Toda prišlo je do ločitve. Drugič se je Vera poročila z baronom Vladimirjem Turkovičem iz Zagreba. Iz tega zakona sta hčeri Darinka Turković, ki je umrla v New Yorku brez otrok, in Marija, por. Grünwald (rojena 23. februarja 1919), ki živi v Münchnu.

Vera je po vojni prav tako nekaj časa živela v Fiumicellu, leta 1951 pa je odšla na otok Ischia pri Neaplju in tam 18. septembra 1956 umrla.¹⁶²

Milena Gorup (1885–1974)

Milena se je rodila 4. novembra 1885 na Reki. Iz njenega pripovedovanja izvemo še največ o lastnem otroštvu in mladih letih njenih bratov in sester. O njenem poznejšem življenju pa ne izvemo več veliko. Sama pravi, da je bilo "cigansko", ker se je zaradi moževe službe veliko selila. Poročila se je 19. marca 1907 z Rafaelom Fioresejem, ladijskim poročnikom, ki je pozneje postal admiral pri italijanski vojni mornarici. V času, ko so Italijani zasedli

Milena Gorup, ok. 1907 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

¹⁶² Gl. op. 136.

Albanijo (1939–1943) in je albanski kralj pobegnil v Grčijo, naj bi bil Fiorese celo imenovan za kraljevega namestnika Albanije.¹⁶³ Ali je tudi Milena kdaj bivala v Albaniji, ni znano.

V času po poroki sta živela v Benetkah, pozneje na Siciliji in naposled v Rimu. Svojih otrok ni imela. Po prvi svetovni vojni je hodila na poletne počitnice k sestri Štefaniji Turković na grad Novo Celje. Milena je umrla 12. novembra 1974 v Rimu.¹⁶⁴

Aleksander Gorup (1886–1949)

Aleksander (Sandi) se je rodil 3. oktobra 1886 na Reki. Sprva se je šolal v gimnaziji na Sušaku,¹⁶⁵ nato je na Dunaju študiral pravo in si pridobil doktorski naziv.¹⁶⁶ Bil je podpredsednik *Jadranske plovidbe* na Sušaku in posestnik nekaterih Gorupovih hiš na Reki (Krešimirova ulica) in stanovanj v Ljubljani (Gorupova in Erjavčeva ulica). Na počitnice je hodil v Krivo Vrbo, kjer je podedoval očetovo počitniško vilo.¹⁶⁷ Bil je tudi strasten lovec in ljubitelj psov.

V času fašistične oblasti na Reki je veljal za slavofila, ki pa da pa ni za Italijo politično nevaren.¹⁶⁸ Njegovo naklonjenost jugoslovanski državi kaže tudi selitev Gorupove tovarne ledu iz italijanske Reke na jugoslovanski Sušak. Očitno je po smrti Jozija Gorupa on upravljal tudi dediščino, ki jo je njegov polbrat Milan Gorup zapustil svojim otrokom, kakor je razvidno iz zapisa v reškem *Novem listu* z dne 28. novembra 1928: "Da su vlasnici tvornice leda u Rijeci gg. Gorup i Hribar... odlučili, da svojo tvornicu prenesu u Sušak..." Avtor članka komentira to odločitev kot okrepitev "naše industrije, jer će to uticati povoljno i na napredak našeg grada a i na ublaženje besposlice, jer će u tvornici biti zaposleno dosta našeg osoblja."¹⁶⁹ Avtor je sicer zapisal le primka lastnikov, lahko pa sklepamo, da sta mišljena oba upravitelja Aleksander Gorup in mož Ksenije Gorup Rado Hribar, saj Mirko Hribar v enem svojih pisem iz Bakra piše, da sta v časopisu omenjena tudi njegov brat in svakinja.¹⁷⁰

¹⁶³ Po pripovedi avstrijskega diplomata Johannes Prokscha (1918).

¹⁶⁴ Gl. op. 136.

¹⁶⁵ Izvješće kr. velike gimnazije u Sušaku 1897–98, str. 44. Za podatek se zahvaljujem Teodorju de Canziani Jakšiću.

¹⁶⁶ Tam je bil sošolec Adolfa Prokscha (1886–1966), očeta zgoraj navedenega Johannes Prokscha.

¹⁶⁷ Po pripovedi Franca Luckmanna in Ksenije Turković je oče Gorup kupil več počitniških hiš ob Vrbskem jezeru in jih podaril svojim hčeram za doto.

¹⁶⁸ HR-DAR, I Gab, Cat A8, Alessandro fu Giuseppe; 5037-11-5-1930, Nr. 62/217.

¹⁶⁹ *Novi list*, 28. 11. 1928, str. 3. Za ta in še druge podatke se zahvaljujem Marjani Mirković.

¹⁷⁰ Hribar, *Rodbinska kronika Dragotina Hribarja in Evgenije Šumi*, str. 196.

Aleksander Gorup na lovu, ok. 1930 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

Aleksander je nazadnje živel v gornjem nadstropju Gorupove družinske vile na Reki. Umril je 18. novembra 1949 na Reki brez potomcev.

Iz zemljiškoknjižnega izpiska z dne 18. maja 1950 za hišo na Rimski 9 je razvidno, da so si med letoma 1924 in 1950 Gorupovi dediči lastniške deleže tudi med seboj prodajali. Milanovi trije otroci so dedovali očetovo trinajstino, (vdova Amalija pa je imela "dosmrtni vžitek do ene četrte celne predmetne zapuščine"); po smrti Jozija (1926) in Eleonore (1936) sta bila njuna deleža prepisana na sestro Ksenijo; po smrti Vladimirja Gorupa (1929) je podedovala njegovo trinajstino hči Zora (pozneje poročena Whycombe). Trinajstino Vere Gorup (por. Turković) je odkupil njen nečak Mario Luckmann za svojo tedanjo ženo Ksenijo Ljubico, roj. Hribar; trinajstino Rudolfa Broscha (sina pokojne Olge Gorup) pa sta odkupila Aleksander Gorup in Aleksander Kopajtić (vsak po 1/26). Leta 1932 in 1933 "se vknjiži dosmrtna pravica vžitka v korist Klavdije vdove Gorup" do ene petnajstine nepremičnine.

Tistim lastnikom nepremičnin, ki so odšli v tujino že pred drugo svetovno vojno ali v času vojne (in niso imeli ali so izgubili jugoslovansko državljanstvo), je nova oblast premoženje zaplenila. Vendar se je to dogajalo postopoma, ker so očitno vendarle obravnavali vsak primer posebej. Za Maria Luckmanna je bila izdana odločba Mestne zaplembe komisije v Ljubljani dne 11. septembra 1945 in nato še neka "listina" z dne 6. avgusta 1948, s katero postane njegov delež "splošno ljudsko premoženje"; medtem ko je njegova žena Ksenija Ljubica (čeprav je tik pred vojno odšla na Madžarsko, od tam zbežala leta 1956 na Dunaj ter umrla v Nemčiji leta 1963) ostala vpisana kot lastnica dveh stanovanj še do nedavnega.

Ani Preuschen in Nataliji Palm sta bili njuni trinajstini zaplenjeni istega dne leta 1947, Josipini Kopajtić leta 1948, Mileni Fiorese pa šele leta 1949.

Kljub tem bridkim izkušnjam so se po smrti Aleksandra Gorupa leta 1950 potegovali za dediščino po njem še naslednji dediči:

1. Kornelij Gorup, brat (Trst, Via Coroneo 3),
2. Marija Meynier, roj. Gorup, sestra (Rijeka, vialo Duiz 58).
3. Rudolf Brosch, sin pokojnikove sestre Olge Brosch, roj. Gorup (Krumpendorf, Avstrija)
4. Anna Preuschen, roj. Gorup, sestra (Aigen pri Salzburgu)
5. Josefina Kopajtić, roj. Gorup, sestra (Aigen pri Salzburgu)
6. Zora Whycombe, pokojnikova nečakinja, hčerka preminulega brata Vladimirja Gorupa (Limasol, Augusta Teodora 2, Ciper)
7. Bogomil Gorup, brat (Šanatorij Lasnitzhöhe pri Salzburgu; zastopa ga žena Anita)
8. Vera Turković, roj. Gorup, sestra (Porto d'Ischia, Napoli)¹⁷¹
9. Milena Fiorese, roj. Gorup, sestra (Via Lima 7, Roma)
10. otroci preminule sestre Zore Luckmann, roj. Gorup:
  - a) Mario Luckmann, nečak (Frezzeria 1702, Venecija)
  - b) Inge Brigola, nečakinja (Krumpendorf, Avstrija)
  - c) Herbert Karl Luckmann, nečak (Krumpendorf, Avstrija)
11. Natalia Aichelburg, roj. Gorup, sestra (Fiumicello, Udine)¹⁷²
12. Stefania Turković, roj. Gorup, sestra, (Visoka ul. 18, Zagreb)

Štefanija Gorup je morala najprej pridobiti pooblastila vseh sodedičev, ki iz kakršnihkoli razlogov niso mogli priti osebno na zapuščinsko razpravo. Postopek je bil mučen in dolgotrajen, prinesel pa jim ni tako rekoč ničesar, saj so jim v letih 1950 in 1951 vso to dediščino po Aleksandru Gorupu nacionalizirali.

¹⁷¹ Še v decembru 1949 je Verin naslov Fiumicello, Udine.

¹⁷² V teh letih se ponovno podpisuje samo s priimkom svojega prvega moža, iz česar sklepamo, da tudi njen drugi zakon s Palmom ni trajal dolgo. Glej poglavje o Nataliji Gorup.

Zora Gorup Luckmann (1887–1931)

Zora se je rodila 27. oktobra 1887 na Reki. Zelo verjetno je njeno šolanje potekalo podobno kakor šolanje njenih dveh starejših sester.

Kakor pred njo Vera in Milena se je tudi Zora poročila leta 1907, in sicer 24. avgusta 1907 v Krivi Vrbi. Pravzaprav je bila edina, ki se je poročila s Slovencem, le da je ta imel nemški priimek. Herbert Luckmann (1879–1960) je pripadal stari ljubljanski trgovski družini Luckmannov, ki izvira iz Kroke. Družina se je uveljavila kot pomembni dejavnik slovenskega gospodarskega in političnega življenja. Herbert se je rodil v Ljubljani in tam obiskoval osnovno šolo in nižjo gimnazijo, nato je odšel na višjo gimnazijo v Gradec in na rudarsko akademijo v Leoben. Kot inženir topilništva je odšel še na tehniško visoko šolo Charlottenburg v Berlinu.¹⁷³ Leta 1902 je postal obratni inženir pri visokih pečeh v Königshütte. Leta 1910 se je preselil v Leoben, kjer se je posvetil akademskemu življenju. Po smrti Josipa Gorupa je bil izvoljen tudi med upravitelje Gorupovega premoženja in se je moral posvečati predvsem pristaniškemu gradbenemu podjetju v Trstu.

Leta 1913 si je zgradil v Pričicah (Pritschitz) ob Vrbskem jezeru vilo in leta 1914 kupil od družine Hollegha hišo na Karlovški cesti 18 v Ljubljani,¹⁷⁴ kamor se je z družino preselil po prvi svetovni vojni. Leta 1919 je postal upravni svetnik in član *Stavbne družbe* v Ljubljani.¹⁷⁵

Z Zoro je imel tri otroke: najstarejši Mario (1908–1986) se je rodil v Königshütte; Ingeborg (1910–1987) se je rodila v Leobnu, najmlajši Herbert (1917–1990) pa na Dunaju, kjer so očitno bivali med prvo svetovno vojno, preden so se preselili v Ljubljano.

Veselje do lova v rodbini Gorup očitno ni bilo omejeno le na moški spol. Tudi Zora Luckmann se je udeleževala lova v lovskem revirju družine Luckmann v okolici Podpeči pod Krimom. V gozdu blizu cerkve sv. Ane še stoji kamniti pomnik, na katerem je zbledel napis: "Tu se je na lovu 16. 8. 1931 smrtno ponesrečila gospa Zora Luckmann roj. Gorup – vzorna soproga in skrbna mati. Večen spomin njeni blagi duši." Menda je zadremala in se naslonila na puško, ki se je sprožila, tako da se je sama ustrelila.

Spominski kamen za Zoro Gorup Luckmann nad Podpečjo, na mestu, kjer je izgubila življenje (foto: Barbara Žabota, 2007).

Herbert Luckmann je nekaj dni pred koncem vojne odšel preko meje. Kolikor je mogel, je naložil v avto, in se najprej podal v Fiumicello na Gorupovo veleposestvo. Za njim je tja prišel tudi njegov sin Mario s svojo drugo ženo Emo Pollak.¹⁷⁶

Še danes se poslopje nekdanjega samostana v Fiumicellu imenuje "Villa Gorup de Franzoni". Velika stanovanjska vila z gospodarskimi poslopji je ostala v lasti družine Franzoni, tako da je sedanji lastnik Renato Franzoni sin njihovega tedanjega oskrbnika.

Tam so se po vojni zbrali tudi drugi člani družine in potencialni dediči. Najprej so se hudo sprli zaradi dedovanja bolj ali manj nepomembnih stvari, kot so bili nekateri kosi pohištva, na katere so bili čustveno navezani. Naposled so se sporazumeli, da prodajo večino obdelovalne zemlje, to je kar 330 hektarov, kjer so pridelovali koruzo in imeli nasade

¹⁷³ Sedaj je to del berlinske univerze.

¹⁷⁴ V Luckmannovi vili na Karlovški 18 se je po vojni nastanila Ozna oz. Udba. Danes je tu dom za učence Zavoda Janeza Levca.

¹⁷⁵ Gl. Holz, Zgodovina družine Luckmann, str. 298.

¹⁷⁶ Po pripovedi Franca Luckmanna.

breskev in drugega sadja. S tem denarjem je Herbert Luckmann kupil hišo v Porečah (Pörtschach) pri Vrbskem jezeru. Tam oziroma v bližnji okolici so potem živeli tudi njegovi potomci. Herbert Luckmann st. je umrl leta 1960.

Natalija Gorup Aichelburg Palm (1889–1967)

Natalija se je rodila 22. januarja 1889 na Reki. Poročila se je 10. februarja 1913 na Dunaju z baronom Ottom Aichelburgom (1881–1945). Iz "poskusa družinske zgodovine" Aichelburgov izvemo, da je Natalija v tistem času živela v Celovcu (Sporheimergasse 7). Julija 1914 je bil Otto vpoklican v 3. polk ulancev in poslan na vzhodno fronto v Galicijo. Potem se je bojeval na raznih bojiščih vse do maja 1918. Leta 1917 je napredoval od nadporočnika v stotnika. Odtlej pa do oktobra 1918 je služboval na obrambnem ministrstvu na Dunaju.

Natalija je med vojno živela v Celovcu, od 1915 dalje pa na Dunaju. Zakon pa – verjetno zaradi dolgotrajne moške odsotnosti – ni bil srečen. Natalija se je namreč med vojno seznanila z Richardom Palmom. Ko se je mož vrnil domov, je pozval Palma na dvoboj. Očitno kaj hujšega ni bilo, ker sta

oba ostala živa.¹⁷⁷ Dne 21. junija 1919 je prišlo do ločitve zakona, vendar je Natalija obdržala priimek Aichelburg.¹⁷⁸

Zanimivo je, da družinska kronika rodbine Aichelburg Natalijinega drugega zakona sploh ne omenja, navaja le podatek, da je Natalija živela do leta 1931 na Dunaju, pozneje pa menda v Celovcu. Po pripovedi njene vnukinje Alexandre Berger to ni bil Celovec, ampak Kriva Vrba (Krumpendorf) ob Vrbskem jezeru.

Njen drugi mož Richard Palm je izhajal iz nekoč pomembne nemško-avstrijske rodbine, ki si je pridobila plemstvo v 18. stoletju¹⁷⁹ in pozneje imela pomembno vlogo finančnikov na avstrijskem cesarskem dvoru. Prvič se je poročil 30. julija 1910 z Johanno von Gastheim v Olomoucu. V marcu 1920 sta se sporazumno ločila od mize in postelje. Morda se je potem Richard mogel vsaj civilno poročiti z Natalijo, kajti ta je tedaj z njim zanosila in rodila hčer Rosemarie (23. 10. 1920–6. 12. 1983), imenovano Lo. Palm je nekaj časa živel v Afriki in tam celo igral v filmu lovca na divje živali. Menda sta ostala skupaj le do leta 1922,¹⁸⁰ kajti 6. avgusta 1924 se je Richard Palm uradno spet združil s svojo prvo ženo Johanno za štiri leta, dokončno pa sta se ločila 27. novembra 1928.

Natalija je torej po letu 1931 bivala v Krivi vrbi, verjetno v Gorupovi počitniški hiši. V letih 1949/50 jo najdemo na družinskem posestvu v Fiumicellu, kamor so se po drugi svetovni vojni zatekli tudi drugi člani družine. Po navedbi Alexandre Berger je živela tudi v Trstu in od 1953 do 1954 v Benetkah. Naposled je živela v Meranu, kjer je umrla 27. avgusta 1967.

Rosemarie Palm se je leta 1950 poročila z Fritzem Allnohom v Porečah ob Vrbskem jezeru, kjer so po vojni živeli. Njuna hči Alexandra (1951) se je rodila v Beljaku. Pozneje so vsi živeli v Münchnu. Aleksandra je poročena z Mihaelom Bergerjem. Imata tri otroke.¹⁸¹

Natalija, ok. 1907 (last: Ksenija Turković, Zagreb).

¹⁷⁷ Po pripovedi grofice Jutte Auersperg, rojene Palm.

¹⁷⁸ Aichelburg, *Herren, Freiherren und Grafen*, str. 495–496. Otto Aichelburg se je znova poročil v maju 1927 z Ireno Baron, po ločitvi tega zakona 1938 se je tretjič poročil s Thereso Hiendel v maju 1945. Komaj dva meseca pozneje je umrl za srčno kapjo.

¹⁷⁹ Karel Jožef I. Palm je postal grof 1729, njegov sin Karel Jožef II. Palm pa je 1783 postal celo knez, vendar je pomen družine Palm že v 19. stoletju upadel. Gl. Kollmer, *Die Familie Palm*, str. 149–157.

¹⁸⁰ Richard Palm se je med drugo svetovno vojno (ok. 1943) znova poročil z Marijo Papazaphiropoulos in z njo živel na plantaži breskev v Grčiji, nekako od leta 1955 dalje pa zopet v avstrijskem Gradcu.

¹⁸¹ Večino podatkov za svojo družino je posredovala Alexandra Berger.

Natalija Aichelburg Palm, ok. 1925 (last: Jutta Auersperg, Gradec).

Richard Palm, ok. 1925 (last: Jutta Auersperg, Gradec).

Ksenija Turković, hči Štefanije Gorup Turković, v Zagrebu 2007 (foto: Angelika Hribar, Ljubljana).

Štefanija Gorup Turković (1890–1980)

Štefanija se je rodila 11. decembra 1890 na Reki. Prvič se je poročila 1913 z baronom Zdenkom Turkovićem (1892–1969). Iz tega zakona je hči Ksenija Turković (1918), ki živi v Zagrebu. Kmalu po njenem rojstvu sta se z možem razšla in Štefanija se je leta 1920 poročila z bratrancem prvega moža, to je z baronom Davorinom Turkovićem. Iz tega zakona izhajata sinova Petar Turković (1921–1996) in Nikola Turković (1923).

Davorin Turković je bil od 1919 do 1930 lastnik graščine Novo Celje.¹⁸² Graščina spada k naselju Dobriša vas, kjer se je 21. aprila 1921 rodil sin Petar Turković. Po pripovedi Jakoba Žuraja sta imela tudi Štefanijina sinova v tistem obdobju, ko so bivali v graščini Novo Celje, slovenskega domačega učitelja Janka Zupanca iz Žalca.

Milena Gorup je hodila v tem obdobju k svoji sestri Štefaniji v Novo Celje na počitnice in tam pripovedovala Štefanijinim otrokom spomine na svoje otroštvo. Tega se še spominja gospa Ksenija Turković, ki je zapisane spomine svoje tete Milene tudi ohranila.

Od celotnega družinskega premoženja, ki ga je nazadnje deloma posedoval ali le upravljal Aleksander Gorup, je Štefaniji uspelo rešiti vsaj nekaj družinskih portretov, ki jih je odnesla v Zagreb.

Sklep

Josip Gorup je imel v svoji dobi vsekakor pomembno vlogo pri razvoju in napredku svojega ljubljenskega slovenskega naroda. Izšel je iz še danes večini nepoznane kraške vasi Slavina in po šolanju v Gorici in Ljubljani prišel za uspešnim stricem v Trst, ki je bilo tedaj veliko okno v svet, kjer so se nadarjenim odpirale neslutene možnosti napredovanja. Leta 1863 je vodil gradnjo železniške proge Celovec–Maribor in po vsej verjetnosti takrat spoznal Ano Pergkofer. Zgodnja stričeva smrt mu je prinesla dediščino in ugoden gmotni položaj mu je gotovo omogočil tudi poroko s premožno nevesto, ki je bila nemškega rodu.

V svoji daljnovidnosti se je preselil na Reko in si tam zgradil dom. Danes si težko predstavljamo življenje v večnacionalni Avstro-Ogrski, še zlasti v mestih, kakršni sta bili Trst in Reka. Kljub temu da je bila tudi druga Gorupova žena nemškega rodu, čeprav je bila Ljubljancanka, so pri družinski mizi govorili slovensko, njegovi otroci pa so imeli slovenske domače učiteljice. Vendar Gorupu, ki je v svojem bistvu ostal preprost notranjski rodoljub, ni uspelo otrokom privzgojiti tiste narodne zavesti, ki jo je sam gojil, saj so ti zrasli in živeli v drugačnem

svetu. S svojim bogastvom je pomagal, da so napredovali mnogi, njemu večinoma neznani, Slovenci in Slovenke. Za njegove lastne otroke pa je njegovo bogastvo postalo prej jabolko spora kot vir prave sreče.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Arhiv družine Dragotina Hribarja

Pisma Amalije in Jozija Gorupa v zasebni lasti Angelike Hribar, Ljubljana.

Arhiv Ksenije Turković, Zagreb

Gorup Fiorese, Milena: Naše otroštvo. Polbratje in polsestre. (Unsere Kindheit. Die Stiefgeschwister / tipkopisa in dodatne rokopisne spomine iz nemščine prevedla Angelika Hribar). Listine in fotografije.

Arhiv Župnijskega urada Slavina

Rokopisni rodovnik rodbin Kalister in Gorup.

HR-DAR – Državni arhiv Rijeka.

PR 3, Predmet III,-36/1912, kut. 283; I Gab, Cat A8, Gorup Alessandro fu Giuseppe; 5037-11-5-1930, Nr. 62/217.

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

Ms 1411, Zapuščina Ivana Hribarja, korespondenca (IV).

ÖStA – Österreichisches Staatsarchiv

AVFHKA – Allgemeines Verwaltungs-, Finanz- und Hofkammerarchiv

USTNI VIRI

Auersperg, Jutta, roj. Palm (1944), Gradec.

Berger, Alexandra (1951), München.

Luckmann, Franc (1937), Ljubljana.

Mlakar, Vilma roj. Urh (1920), Bohinjska Češnjica.

Proksch, Monika roj. Hribar (1940), Dunaj.

Turković, Ksenija (1918), Zagreb.

Whycombe Gorup, Alfred (1941), London.

Žuraj, Jakob (1943), Ljubljana.

ČASOPISNI VIRI

Domovina (Celje), 1892, 1893, 1894, 1896.

Edinost (Trst), 1912.

Ljubljanski zvon (Ljubljana), 1904.

Lovec (Ljubljana), 1925.

Novi list (Rijeka), 1928.

Novice gospodarske, obertnjiske in narodske (Ljubljana), 1883, 1896.

Slovenec (Ljubljana), 1912, 1926.

Slovenski narod (Ljubljana), 1896, 1926.

¹⁸² Stopar, *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji* 3, str. 87.

SPLETNE STRANI

- http://de.wikipedia.org/wiki/Hans_von_Tschammer_und_Osten
http://en.wikipedia.org/wiki/Fencing_at_the_1900_Summer_Olympics
http://en.wikipedia.org/wiki/Kurt_Schuschnigg
<http://muzej-rijeka.hr/tvornica-papira/kronologija.html>
<http://www.defendingarnhem.com/skalka.html>

LITERATURA

- Adresar mesta Ljubljane*. Ljubljana : Adana, 1928, str. 171.
- Aichelburg, Wladimir: *Herren, Freiherren und Grafen von und zu Aichelburg, 1500–2000 : ein halbes Jahrtausend einer europäischen Familie in ihren Höhepunkten und Tiefen : Versuch einer Familiengeschichte*. Wien, [Selbstverl.] 2004.
- Aljaž, Jakob: Josip Gorup. *Planinski vestnik*, 26, 1926, str. 290.
- Bučič, Vesna: Josip Gorup pl. Slavinjski – med gospodarstvom, umetnostjo in družino. *Kronika*, 55, 2007, št. 1, str. 75–92.
- Cvetek, Marija: Spomini na Strmol. Vilma Mlakar, roj. Urh – nekdanja strmolška sobarica. *Kronika*, 54, 2006, št. 2, str. 233–252.
- Drumel, Michael: Klagenfurter Straßenstudien. *Carinthia I*, 98, 1908, str. 140–183.
- Enciklopedija likovnih umijetnosti*. Zagreb : Leksikografski zavod FNRJ, 1962.
- Enciklopedija Slovenije – ES*. Knjiga 3, 5. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1987–2002.
- Fatur, Silvo: Simon Gregorčič in njegov mecen Josip Gorup pl. Slavinjski. *Primorska srečanja : revija za družboslovje in kulturo*, 30, 2006, št. 300, str. 20–26.
- Fischers allgemeiner Wohnungsanzeiger nebst vollständigem Behörden-, Handels- und Gewerbe-Adressbuch für die Landeshauptstadt Laibach*. Jg. I. Laibach : O. Fischer, 1898.
- Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser Österreichs : 1908/09*. Wien : Otto Maass, 1909, str. 211–213.
- Granda, Stane: Josip Gorup – najbogatejši Slovenec, pa ne le zase. *Slavenski zbornik (zbral in uredil Janko Boštjančič)*. Vrhnika : Galerija 2, 2005, str. 329–340.
- Hildebrandt, A. M.: *Der Kärntner Adel*. Nürnberg : Verlag von Bauer & Raspe, 1879. (J. Siebermacher's grosses und allgemeines Wappenbuch, Bd. 4, Abth. 8)
- Holz, Eva: Zgodovina družine Luckmann. *Kronika*, 37, 1989, št. 3, str. 290–301.
- Hribar, Angelika: *Rodbinska kronika Dragotina Hribarja in Evgenije Šumi*. Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije ; Društvo Mohorjeva družba, 2008.
- Hribar, Ivan: *Moji spomini I, II*. Ljubljana : Slovenska Matica, 1983–1984.
- Izvišče kr. velike gimnazije u Sušaku (kraj Senjske Rijeke) za školsku godinu 1897–98*. U Sušaku : Narodna tiskara, 1898.
- Josip vitez Gorup pl. Slavinjski. *Slovan : mesečnik za književnost, umetnost in prosveto*. 2, 1904, str. 160.
- Kečkemet, Duško: *Ivan Rendič, život i djela*. Supetar : Skupština općine Brač, 1969. (Brački zbornik ; br. 8)
- Keesbacher, Friedrich; Emil Bock: *Die Philharmonische Gesellschaft in Laibach 1702–1902*. Laibach : Direktion der Philharmonischen Gesellschaft, 1902.
- Knaurs Kulturführer in Farbe Österreich*. München/Zürich : Droemer Knaur, 1977.
- Kollmer, Gert: *Die Familie Palm : soziale Mobilität in ständischer Gesellschaft*. Ostfildern : Scripta Mercaturae, 1983. (Beiträge zur südwestdeutschen Wirtschafts- und Sozialgeschichte ; Band 1).
- Lukežić, Irvin: Riječki Rotschild – Josip vit. Gorup. *Fluminensia Slovenica*. Rijeka : Izdavački centar, 2007, str. 171–186.
- Lukežić, Irvin: Riječki Rotschild : Josip vitez Gorup pl. Slavinjski, slovenski dobrotvor, veleposednjik i tvorničar, najbogatiji riječki građanin. *Novi list (Rijeka)*, priloga *Mediterran*, 16. 9. 2001, str. 6–7.
- Magaš, Olga: Industrijska arhitektura. *Arhitektura historicizma u Rijeci 1845–1900*. Rijeka : Moderna galerija, 2001.
- Pahor, Miroslav: *Sto let slovenskega ladjarstva : 1841–1941*. Piran : Splošna plovba, 1969.
- Pozabljena polovica : portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem. (Zbrale in uredile Alenka Šelih, Milica Antić Gaber, Alenka Puhar, Tanja Renner, Rapa Šuklje in Marta Verginella)*. Ljubljana : Založba Tuma ; SAZU, 2007.
- Primorski slovenski biografski leksikon – PSBL*. Knjiga 1–4, Dodatek. Gorica : G.M.D., 1990–1994.
- Ravnikar, Sabina: O svilenih tapetah in krokodilu : Hribarjevo stanovanje v Gradišču. *Hiše : revija za nove razsežnosti bivanja*. 8, 2007, št. 39, str. 138–139.
- Savnik, Roman: Pomembni Pivčani in njihovi neposredni sosedje. *Ljudje in kraji ob Pivki (ur. Silvo Fatur)*. Postojna : Kulturna skupnost, 1975, str. 108.
- Slovenska sodobna upodabljaljoča umetnost (ur. Miha Maleš)*. (Umetniški zbornik ; 1). V Ljubljani : Bibliofilska založba, [1943].

- Slovenski biografski leksikon – SBL*. Knjige 1–4. 1925–1991.
- Smokvina, Miljenko: *Rijeka na povijesnim fotografijama i riječka fotografska kronologija*. Rijeka : Dušević & Kršovnik, 1997.
- Stopar, Ivan: *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji 3*. Maribor : Obzorja, 1961.
- Šijanec, Fran: *Sodobna slovenska likovna umetnost*. Maribor : Obzorja, 1961.
- Urem, Mladen: *Janko Polić Kamov, Dora Maar i hrvatska avangarda*. Rijeka : Udruga građana Rival, 2006.
- Veliki splošni leksikon*. Knjiga 1–8. Ljubljana : DZS, 1997–1998.
- Vencajz, Janko: *Spomenica o petindvajsetletnici akad. Društva "Slovenija" na Dunaji*. V Ljubljani : Akad. Društvo "Slovenija" na Dunaji, 1894.
- Wretschko, Alfred R.: *Das Haus Nr. 5 und die Familie Fortschnigg in Klagenfurt*. *Carinthia I*, 98, 1908, str. 113–140.
- Zabukovec, Janez: *Slavina : prispevek k zgodovini župnij ljubljanske škofije*. Vrhnika : Galerija 2, 2002, str. 297–298 (Izvirna izdaja Ljubljana, 1910).
- Zupan, Gojko: *Iz srednjeveškega gradu v meščansko bivališče*. *Kronika*, 54, 2006, št. 2, str. 258–262.